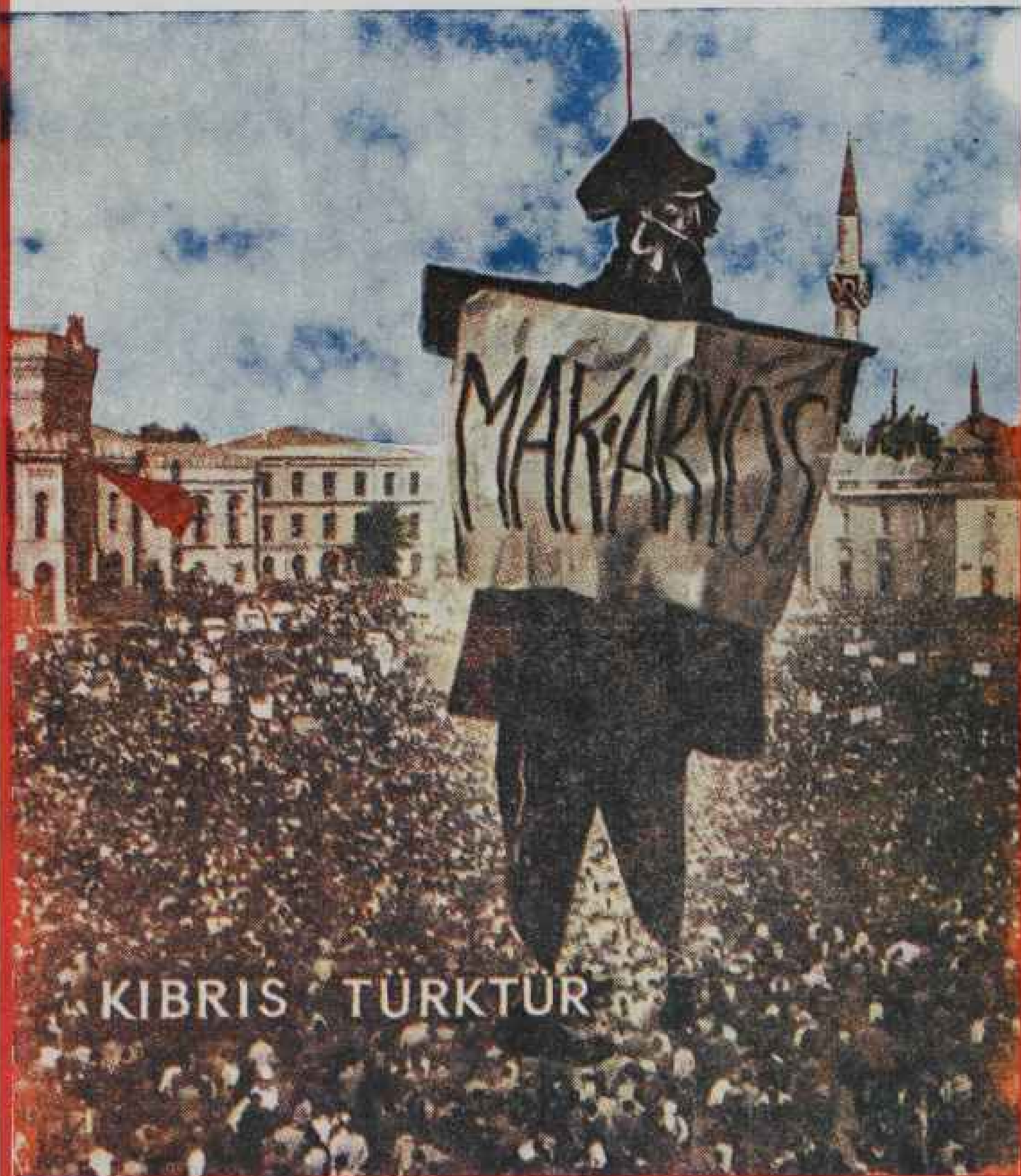
21 HAZİRAN 1958 SAYI : 215

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIII, Sayı: 215

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: *18992 P. K 582 - Ankara*

İdare;

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Teli 15221

Fiyatı 100 Kuruş

Başyazar:

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

A Kİ S Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür;

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

*

Fotoğraf:

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:

Ankara Klişe

*

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone şartları:

3 aylık (12 nüsha): 8 lira
6 aylık (25 nüsha): 16 lira
1 senelik (52 nüsha): 82 lira

*

İlân şartları:

Santimi: 8 lira

3 renkli arka kapak: 750 lira

*

***Dizildiği ve Basıldığı* yer:**
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15321
Basıldığı tarih: 19.6.1958

Kapak resmimiz:

Kıbrıs Davamız

Hayal ve hakikat!

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta AKİS'te mahiyeti itibariyle son derece enteresan bir mülakat bulacaksınız. Bütün bir milletin topyekün nazarlarının üzerine toplandığı bir meselede, Kıbrıs meselesinde, tecrübeli bir devlet adamı, tarih yaratmış bir insan ve Muhalefet Lideri olarak İsmet İnönü neler düşünmektedir? Mevzuun ehemmiyetine binaen, bizzat başyazarımız tarafından yapılan ta mülakatta İsmet İnönün'ün Kıbrıs hadiseleri ve Kibrisin mukadderatı üzerinde neler düşündüğünü bütün teferruatıyla okuyacaksınız. Dünya gazeteciliğinde artık klâsik mülakatlar yapmak ve sualli cevaplı yazılar hazırlamak modası geçmiştir. Mülakatta fikri nakledilecek olan mülakatı yapan değil, mülakat yapılandır. İşte ta bakımdan AKİS'te okuyacağınız mülakatta, mümkün olduğu kadar İnönünün ifade tarzına da sadık kalınarak sadece onun sözlerinin nakledildiğini göreceksiniz. Kıbrısa dair düşünceleriniz nelerdir tarzındaki sorumuza İnönünün verdiği cevap, öyle umuyoruz ki sadece Türk efkârı umumiyesinde değil, dünya politik çevrelerinde de geniş akisler uyandıracaktır.

Bu hafta içinde memleketimizin dört bir köşesinde tam bir milyon insan -İsmet İnönünün de dedifri eibi- sunilikle en ufak bir seklide alâkası olmayarak candan ve yürekten "Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır!", "Ya Taksim ya ölüm!" diye haykırdı. Bütün bir milletin ayağa kalktığı bir davada AKİS, elbette ki alâkasız kalamazdı. Bu sebeble mecmuamız, sayfalarının geniş bir kısmını Kıbrıs dâvasına ayırdı. Tabii her zaman olduğu gibi de, ta dâvayı en orijinal cepheleriyle ve gündelik gazetelerde yer almamış, pek çoğu efkârı umumiyeye aksetmemiş taraftarıyla okuyucularına sunmağa çalıştı.

Rilhassa İktidara yakın çevrelerde son zamanlarda ısrarla sorulan bir sual AKİS okuyucuları için cevaplandırılmağa calışıldı. Havaların ısınmasıyla beraber, burnunda serin bir deniz havası hasreti tüten bazı milletvekilleri dört gözle B. M. M. nin tatile gireceği günü beklerken birden ortaya atılan bir ihtimal bütün gözleri Muhalefete çevirdi. Acaba B. M. M. bu günlerde tatile girerse, Mecliste beste birden çok daha fazla sayıda milletvekiline sahip olan Muhalefet Anayasa hükümleri gereğince Meclisi yeniden toplantıya çağıracak ve rahatına düşkün bazı milletvekillerinin yaz tatillerini ikiye bölecek midir? Gerçi YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda anlatıldığı gibi "— Şu İçtüzük tadilatında o noktayı unuttuk, yahu!" diye dövünenler vardır ama bu bir İçtüzük değil Anayasa hükmüdür. Muhalefet çevrelerinde esen hava odur ki, şayet İktidar B. M. M. deki çoğunluğuna, dayanarak Başkanlık Divanına verilmiş olan yüzlerce sora ve bir hayli gensoruyu "hasır altı" eder, cevaplandırmadan tatile girmeğe kalkışırsa Muhalefet Anayasa hükümleri gereğince B. M. M; ni yeniden toplantıya çağıracaktır.

Bu haftaki İKTİSADİ VE MALİ SAHADA başlıklı sayfalarımızda, son zamlar dolayısıyla akla gelen 1948 Fransa denemesi ile memleketimizde halen yapılmakta olan enflasyona durdurma tecrübesi arasında etraflı bir mukayese yapılmaktadır. Fransız Maliye Bakanı Rene Mayer'in 1948'de yaptığı tepeden inme, ama kati neticeli "zamla enflâsyon durdurma" tecrübesi ile bizim bundan on yıl evvel yapılan bu tecrübeyi takliden yapmağa kalkıştığımız, fakat daha başlangıçta yüzümüze gözümüze bulaştıracağımız anlaşılan tecrübe arasında yapılan ta mukayesenin neticesi ne kadar yazıktır ki, pahalılıktan bunalmış, şaşkına dönmüş dar ve sabit gelirli vatandaşlara hiç de bir müjde mahiyetinde değildir.

AKİS bu hafta, bütün gündelik gazeteler gibi bir fiyat arttırması yapmak mecburiyetiyle karşı karşıya kalmıştır. Fakat gündelik gazetelerin yüzde 66 nisbetindeki ayarlamalarına mukabil AKİS'e yaptığımız zam sadece yüzde 17 civarındadır. Maliyetteki artış satış fiyatına intikalini önlemek gayretimize rağmen maalesef kabil olamamıştır. Mecmuanın yaşaması ve kalitesini muhafaza etmesi ancak böylelikle mümkün bulunduğundan okuyucularımızın ta zarureti takdir edeceklerinden eminiz.

Saygılarımızla
AKİS

Kıbrıs

Mihenk taşı

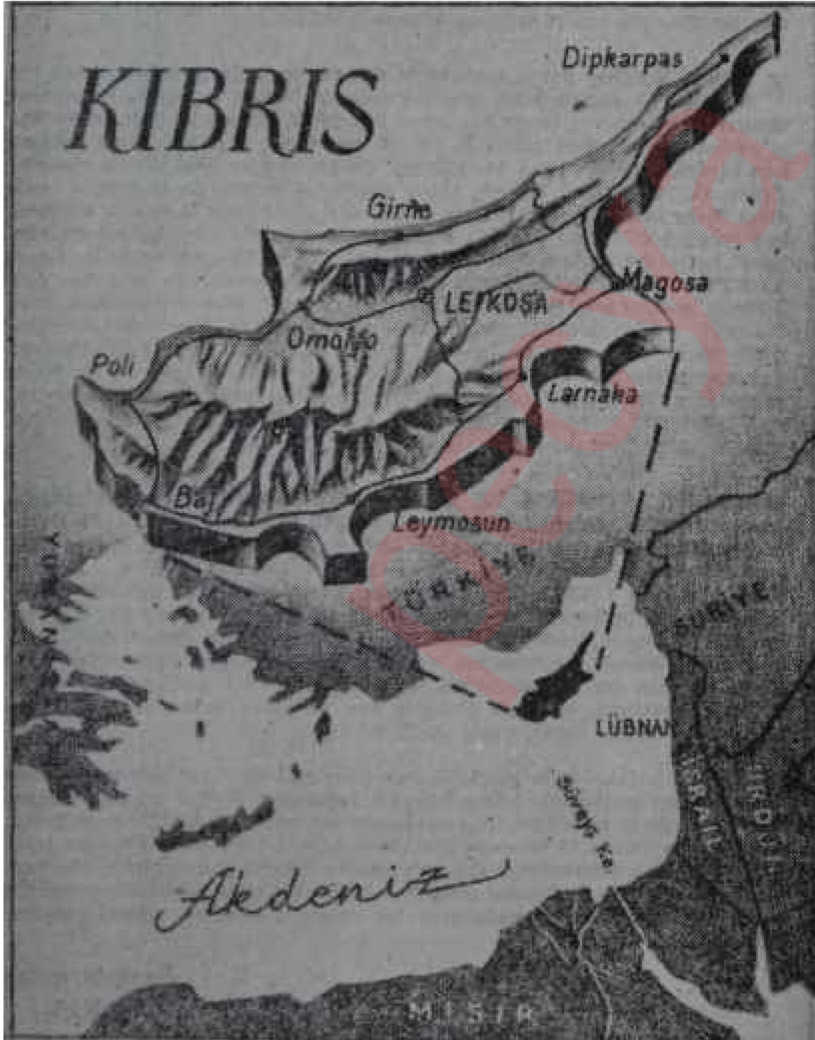
(Kapaktaki mesele)

Bu haftanın başlarında salı günü, Londrada Westminster sarayının meşhur Big Ben'i saat üçü, gene kurşun renkli bir sema altında çaldı. Saat kulesinin hemen dibindeki Avam Kamarasının tahta kaplı, tavandan pencereli, iki tarafı boydan boya işgal eden sıraları deriyle örtülü salonunda alışılmamış bir kaynaşma vardı. Majestelerinin muvafık ve muhalif Parlamento üyeleri karşılıklı yerlerini alıyorlardı. O sırada görüşülen sorulardı. Fakat İngiliz milletinin temsilcileri daha ziyade başka bir meseleyle alakalıydılar. Saat 16,30 da Başbakan MacMillan konuşacaktı. Başbakanın 17 Haziran günü Kıbrısla alâkalı İngiliz plânını açıklıyacağı 19 Mayısta gene aynı salonda resmen- ilân edilmişti.

Buna rağmen, İktidarın ve Muhalefetin ileri gelenlerinde bir merakın bulunmadığı dikkatli dinleyicilerin gözünden kaçmadı. İşçi liderler, başlarında Gaitskell olduğu halde salonun tam ortasında bulunan "Speaker - Meclis Başkanı" nın karşısına tesadüf eden Muhalefet sıralarının en önünde yer almışlardı. Hükümet öteki tarafta sakin oturuyordu. Saat tam 15,30 da Speaker sağdaki curada bekleyen uzun boylu, asil tavırlı, beyaz saçlı adama söz verdi. Bu, Majestenin Amerikadan yeni dönen Başbakanı Harold MacMillan'dı. Churchill'in ve Eden'in halefi yerinde doğruldu, kalın sesi, hoş aksaniyle Kıbrıs mevzuundaki İngiliz planını açıklamayacağını bildirdi. NATO Genel Sekreteri Spaak Majestenin hükümetinden plânın açıklanmasını kırk sekiz saat tehir- etmesini rica etmiş, MacMillan da "İngiltere NATO'daki müttefiklerinin bu taleplerine kulak tıkayamayacağı gibi, bir anlaşmaya yol açacak her hangi bir fırsatın da ihmal edilmemesi gerektiği kanaatinde olduğundan" talebi uygun görmüş, tü.

Muhalefet liderlerinin kılları kıpırdamadı. Kıpırdamasına mahal de yoktu, zira Başbakan MacMillan bir gece evvel Spaak'ın talebi geldiğinde bütün Demokrasilerde âdet olduğu veçhile Muhalefet lideri Gaitskell ile görüşmüş ve açıklamanın tehiri için onun mutabakatını almıştı. Buna rağmen Gaitskell ve eski İşçi Dışişleri Bakanı Morrison gene yerlerinden konuşarak, hükümetin plânı hiç olmazsa ana hatlariyle izah etmesini istediler. Onlar da Demokrasilerdeki âdet veçhile Muhalefet vazifelerini yapıyorlardı. MacMillan bu arzuyu yerine getirmedi. Kamaradan kırk sekiz saat daha beklemesini istirham ediyordu.

Parlamento azaları açıklamanın perşembe günü yapılmasına muvafakat gösterdiler.

Kıbrıs ve Türkiye

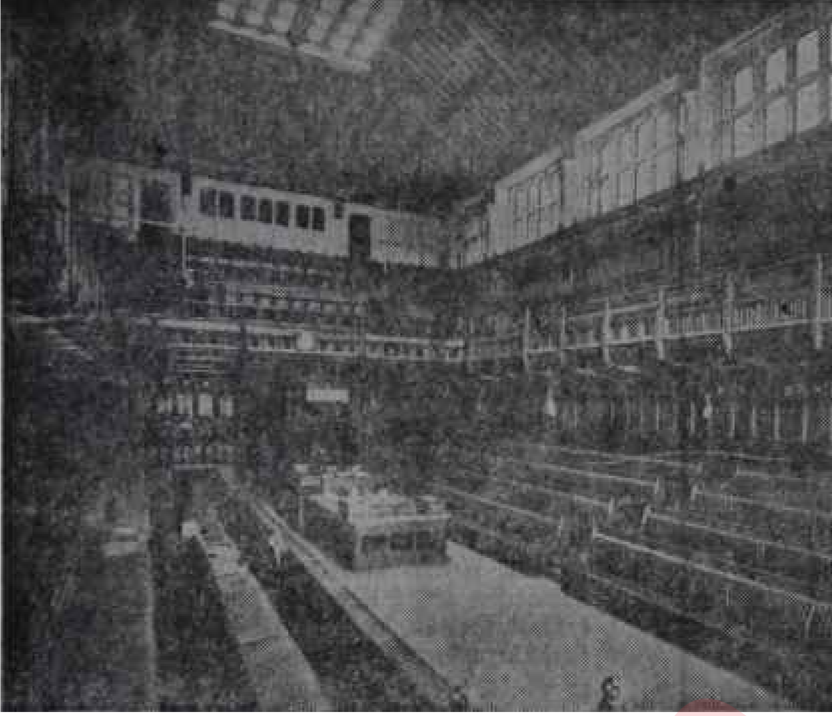
Et tırnaktan ayrılır mı?

Ankaradaki merak

Aynı gün Ankarada, Dışişleri Bakanlığı çevrelerinde oldukça endişeli ve sabırsız bir hava esiyordu. Bu hava Majestenin zarif elçisi Sir James Bowker'in Genel Sekreter Melih Esenbeli ziyaretine kadar sürdü. Elçi Bakanlığa geldiği zaman Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu bazı Bakanlarla toplantı halindeydiler. Bu yüzden Sir James'i Esenbel kabul etti Elçi iyi bir haber getiriyordu. İngiltere hükümeti açıklamayı kırk sekiz saat geri bırakması hususunda Spaak'ın teklifini kabul etmişti. Esenbel vaziyetten derhal Başbakanı haberdar etti.

Türkiye bu açıklamanın tehiri için çok uğraşmıştı. Ama, İngiltereyi kararından çevirmek mümkün olmamıştı. Zaten Cumhuriyet hükümetinin Dışişleri Bakanı Zorlu hayli zamandır büyük müttefikine söz dinletemediğini saklamıyordu. Gecen haftanın ortasında yaptığı bir basını toplantısında bu lâf anlamıyan dosttan acı acı dert yanmış, "İngiliz hükümetinin bir müddet evvel bize, 17 Hazirana kadar yeni İngiliz plânı hakkında bir açıklamada bulunacaklarım ilân etmek üzere Parlamentoda bir ara-beyanat yapacağını bildirmesi üzerine biz, efkârı umumiyemizde bir heyecan varken ve alâkalı hükümetler arasında bir mutabakata varılmadan böyle bir açıklamanın doğru olmayacağını belirttik. Fakat bu ikazımıza rağmen böyle bir açıklama yapacaklarını 19 Mayısta Parlamentoda ilân ettiler. Diğer taraftan yeni planı kararlaştırmadan önce bize bildirmelerini istemiştik. Bunu da yapmadılar" demişti.

Bu açık itiraf karşısında Zorlunun bu yılın ilk ayında, kendinden gayet

İngiliz Avam Kamarasının içi
Sabırlı sıralar!

emin bir edayla defalarca tekrarladığı: "Türkiye hükümeti, Adanın istikbali hususunda kendisiyle istişare edilmeden herhangi bir karar ittihaz edilmiyeceğine dair İngiltere hükümetinden müteaddit teminat almış bulunmaktadır" sözlerini hatırlamamaya imkân yoktu.

İngiltere bu sefer ne Türkiye, ne de Yunanistanın fikrini soruyordu. Ama yeni bir adım atmadan evvel NATO Konseyine ve Amerikaya danışmayı ihmâl etmemişti. MacMillanın Washington seyahatinden Sam Amcanın yüzde yüz tasvibiyle döndüğü muhakkaktı. Ciddî The Observer'e inanmak lazımsa MacMillan Eisenhower'den İngiltereyi Kıbrıs meselesinde desteklemeyi "bilhassa daha mutedil bir tavır takınması için Türkler üzerindeki nüfuzunu kullanmasını" istemişti. Kıbrıs meselesinde zahiren tarafsız kalan Amerikanın bu yolda "telkinler" de bulunduğu ise biliniyordu. Nitekim Birleşik Devletlerin Ankaradaki Büyük Elçisi Warren son günlerde Başbakan ve Dışişleri Bakanıyla yaptığı görüşmelerde planın ehemmiyetle incelenmesini "naçizane" tavsiye etmişti. Atinada da Amerika Elcisi ayni sözleri tekrarlıyordu. Planın hazırlanışında fikrinin alınmaması Mr. Dulles ve arkadaşlarını biraz kızdırmıştı ama, onlar da. bu nezaketsizliğin üzerinde pek durmamışlardı.

Bu bakımdan, Sir James Bowker'in Dışişleri Bakanlığına bu hafta salı günü geldiği saatlere kadar Amerikanın desteğinden emin olan İngiltere, Türkiye ve Yunanistanın itirazları ne olursa olsun planını tatbik etmek azminde görünüyordu. Nitekim yeni plânı gerek Atina ve gerek Ankaranın reddedeceğini çok iyi bilen MacMillan cumartesi akşamı yaptığı televizyon konuşmasında plânın "hem iyi, hem âdil" olduğunu, İngilterenin "doğru bildiği yolda devam etmesi gerektiğini", "dünyanın ve müttefiklerinin İngiltereye hak vereceğine inandığını" söylemişti.

İkinci taktik

İngilterenin tehir kararı Ankarada derin bir memnunluk uyandırdı. Demek Londra hükümeti taktiğini değiştirmişti. Hakikatte MacMillan Amerikada kararlaştırılmış taktiğin ikinci perdesini sahneye koyuyordu. Plânını açıklamadan evvel, pazartesi günü bunu NATO Konseyine sundu. Kıbrıs işinin NATO'da müzakeresi Amerikanın da işine geliyordu. Zira iki NATO üyesini gücendirmemek endişesi ile doğrudan doğruya sesini Dek çıkartamayan Amerika, NATO Genel Sekreteri Paul Henri Spaak vasıtasiyle daha müessir olacağını düşünüyordu. Dulles'ın açıkça söyliyemediklerini, Spaak rahat rahat ortaya koyabilirdi. Nitekim NATO Konseyindeki müzakereler Türkiye ve Yunanistan arasında bir anlaşma zemini bulunacağı hususunda bazı ümitler uyandırdı. Bunun üzerine, arabuluculuğu seven, doğuştan iyimser Spaak MacMillan'dan pazartesi gecesi Avam Kamarasındaki açıklamayı tehir etmesini istedi. İngiliz Başbakanı bu talebi sevinçle kabul etti.

Sir James'in getirdiği haber, bunun neticesiydi.

Sakinleşen hava

MacMillan'ın, Spaak'ın teklifini kabul etmesi ve kırk sekiz saat daha beklemesi için bir de başka sebep vardı. Pazartesi günü Türkiyede, hislere ve düşüncelere sükûnet geldiğini belirten bir hadise cereyan etti. O gün saat 15 i biraz geçe Refik Koraltan siyah frakı içinde mutad heybetiyle Büyük Meclisin Başkanlık kürsüsüne çıktığında her çıkar yol kapanmışa benziyordu. İngiltere, bir gün sonra açıklayacağı plânını Cumhuriyet hükümetine vermiş, Cumhuriyet hükümeti de bunu müzakeresiz reddetmişti. Böylece her şey bitmiş sayılabilirdi. D. P. İktidarı Meclisi ve dolayısiyle Muhalefeti ancak müşkülât içinde bulunduğu, bu müşkülâta girdiği bir sırada hadiselerden haberdar ediyordu. Dışişleri Bakanlığımıza verilen İngiliz plânı Dr. Fazıl Küçük e bildirilmiş . sonra Zorlunun, İngilizlerin bu plânı Makarios'a açıkladıkları hâlde Küçüke açıklamamış olmalarını protesto etmesi üzerine Ankaradaki İngiltere Büyük Elçiliği bir metin de Küçüke göndermişti ya.. fakat Muhalefetle istişare etmek. Muhalefet liderini tasarıdan haberdar etmek demokrat D.P. iktidarının hatırına dahi gelmemişti.

Olan olduktan sonra, pazartesi sabahı Dışişleri Bakanı Dışişleri Komisyonunda hâdiseleri, plânı anlattı. Öğleden sonra, Muhalefete gene haber verilmeksizin hazırlanması için mühlet tanımaksızın mesele ani olarak Büyük Meclise getirildi. Buna rağmen Muhalefet memlekette çok tak-

Harold MacMillan
Bir *taktiğin ikinci perdesi*

Kıbrısa dair

Bu mülakat İsmet İnönüyle Çarşamba akşamı yapıldı. NATO'nun teşebbüsüyle İngiltere Başbakanı Mr. MacMillan bir gün evvel Ava/m Kamarasında Kıbrıs plânının açıklanmasına kırksekiz saat için tehir etmiş ve Adanın üzerindeki bulutlar kısmen hafiflemişti. İsmet İnönü mülakat sırasında zihninin tusun zamandan beri Kıbrıs mevzuuyla meşgul bulunduğunu söyledi.

İsmet İnönü fikirlerini kendisine mahsus konuşma tarzı içinde ifade etti. Yazıda bu tarzın muhafazasına gayret edilmiştir. Böylece Muhalefet liderinin düşünce silsilesine de halet verilmemesine çalışılmıştır.

Mülakat, İsmet İnönünün AKİS'e beş yıldır verdiği ilk mülakat olduğu gibi tecrübeli devlet adamının Kıbrısa dair düşüncelerinin açıktan ilk ifadesidir. Bu düşünceler hemen hepimizin hâdiselerin peşinde heyecan içinde bulunduğumuz şu günlerde Kıbrıs mevzuunda söylenmiş en âkil, en mantıki ve en realist sözlerdir. Milletlerinin tarihinde yer almış, bir memleket büyüğü ve millî kahraman haline gelmiş şahsiyetlerin böyle zamanlarda basiret istikametini soğukkanlılıkla işaret etmeleri yapabilecekleri en mühim hizmetlerden biridir. İnönünün bu sözlerinin yalnız Türkiyede değil, bütün dünyada derin akisler yaratacağından zerrece şüphe yoktur. İsmet İnönünün gösterdiği yol, Kıbrıs meselesinin öteki alâkalilarında hakiki bir iyiniyet varsa, davanın cihan barışı için en uygun şekilde hallini geniş ölçüde kolaylaştıracaktır.

Metin TOKER

"Avam Kamarasında, Kıbrısa dair İngiliz planıyla alâkalı müzakerelerin NATO'dan yeni telkinler bekliyerek tehir edilmesini memnun olarak karşıladım. İhtilâfın halli için ciddî gayretlerin esirgenmiyeceği manzarasının yeniden belirmesi, mübalâğadan sakınmakla beraber ümit verici bir ışık sayılabilir.

"Ben Kıbrıs meselesi üzerine açıktan konuşmak için İngiliz plânının Avam Kamarasında açıklanmasını ve NATO müttefiklerinin bu dâvada her halde Türkleri kırmayacak ve Türk haklarını samimiyetle, ciddiyetle nazarı dikkatte bulunduracak yardımının ne olacağını **öğrenmeyi** bekliyordum. Şimdi İngilterenin bu meselede Türk umumi efkârının haklı ıstıraplarını göz önünde bulunduracağını ümit ederim. Bu arada şu noktaya bilhassa işaret etmek isterim: Milletimizin, basını ve umumi toplantılariyle gösterdiği heyecanın suni bir gösteriş olmadığından dünya ve İngiltere emin bulunmalıdır. Türklerin heyecanları ciddidir ve Kıbrıs adasıyla, Kıbrıstaki Türk cemaatinin hayatiyle milletçe irtibatımız çok derindir, çok samimidir.

BİR İKİ ESASLI NOKTA

"Bir iki esaslı noktayı belirtmem lâzımdır. Evvelâ, Kıbrıs meselesi vahim şeklini hangi esaslardan aldı? Kıbrısta kurulan EOKA tedhiş teşkilâtı silâh kuvvetiyle Adanın Yunanistana iltihakını temin edebileceğini sanarak teşebbüse geçti. Huzursuzluğun başı bu oldu. İngiltere Adadan gidecektir, Ada, kanlarını dökmeğe hazır olduklarını iddia etmiş Rumların arzusu veçhile Yunanistana ilhak edilecektir kanaati yayılmak istendi. Kibrisin bu şekilde veya herhangi bir şekilde Yunanistana iltihakının Kıbrıstaki Türk halkının ergeç imhası neticesine varacağı tarihi tecrübelerle sabittir. Buna Türk umumi efkârının seyirci kalamayacağının bilinmesi esaslı bir noktadır. Adanın Yunanistana iltihakı bir çok bakımlardan anavatanın emniyetini ciddi surette haleldar edecektir.

"Şimdi, Taksim tezine Türkiyenin nasıl geldiğini anlatayım. Biz bu teze bir sergüzeşt emeliyle gelmiş değilizdir. EOKA'nın kanlı gayretleri devam ederken İngiltere Self-Determination hal suretine nihayet ramolacağını bir aralık hissettirmiştir. İngilterenin tek taraflı bir Self-Determination yoluyla Yunanlılar lehine Adadan çıkmayı ihtimal halinde göstermesi Türkler için hem umumi emniyet, hem Türk cemaatinin hayatî varlığı bakımından büyük tehlike arzetmiştir.

TAKSİMİ KABUL SEBEBİMİZ

"Fakat İngilterenin müteakiben, tedhiş hareketlerinin dersi karşısında, Lennox-Boyd teklifiyle Self - Determination mekanizmasının Türkler için de müstakil bir surette işlemesi gerekeceğini anlaması Türklerin hakları üzerinde bir teminat mahiyeti göstermiştir. Taksim tezini Kıbrıs meselesinin bu safhası ortaya çıkar-

Düşüncelerim

mış ve memleketimiz bu tezi bir hal çaresi olarak benimsemiştir. Hükümetin resmî siyaset olarak Taksimi ilân etmesi tarafımızdan teşvikle, destekle karşılanmış ve bu politika milletin müşterek bir parolası haline gelmiştir. Hatırlamak lâzımdır ki İngiliz İşçi Partisinin vakit vakit bir taraflı Self-Determination prensibine teveccüh göstermesi Türk efkârını âti için endişeye düşüren başka bir sebep olmuştur. Türk efkârının ıstırabı ve millî menfaatlerin muhafazası için milletçe gösterilen haklı gayretlerin ehemmiyeti üzerinde hâdiselerin İngiliz İşçi Partisini de aydınlatmış olacağını ümit etmekteyim.

ÜÇÜNCÜ SAFHA

"Kanaatimce bugün meselenin üçüncü bir safhasına gelmiş bulunuyoruz. İngiltere, şimdilik Adayı terketmek ihtimalinden vazgeçmişe benzemektedir. Bu, bir yeni vaziyettir. Bu safhada iki noktanın tesbit edilmesi lâzımdır. Enosis, yani Yunanistana iltihakın mümkün olmıyacağı anlaşılmış mıdır ve Enosis gayretleri halde yahut istikbalde faal bir şekil alırsa Taksim ameliyesinin içtinabı kabil olmayan kati bir zaruret teşkil ettiği meydana çıkmış mıdır? Bu iki nokta tesbit edilirse İngiltere için müzakere yoluyla makul bir hal şekline varmak mümkün olmak lâzım gelir. Bu takdirde Kıbrıs adasında bugün hakim olan İngiltere ve ilhakı düşünen Yunanistan yanında hayatî bağlarla, ayrılmaz bir surette Türk devletinin Adayla alâkadar olduğunun ahden tesbiti gerekmektedir.

"Resmî beyanlar açıktan henüz bilinmemekle beraber İngilterenin bu üçlü alâkayı ve beraber çalışmayı tesbit etmesi bence meselenin sükûnetle halle varması için bir çıkar yoldur. Kıbrıs meselesinin inkişafında bu hâdise bir mühim terakkidir. Bu Taksim tezini milletçe benimsediğimizden bu yana sarfedilen müsbet gayretlerin neticesidir. Şimdi elverir ki müzakereler kesilmesin ve dünya emniyeti bahsinde birbirlerine bağlı olan NATO devletleri faydalı tesirlerini hayırhah bir surette devam ettirsinler.

TAKSİM NİHAİ ÇARE OLMALIDIR

"Yalnız, bu sistemin işlemesi bir esaslı şarta bağlıdır. Yunanistan, tedhiş usulüyle neticeye varmak ve Türk haklarını Türk cemaatinin

İSMET İNÖNÜ

MUHALEFET LİDERİ

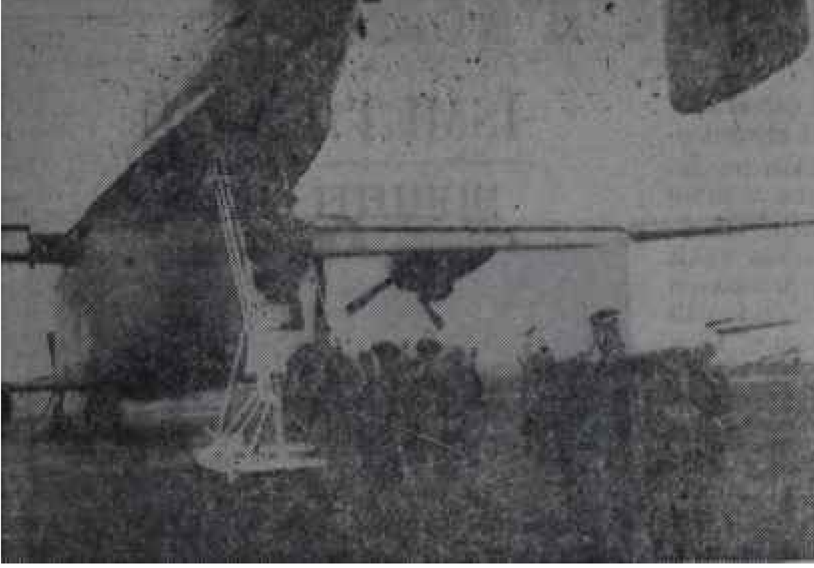
yaşama hakkını ihlâl etmek mümkün bulunmadığını kati şekilde anlamış olsun.

"Tedhişçilerin bir suretle itimat edilemiyecek faaliyetlerine karşı Taksim tezinin nihai ve son çare olacağının şimdiden ve ahden tesbit edilmesi de lüzumlu, haklı bir teminattır.

"Taksim tezinin tereddütsüz nihai bir hal şekli olacağı bugünden İngiltere tarafından kabul edilirse Kıbrıs adasının yeni nizamı kurulabilir.

"Benim, Kıbrısa dair düşüncelerim bunlardır.

İSMET İNÖNÜ

Kıbrısa sevk edilen paraşütçü birlikleri
Polis tedbiri bazı yerde derde devadır

dir edilen bir vatanseverlik örneği vererek emrivakiyi kabul etti. Refik Koraltan hükümetin talebi üzerine celsenin gizli cereyan edeceğini bildirdi ve salonu dinleyicilerden boşalttı.

Toplantı üç saatten fazla sürdü. Havanın kararmak üzere bulunduğu bir sırada Meclis kısa bir açık oturum yaptı ve gizli celsede kararlaştırılanları kısmen açıkladı. Açıklamanın en mühim kısmı, Muhalefet lideri İsmet İnönünün ittifakla kabul edilen ve tashih teklifinin çerçevesi içinde Meclisin iki müstenkife karşı tabiî, biri Osman Bölükbaşı, öteki de bir başka C. M. P. milletvekili- gene ittifakla bir karar suretini benimsediğinin ilânı oldu. Demek, gizli celsede, muvafıkı ve muhalifiyle güzel bir tesanüt örneği verilmişti.

Fakat satırların arasındaki manayı okumasını bilenler hükümetin kapamış göründüğü kapının Meclisin gizli celsesinde aralık hale getirildiğini kolaylıkla farkettiler. Taksimden, Meclisin kabul ettiği karar suretinde "nihai hal çaresi" olarak bahsediliyordu. Anlaşılan İngiliz plânının hakiki manasını, bizim için ne ifade ettiğini, ne yenilik getirdiğini, neresinin nasıl anlaşılması gerektiğini birisi Dışişleri Bakanına izah etmişti!

Bunun yurtta ve beynelmilel sahada son derece ferahlatıcı tesiri oldu. İngiltere Başbakanının plânı açıklamayı kırksekiz saat geri bırakması. Mecliste Kıbrıs meselesinin üzerine dökülen ışığın sahasını biraz daha genişletti.

Herkesin bildiği Sır

Zaten doğrusu 'istenilirse bu haftanın başında meşhur İngiliz plânının gizli bir tarafı da kalmamıştı. Pek çok kimsenin eline geçen tasarı dünyanın hemen her tarafında "herkesin bildiği sır" haline geliverdi.

Yeni plânın yeni pek az tarafı vardır. Plânın ana hatları çoktan beri bilinmektedir. Plân İngilizlerin Adada tatbik etmek istedikleri muhtariyet fikrinin ve Radcliffe tasarısının bir "version"udur. Ne Taksimden ne Self-Determiriation'dan bahsedilmektedir. Bu şekilde istikbal için kapı açık bırakılmaktadır. Türkler Taksimin, Yunanlılar Enosisin ergeç mümkün olacağını düşünmekte serbesttir. Türk ve Yunan tezlerini uzlaştırmanın mümkün olmadığını düşünen İngiltere, bu hususta hiçbir şey söylememeyi tercih etmişti. İngiltereye göre, halen yapılması mümkün tek şey Kıbrısta, Türkiyede ve Yunanistanda havanın yatışmasını beklemek ve bu arada Adalılara, kendi kendilerini idareye alıştırmak maksadıyla, bir staj devresi geçirtmekten ibarettir. Bunun için, muhtelit bir hükümet kurulmaktadır. Muhtariyet idaresinde, Rumların sayı üstünlüğü nazarı itibare alınmıştır. Ama Rumların sayıya dayanarak Türkleri ezmesini önlemeye çalışılmıştır. Cemaat işlerinin ayrı ayrı idaresi, Adalıların Türk tabiiyetini alabilme imkânı, İngiliz vadisinin ve tarafsız bir uyuşmazlık mahkemesinin mevcudiyeti Türk haklarının korunması için kâfi sayılmıştır.

Fakat plânın bu bilinen tarâflarının dışında bir noktası alâka uyandırıcıdır. İngiltere, Kıbrısın idaresinde Türk ve Yunan devletlerinin temsilcilerine de söz hakkı vermektedir. Böylece, ilk defa olarak Türkiye Adayla hukuki bağ kurmaktadır.

İyi veya fena taraftarıyla İngiliz plânı işte budur ve bu plân kurulan zorlu hayallerden sonra pek tatlı olmayan bir hakikatle İktidarı karşı karşıya getirmiştir. Belki de plânın tehevvürle müzakere kapısının aralık bırakılması gibi diplomaside son derece tabii bir tedbir dahi alınmaksızın reddi bunun neticesidir.

Bizim günahlarımız

Türkiyenin Kıbrıs politikasının iyi yürütüldüğünü ileri sürmek, kabil değildir. Mazideki hatalar bugünkü müşkülâtın sebepleri arasındadır. İnsan ister istemez yakın mazide sarf edilen büyük ve mağrur lâfları hatırlamaktadır. Dışişleri Bakanı Zorlu daha beş ay evvel, Foot plânının dünyaya geldiği bir sırada yaptığı basın toplantısında, "Türkiye ile İngiltere arasında Kıbrıs meselesinde bir görüş ayrılığı yoktur. Lennox-Boyd da biri Konuşmasında tezimiz olan Adanın taksimini kabul etmiştir" diyordu. Maamafih Dışişleri Bakanını mazur görmek lâzımdır. Zira bu çok iyimser görüşün mucidi kendisi değildir. Bizzat Başbakan 3 Mayıs 1957 de Bursada irat buyurduğu meşhur nutukta "İngiltere Taksime taraftar olmuş, bu hususta acık beyanat yapmış ve hükümetimize teminat vermiş bulunuyor" demekten çekinmemiştir. O halde bu açık beyanlardan ve teminatlardan sonra nasıl oluyor da İngiltere Taksime hayır diyen bir plânla ortaya çıkıyor? Majestelerinin şöhretli hükümeti bu kadar yalancı mıdır? Yoksa İngilterenin diplomatik sözleri bizini tarafımızdan yanlış mı tefsir edilmiştir? Dışişleri Bakanlığının geçen çarşamba yayınla-

Fatin Rüştü Zorlu
Ama oyun zoru hep bozuyor

Paul Henri Spaak
Arabulucu!

dığı tebliği okuyanlar bu sualin cevabını verebilirler. Zira tebliğ "İngiltere Hükümetine 19 Aralık 1956 tarihinde Müstemlekeler Nazırı Mr. Lennox Boyd'un beyanatı ile bir hal şekli olarak ileri sürülmüş bulunan Adanın taksimi fikrini..." tâbirini kullanmaktadır. Taksimin bir hal şekli olarak düşünülmesi ile Taksimin kabul edilmesi arasında, Dışişleri Bakanlığının gözünden kaçmıyacak "ufacık bir fark" vardır. Bu "ufacık fark"ı Başbakan görmemezlikten gelmiştir. O zamanlar muhtelif siyaset adamları AKİS ve bazı gazeteler, Lennox-Boyd'un Taksimden "tünelin ucundaki muhtemel çarelerden biri" olarak bahsettiğini, İngiliz siyasetinin aleyhimizde bir istikamet aldığını beyhude yere anlatmağa çalışmışlardı. Ama Başbakan onları "İngiliz siyasetinin aleyhimize değişiyor olduğunu bu hengâmeden istifade ederek söylemek ve telkin etmek istiyenlerin hüsnüniyetine inanılmamalıdır" diyerek azarlamıştı. Ne çare ki hâdiselerin aldığı seyir kimin sözlerinin daha sahih olduğunu hazin bir şekilde ortaya koymaktadır. AKİS koleksiyonlarını karıştıranlar, D.P. iktidarının hüsranla biten Kıbrıs siyasetinin adım adım hikâyesini bulacaklardır.

İngiltereye körü körüne itimada dayanan, gerçeklere gözünü kapayan ve dünya halk efkârına metelik vermiyen - o zamanlar Zaferin meşhur başmuharriri "Efendim propaganda da ne demekmiş" diyordu - bu siyasetin başka türlü bitmesi beklenemezdi.

Başbakanın dış işleri müşavirleri kendisini "Amerika bizi feda edemez, dediğimize gelir" diye yanıltmışlarda:. Tıpkı iktisat siyasetinde "borçlanalım borçlandığımız kadar, Amerika öder" dedikleri gibi. Kıbrıs siyasetinde Amerika dediğimize gelmeyince, iktisat siyasetinde Amerika ödemeyince neticeler bugünkü neticeler olmuştur. Ama işin en garip tarafı, bütün bunlardan sonra Başbakanın aynı müşavirleri hâlâ yanında tutması ve bunların inanılmaz hatalar işlemelerini müsamahayla karşılamasıdır. Herkesin gördüğü, aşikâr hale gelen kabiliyetsizlikleri Menderes gibi zeki bir insanın herkesten sonra farketmesi tuhaf sayılsa yeridir.

Yeni safha

Bu hafta Ankarada, tarafsız ve muhalif çevreler geçmişteki yanlış adunlardan daha ziyade bunların tekerrürüne mani olunsun diye bahsediyor, serzenişte bulunuyorlardı. Yoksa Kıbrıs meselesinin aldığı yeni şekil karşısında başkentte bir tesanüt havası vardı. Memlekette mitingler devam ediyor ve sakallı Makyavel Makarios'un kuklaları yer yer asılıyor, yer yer yakılıyordu.

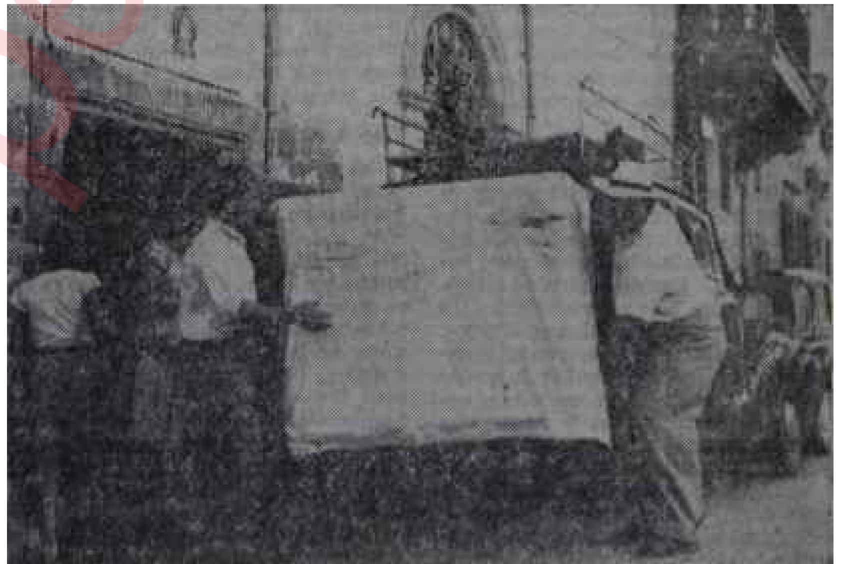
Ama aynı esnada Makarios Londrada beklenmektedir. Kıbrıstaki tedhiş hareketlerinden mesul sayılarak bundan iki yıl evvel Seychelles Adalarına sürülen adam, bugün İngilterenin yeni Kıbrıs siyasetini yürütmek için güvendiği başlıca muhatap haline gelmiştir. Majestelerinin hükümeti, yeni siyasetin muvaffakiyetinin meşhur papazın "evet" demesine bağlı okluğunu düşünmektedir. Makarios bu sebeple Londraya çağırılmıştır. Bazı Muhafazakâr çevrelerin öfkesini üzerine çekmemek ve Türkiyeyi gücendirmemek için Foreign Office'in marifetli diplomatları, bu siyasi ziyarete dini bir hüviyet vermeğe çalışmaktadırlar. Makarios'un daveti zahiren dini bir konferansta bulunmak üzere Canterbury Başpiskoposu Dr. Fisher tarafından yapılmıştır. Fakat bu Makyavelden mülhem fikir kimseyi aldatmamıştır.

Londrada Makarios ile siyasi konuşmaların yanılacağı muhakkaktır. Zira menfaati bahis konusu olduğu zaman dost düşman tanımayan İngiltere, Makariosu razı edebilirse Adadaki 400 bine yakın Rumun ve Yunan hükümetinin bütün itirazlarını ortadan kaldırabileceğini bilmektedir. Hiç şüphe yok, Papaz Makarios birbirlerini yiyen sağcı ve solcu bütün Rumların inkâr edilmez lideridir. Nitekim Albay Grivasa diş bileyen AKEL komünist teşkilâtı, geçen hafta neşrettiği bir tebliğde Makariosa olan sadakatini tekrarlamıştır. EOKA, her vesileyle "karar Makariosundur" demektedir. İşte İngiltere, bütün Rumların tanıdığı böyle bir adama yeni plânı tasdik ettirirse, güçlüklerin dörtte üçünü yenmiş olacağını düşünmektedir. Sürgünden döndüğünden beri azılı papazın mutedil bir dil kullanması da, İngiltereyi Makariosu muhatap olarak seçmek hususunda ce saretlendirmiştir. Şubat başında Atinada Makariosla görüşen Vali Foot, bu fikrin hararetli taraftarlarından biridir ve bu Atina konuşmasından sonra Makariosun -taktik icabı da olsa, müteaddit beyanlarında, eskisi gibi derhal Enosis fikrinde israr etmiyerek, muhtariyet devresinden geçmeyi kabullenmesi manidardır. Keza MacMillan'ın salı günü. Valiye Adalı liderlerle plân hakkında geniş müzakerelerde bulunma selâhiyetinin verildiğini söylemesi hayra alâmet değildir; Zira Adalı liderler lâfından murad olunan Makariostur.

Kıbrıs başpiskoposunun İngiltereye karşı giriştiği mücadelede ne kadar yol aldığını gösteren bundan kuvvetli bir delil bulunamaz. Peki, kimdir bu Makarios?

Cübbeli Makyavel

İngiliz devlet adamlarının gayri resmi bir şekilde de olsa Londrada

Nicosia'da Türklerle meskûn bölgeden taşınan bir Rum ailesi
Taksim gerçekleşiyor!

Karamanlis - Averof
Yanlış hesap Bağdattan döner

karşısına oturacak olan adam, 3912 senesinde Kibrisin Baf kasabasının Ano Panaiya köyünde dünyaya gelmiştir. Basit bir ailenin gocuğu idi. İlk tahsilini köyünde yaptı. 13-19 yaşları arasında Kykko Manastırına bir papaz namzedi olarak kabul edildi. Oradan da, burs temin etmek maksadiyle Pancyprian Jimnazyumuna (lise) girdi.

İkinci dünya savaşı, onu, Atina Üniversitesinde bir ilahiyat ve hukuk öğrencisi olarak buldu. Papazlığa tayin edilmiş diğer birçok din adamı gibi, sık sık açlıktan ölme tehlikesi ile karşılaştı. Yunanistanın kurtuluşun, dan sonra, yüksek tahsilini tamamlamak üzere Birleşik Amerikaya gitti. Orada, piskoposluğa yükseltildi. Bu yüksek makama seçilmesi ile Makarios, Kıbrıs Rumlarının dini, siyasî her türlü meselede resmî şefi haline geldi. '

Kendisine "Saadetlû - Your Beatitude" diye hitap edilen Makarios. Kıbrıstayken ziyaretçilerini küçük ve dik dörtgen biçiminde eşyalarla ağzına kadar dolu çalışma odasında kabul ederdi. Üzerinde hiçbir eşya bulunmayan ve Bizans ananelerine göre ayarlanmış çok şayanı dikkat bir yazıhanesi vardı. Sandalyasının arkasında, ressamlığı kadar garip hareketleri ile meşhur sürrealist Salvador Dali'nin Hazreti İsayı çarmıhta gerilmiş bir vaziyette tasvir eden nefis tablosunun küçük bir röprodüksiyonu bulunurdu. Sofu Makarios ellerini yazıhanesinin üzerinde bir küçük kafes teşkil edecek şekilde kavuşturur, ziyaretçisinin konuşmasını beklerdi.

Makarios, İngilizceyi iyi bilmektedir. Zira 1946-1948 yılları arasında Boston Üniversitesinde sosyoloji ve ilâhiyat tahsil etmiş ve New England Ortodoks Kilisesinde papazlık yapmıştır. Fakat daha rahat düşündüğü ve konuştuğu rumcayı, ingilizceye tercih etmektedir. Bunun için de görüşmelerde bir tercüman kullanmaktadır.

Siyasi manevralar

Bu hafta salı günü Avam Kamarasındaki hadiseden sonra siyasi rivayetler piyasası derhal hararetlendi Barometre iyi hava gösteriyordu. A.P. ajansı Londradan "Başbakanlar seviyesinde üçlü konferans" havadisi verdi. Menderes ve Karamanlisin İngiltereye davet edilecekleri söyleniyordu. Fakat haber Ankarada teyit edilmedi.

Şimdi tahmin olunan, perşembe günü MacMillan'ın plânın sadece anahatlarını açıklayıp yeni müzakere tek lif edeceğidir. NATO'nun İngiliz planını munis karşıladığı anlaşılmaktadır. İngilterenin, asayişi temin maksadiyle Kıbrısa kuvvet yığması da NATO müttefiklerine ümit vermektedir. Bir emrivaki tehlikesi gittikçe azalmaktadır.

Salı günü akşam üzeri Amerika Büyük Elçisi Başbakan Menderes ile görüştü. Taksim kapısını nihai bir şekilde kapamayan plânın kabul edilmesinin NATO için hayati ehemmiyeti üzerinde durdu ve plânda bazı tadilât yapılabileceğini bildirdi. Warren, bundan başka Yunanistanın meseleyi Birleşmiş Milletlere getirmeyi düşündüğünü, orada nötralistlerin ve komünistlerin Yunan tezini desteklemesiyle meselenin Türkiye için çok daha "nazik" bir şekil alacağını hatırlattı. Cumhuriyet Hükümetinin ne cevap verdiği henüz malûm değildir.

Buna mukabil Cumhuriyet Hükümeti şimdi. Muhalefetle bir istişare yapmış olmanın verdiği kuvvete sahiptir. Tecrübeli İnönü bizzat Demokrat milletvekillerini hayran bırakan bir olgunluk ve basiret içinde İktidara ışık tutmuştur. Memlekette esen birlik havası da sesimizin daha gür çıkmasını kolaylaştıracaktır.

Küçük taktikler

Tabii bu arada çatlak sesler de çıkmıyor değildir. Bunların en akortsuzunu, beklenileceği veçhile C. H.P. nin Genel Sekreteri Kasım Gülek çıkartmıştır. Kasım Gülek sonradan bir kısmını tekzipten başka çare bulamadığı bir takım sözlerle hem psikolojiden, hem politikadan fazla anlamadığını yeniden ortaya koymuştur. Genel Sekreter malûm "aman, bizimkilerin hepsinden evvel ben konuşayım" endişesiyle ağzım açınca rivayete göre iki gaf kendi itirafiyle bir gaf yapmıştır. Ama ne gaf! Bundan iki sene evvel, hükümetin Taksim tezini hararetle destekleyen partinin Genel Sekreteri bugün, Kıbrısın dört sene evvel bizim için kaybolduğunu söylemiş, üstelik bunun nasıl bir gaf olduğunu dahi farketmemiştir. Ama işin C.H.P. de bir hayırlı neticesi olmuştur: En Gülekofillere bile, **İktidara namzet bir partinin kendi Genel Sekreterliği üzerinde dikkatle, hassasiyetle durması lüzumunu âcil şekilde hatırlatmıştır. Hakikaten, pazartesi günü bütün C. H. P. tâ liderine kadar Genel Sekreterin potunun nasıl tamir edileceği endişesi içindeydi. Ece, böyle "iktidara namzet parti" olur mu?**

İkinci bir küçük taktiği, Meclisin pazartesi günkü müzakerelerine ait haberi Ajans ve radyolara verenler yaptı. Meclisin kabul ettiği takriri Başkan Koraltan - o günkü idare tarzından da herkes pek memnun kaldıġu cümleyle oya sunmuştu:

"— Sayın İnönünün ittifakla tasvip edilen teklifi dahilinde takriri reyinize arzediyorum."

Halbuki Devletin resmi organları bu sunuş tarzını şöyle bildirdiler:

"— Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Malatya Mebusu İnönünün gizli celsede ittifakla tasvip edilen tashih teklifi dahilinde takriri reyinize arzediyorum."

Nazik Koraltanın sözlerinden "sayın" kelimesini çıkartıp, onun söylemediği "tashih" kelimesini ekleyenler ne kazandılar, hiç kimse anlayamadıgitti.

Gülek bavulunu dürüyor
Yolcu *yolunda gerek!*

Dinleyiniz, Bay Seyfi Kurtbek!

Seyfi Kurtbek

BİR müddet var ki "Demokrat Demokrasiyi küçümseyici bir edebiyat şampiyonlar buluyor, "Demokrat Çevreler"in gözde adamı Dr. Namık Gedikin parti içinde böyle bir zihniyetin temsilcisi olduğu artık hemen hiç kimsenin meçhulü değil. D. P. nin, başlığının altında "Zafer Demokrasinindir" yazan organı gün geçmiyor ki başka rejimlerin hasretini terennüm etmesin, en basit hakların kullanılmasına "anarşi" damgasını yapıştırmasın. Artık bununla da yetinilmiyor. D. P. nin talihsiz Ankara adayı Seyfi Kurtbekin kalemi gibi kalemler, işin teorisini de yapmaya çalışıyorlar. Doğrusu istenilirse bunun zor bir tarafı da yoktur. Zira Demokrasiyi küçümseyici gayretler yeni değildir ve böyle bir iş için malzeme bulmak son derece basittir. İki Dünya Harbi arasında nice akıllı, kültürlü, hatta iyi niyetli adam "nizam rejimi "nin, "disiplin rejimi"nin, "intizam rejimi"nin, "karışıklık istemeyen rejim"in faziletini anlatmak için denizler kadar mürekkep harcanmıştır.

Fakat bizim şampiyonları "nizam rejimi"nin edebiyatından' başka bir şey daha yapıyorlar. Bizim şampiyonlar bizi inandırmak istiyorlar ki dünya hakikaten, tıpkı iki harp arasında olduğu gibi, yeniden totaliter sistemlere doğru gidiyor, tıpkı iki harp arasında olduğu gibi Demokrasi çeşitli şekilde suistimallere uğruyor ve büyük Demokrasiler bir kurtuluş çaresi arıyorlar. Bizim şampiyonlara bakarsanız Demokrasi sandığımız bir çok batı memleketinde rejim Kakokrasi -Bülent Nuri Esenin kulakları çınlasın- haline gelmiştir ve hür âlemin liderleri bundan endişe duymaktadırlar. Netice? Netice: Bizim gibi kalkınmak zorunda olan milletler için Demokrasi bir lükstür, Jefferson demokrasisi çoktan ölmüştür, kanun ve nizam dairesinde İktisadımızı geliştirmeliyiz! Bu şampiyonlara, cevapların en güzelini geçenlerde meşhur New York Times verdi.

New York Times'ın, batı âleminin hakiki fikirlerini aksettirmek için bulduğu fırsat Portekiz seçimleridir. Portekizde de, Salazar idaresinin savunucuları bu idarenin meziyetinin otuz senedir memlekette kanun ve nizamı kurmak, iktisadı geliştirmek olduğunu söylerler. New York Times'ın İbretle dinlenecek sözleri şudur: "Bir memleket ki halkının hayat standardı Batı Avrupanın en düşüğüdür, okuma yazma bilmiyenlerinin nisbeti Avrupanın en yükseğidir ve servet taksimi (bir kaç zengin, pek çok fakir) dünyadaki servet taksimlerinin en kötülerinden biridir, o memleket iyi idare edilmiş saydır mı? Bir mezarlıkta kanun ve nizam vardır, fakat banlar yirminci asrın son yarısında bir millete hal--- her türlü hürriyetten mahrum bırakılması suretiyle zorla kabul ettirilmişse, netice haysiyet kırıcıdır, methe lâyık değildir."

Demokrasi aleyhinde, -tıpkı lehinde olduğu gibi- herkes bulunabilir. Nihayet bu, bir kanaat meselesi sayılabilir. Ama, hiç kimsenin hakikati tahrife hakkı olmamak gerekir. Dünya Mersine giderken bizim tersine gitmemizi isteyenler "dünya da tersine gidiyor" derlerse, milli menfaatlere zarar vermiş olurlar. Zira dünya tersine gitmemektedir • ve batı âleminde, bizim Kıbrıs ve Yardım işlerimizi halletmek için şu sırada öylesine muhtaç bulunduğumuz itibar ancak memleketlerini "mezarlık"a çevirmemiş rejimlere, idarelere lâyık addedilmektedir. Son sıkıntılarımızın, son dertlerimizin ise 1950'de sağladığımız bu itibarı 1957 de zedelemiş olmamızla bazılarımızın yirminci asrın son yarısında yaşadığımızı kasten unutmalarıyla alâkalı bulunduğunu görmemeye imkan mı var?

B.M.M.

İşler bitmezse...

Bu hafta içinde Büyük Mecliste, bilhassa Demokrat milletvekillerinden büyük kısmının aradığı adam C. H. P. Grubu Başkanı Faik Ahmet Barutçuydu. Faik Ahmet Barutçu hem 1946 - 50, hem de 1950 - 54 arasında Mecliste bulunduğu için İktidar partisinin bir çok mensubunu yakından tanıyor, onlarla yarı ciddî, yarı latife tarzında şık sık görüşüyordu. Ama son hafta aranışı sadece sevimliliği, hoşsohbetliği neticesi değildi. C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönünün Cumartesi günü partisinin Araştırma Bürosunda tertiplediği basın toplantısında söylediği bir kaç cümle, pek çok kimsenin kulağına kar suyu kaçırmıştı. İsmet İnönü, o kendisine has "flegmatik" tavırla Büyük Meclisin, elindeki işleri bitirmeden tatile girmeyeceğine dair inancını belirtmiş, sonra da milletvekillerinden beşte birinin imzasıyla Meclisin toplantıya çağırılabileceğini hatırlatmıştı. Milletvekillerinin beste birinden çok fazlası ise, bu devrede C. H. P. etiketini taşıyordu. Bu demekti ki, eğer Meclis Muhalefetin rızası, muvafakati olmaksızın tatil karan verirse C. H. P. Grubu, milletvekillerinden beşte birinin imzasını temin etmeye muktedirdir. Faik Ahmet Barutçuyu bu hafta, işte en çok o hususu görüşmek üzere arıyorlardı. Eski Trabzon, yeni Ankara milletvekili ise meşhur "gevrek kahkaha" larından birini atıyor ve "İşleri bitirmeden tatile gitmezsiniz! İşleri bitirmeden tatile gitmezsiniz!" diye mukabele ediyordu. Ama bu cevapta "İşleri bitirmeden tatile giderseniz, biz de Meclisi toplantıya çağırırız" ihtarının bulunduğunu herkes kolaylıkla anlıyordu.

Nitekim bu haftanın ortasında başkentte havaların tekrar ısındığı bir gün, gözünün önünde mavi, serin bir denizin hayalini canlandıranlar üzüntüyle başlarını sallamaktan kendilerini alamadılar:

"— Şu içtüzük tadilatında o noktayı unuttuk, yahu!."

Tabii yeni bir tadil teklifi getirmek kabildi ama, Ankarada hiç kimse bunun için zamanın ve zeminin müsait bulunduğuna inanmıyordu. Her halde Muhalefet "İşleri bitirmeden tatile gitmek niyetlileri"nin tatillerini, milletin tam tasvibiyle burunlarından getirmeye azimliydi.

Örtülen hasır

DOĞRUSU istenilirse. Meclise aksettirilmiş bazı meselelerin hasıraltı edilmek istenildiği kanaati bu hafta içinde Muhalefet ileri gelenlerinden silinmiş değildi. Zira gündemin tanziminde, bütün şikâyetlere rağmen bir değişiklik gene olmadı. Seçimlerle alâkalı olarak hem İktidar, hem Muhalefet partisi tarafından verilmiş takrirlerin akibeti hakkında hiç bir malûmat alınamadı. C. H. P. nin gensorularına bir yenisi -Basın mevzuunda Başbakandan gensoru, eklendi ama, ötekiler suyun yü-

züne hâlâ çıkamadı. Nihayet ziyadesiyle meşhur "Dilek Raporu", milletvekillerinin önüne gelmek için bir tek adım dahi atmadı. C. H. P. bu meseleler karara bağlanmadan Büyük Meclisin tatile girmesine muvafakat etmeyecektir. -

Gerçi Kıbrıs hadiseleri son günlerde dikkatleri bütün öteki meselelerden alıp o meselenin üzerine getirmişti ama, C. H- P. nin tecrübeli idarecileri bunun fazla sürmeyeceği, "Memleketin ne olacağı" sualinin "Kibrisin ne olacağı" sualinin üstüne gene çıkacağından emindiler. Bir yandan seçim mevzuları, öteki taraftan zamlarla ağırlaşan hayat pahalılığı, nihayet Basının hali İktidarı bu mevzularda ciddi kararlar almaya mecbur edecekti. Zira bunlar, askıda bırakılacak işler olmaktan süratle çıkıyordu. Galiba şimdilik bunu görmeyen bir Demokrat büyüklerdi ve farketmiyorlardı ki Kıbrıs hâdiselerinin iç politikada kendilerine aldırdığı nefes, kar toplayan güneşden farksızdır.

Hareket yok

Buna rağmen, bu hafta Kıbrıs hâdiseleri de pek güzel bir fırsat yarattığı halde Demokrat büyükler İktidar ile Muhalefetin hiç olmazsa Meclis içi münasebetlerinin düzelmesi' için tek bir adım atmadılar. Halbuki çalışmaları koordine etmek maksadıyla Başkanlık Divanı yoluyla C. H. P. Grup Başkanlığına başvurulabilir ve müstakbel gündemlerin tanzimi mevzuunda istişare yapılabilirdi. Yapılmadı. Hazırlıklar, Kurban Bayramı arifesinde Meclisi tatile sokmak, fakat C. H. P nin bir hareketini önlemek gayesiyle de yaz ortasında bir "aralık toplantısı", kararı almak istikametindeydi. Halbuki yaz ortasındaki çalışmaların hiç bir fayda sağlamadığı tecrübeyle sabit olmuştu. Bundan başka taktik muhtemelen C. H. P. nin harekete geçmesini önleyemeyecekti. Bir defa seçmen. Meclisin daha çok ve daha verimli çalışmasını istiyordu. İkincisi, zamların umumi heyette görüşülmesini, hükümetin mucip sebeplerinin açıklanmasını bekliyordu. Bunlar yapılmadan tatile girilince, tatilin aleyhinde bulunacak ve tatili hakikaten "fazla iştahlılar"ın burnundan getirecek C. H. P. eğer kendi Grubunun bütün mensuplarını evvelâ, harekete geçirir, sonra dâ başkentte toplayabilirse- ister istemez yeni puvanlar kaydedecek, prestijini kuvvetlendirecekti.

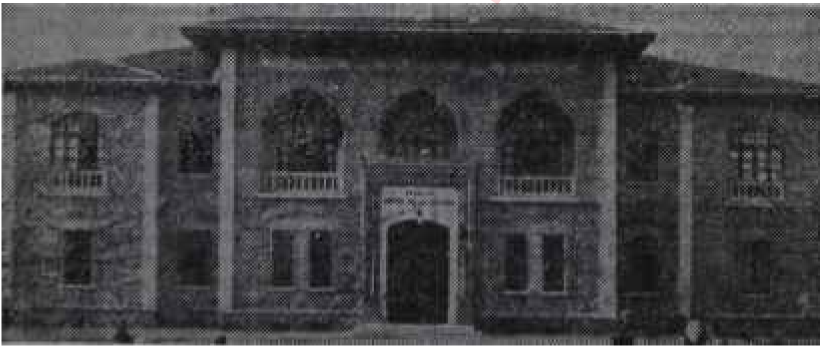
Niçin konuşulmuyor

Ankarada pek çok kimse, haftanın ortasında, İktidarın bilhassa seçimler, zamlar ve Özalp raporu mevzuunda Mecliste niçin bir görüşme açtırmak istemediğini anlamıyor ve bunu açıkça ifade ediyordu. Hatta şaşanların arasında Demokratlar da bulunuyordu. Halbuki hâdise şudur:

Pek çok meselede olduğu gibi D. P. nin bazı meseleleri Meclise aksettirmesi, "bir anı geçirmek" arzusundan doğmuştur. Özalp hâdisesi, "Dilek Raporu" ile de sabit bulunduğu üzere bugün için en ufak fayda yermeyecek şekilde nihayetlenmiştir ve raporun müzakeresi sonunda oklara hedef yapılmak istenilen İsmet İnönü sadece daha fazla büyüyecektir. Seçimlerle alâkalı hâdiselerin tartışılması da Dr. Namık Gedikin vaadlerinin aksine, Muhalefet için acı sürprizlerle dolu olarak geçmeyecektir. Zira Dr. Gedik - Hayrettin, Nakiboğlu ekibinin bütün çalışmalarına rağmen mesela İstanbul seçimlerindeki yolsuzluklardan Muhalefete düşen pay hiç de kabarık çıkmamıştır. Buna mukabil Muhalefet, aynı seçimler görüşüldüğünde kullanmak üzere bir çok vesika, delil hazırlamıştır. Bu vesikaların, bu delilerin tatmin edip etmeyeceği tabii bilinmemektedir. Fakat İstanbul seçim kurulunun tarafsız başkanının da seçimlerin yenilenmesi istikametinde rey vermiş olması ve D. P, ittin İstanbul milletvekillerinin ehemmiyeti Demokrat çevrelerin çekingenliğini izah etmektedir. Nihayet zamlara gelince, hükümet kendi Grubundan kuvvetli çıkmamıştır. Bir çok Demokrat milletvekili iktisadî siyaseti şiddetle tenkit etmiştir. Buna mukabil, zamlar lehinde kapalı kapılar arkasında konuşmakta beis görmeyen hükümet taraftarlarından hepsinin umumi heyette aynı cesareti, hele seçim bölgelerine gidecekleri şu tatilin arifesinde, gösterip göstermeyecekleri tamamiyle meçhuldür. Hatta bunların susmayı tercih etmeleri daha muhtemeldir. O halde, iktisat siyasetini kim müdafaa edecektir? Bu nokta da, Muhalefetin gensorularının Başkanlık Divanından gündeme doğru niçin ancak kaplumbağa süratiyle yol aldığını gözlerin önüne koymaktadır. Bütün bunlar biraraya gelince bugün için en iyi çare. Meclisin tatile gitmesi gibi görünmektedir. Halbuki bu meselelerin hiç birini halletmeyecektir.

Faik Ahmet Barutçu
"Tatile giremezinİz!"

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Söz hakkı yalnız İktidarın değildir

Muhalefetin tesiri

Vaziyet bu iken haftanın başında C. H. P. İsmail Rüştü Aksalın da imzasıyla yeni bir gensoru hazırladı. Fakat Kıbrıs hâdiselerinin birinci plânı işgali dolayısıyla takririn Meclis Başkanlığına verilmesi geciktirildi. Mesele zamlardı ve C. H. P liler bilhassa Ticaret Bakanı Abdullah Akerin bundan bir müddet evvel piyasa fiyatlarının Sümerbank mamulleri fiyatı seviyesine indirileceği, böylece halka ucuza giyinmek imkânının sağlanacağını resmen bildiren bir beyanatım yakalamışlardı. Bugün ise Sümerbank mamullerine, bunların seviyesini piyasa fiyatları seviyesine getirmek için zam yapıl-

mıştır. Acaba bu, bazı kimselere hiç olmazsa istifa etmek fikrini dahi ilham etmemekte midir?

Böylece çoğalan "bekleyen maddeler"in B.M.M. de ne zaman görüşüleceği malûm değildir. Ama malûm olan, taunlar görüşülmeden Meclis tatile girerse Muhalefetin, elindeki kuvveti kullanarak > Meclisi fevkalâde toplantıya davet edeceğidir. Bu suretle, yapılan bütün tahditlere rağmen, Meclise yüksek sayıda muhalif milletvekili sokulmuş olmasının faydaları yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Belli D. P. büyükleri, ilerde, müsait bir hava bulurlarsa İçtüzüğün o maddesini de tadil ettireceklerdir. Ama dava gene halledilmeyecektir, zira milli murakabe Demokratik rejim tamamiyle çiğnenmeden, lağvedilmeden -bu artık kimsenin haddi değildir- önlenemeyecektir.

Bu hafta bir çok Demokrat, çıkmaz olduğu kati şekilde anlaşılan bu yolların niçin terkedilip hulûs ile Demokrasi yolunun tekrar tutulmadığını kendi kendine soruyor ve başkentte bu cereyan gittikçe kuvvetleniyordu.

C. H. P.

İlmin ışığında

Geçen haftanın sonunda bir gün, C. H. P. nin Ankaradaki, yerden yüksekliği bakımından bir rasathaneyi andıran Araştırma Bürosunda gazetecileri karşılayan uzun boylu, gözlüklü, genç adamın sevinçten gözleri parlıyordu. Bir basın toplantısı tertiplenmişti. Toplantıda gazetecilere Büronun' ilk eseri verilecekti. Bu, Personel kanunu vesilesiyle hazır lanmış "Devlet Personeli Meselesi Hakkında Bir İnceleme" idi. Prof. Turhan Feyzioğlu bundan dolayı sevinç duymakta haklıydı, zira Araştırma Bürosu pek âlâ onun bir manevi evlâdı sayılabilirdi. Büronun kurulması için çalışmış, oraya buraya koşmuş, gerekli yardımı sağlamıştı. Araştırmacıların başına Doç. Dr. Osman Okyarı getirmiş, ona yardımcı olarak Doğan Avcıoğlunu bulmuştu. Osman Okyar gerçi aylardan beri Lübnan Üniversitesinde ders vermekle meşguldü ama, bilhassa Doğan Avcıoğlunun gayretleri sayesinde Büro evvelâ teşekkül etmiş, sonra gelişmişti. Şimdi de, işte ilk eser veriliyordu. Eser, Doğan Avcıoğlunun tetkiklerinin neticesiydi.

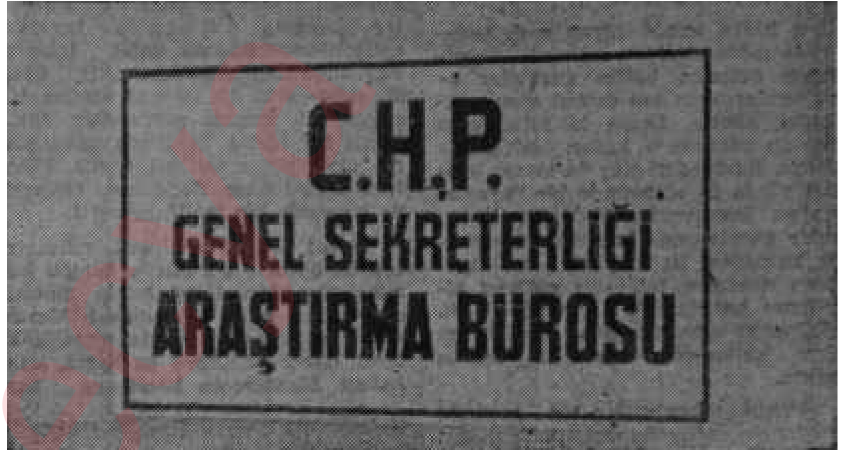
Gazeteciler Büroda bir sürprizle karşılaştılar. İsmet İnönü de toplantıya geldi. Genel Başkanın da, partisinin aldığı bu yeni istikamet karşısında memnunluk duyduğu anlaşılıyordu. Nitekim o memnunlukla gazetecilerin suallerine cevaplar verdi, nükteler yaptı, imalarda bulundu. Sonra da, sigara içmediğinden dolayı şikâyet ederek ayrıldı. Ama ertesi gün sigaraya başladı.

Büronun vazifesi

Bürodan beklenilen hizmeti, Prof. Feyzioğlu anlattı. Büro, bir yardımcı olacaktı. Siyasi, iktisadi, hukukî, sosyal memleket meseleleri hakkında incelemeler yapacaktı. Bu incelemeler memlekete duyurulacağı gibi Büro, hem topladığı malzemeyle ve hem de yaptığı araştırmalarla C. H, P. Meclis Grubunun hizmetinde bulunacaktı. Böylece milletvekilleri, tabii isterlerse ve fayda umarlarsa konuşmalarına bir çeki düzen vermek, saçma sapan, ilme aykırı laflar söylememek imkânını bulacaklardı. Grubun başkan vekilleri, Faik Ahmet Barutçu ve Nüvit Yetkin de Büroyu hararetle desteklemişlerdi. Bundan başka Büro, lüzumundan fazla iddia da taşımıyordu. Bütün C. H. P. Araştırma Bürosundan ibaret kalmayacak, parti bir "Siyasi İlimler Kahvehanesi" haline getirilmeyecekti. Bir büro kurulduğundan dolayı C. H. P. memleketteki fikri hayatı inhisarı altına almağa da kalkışmayacaktı. Kendi halinde kalarak, gerektiği kadar mütevazi çalışacak, ön plâna geçmek hevesine kapılmaksızın yardımcılık vazifesini yapacaktı.

Cakalı afiş

Fakat geçen haftanın sonunda Araştırma Bürosundaki toplantıya gidenler Büronun kapısında papuç kadar bir levha gördüler. Bu, levhadan ziyade bir afişti ve üzerinde "C. H. P. Genel Sekreterliği Araştırma Bürosu" yazıyordu. C. H. P. içindeki şahıslar mücadelesini ve bilhassa sevgili Genel Sekreterin şahsi gayret, kendini gösterme merakını bilenler küçümseyici bir tebessümden kendilerini alamadılar. Kasım Gülek, Büronun, Meclis Grubu emrinde değil, kendi emrinde bulunduğunu göstermek fırsatını kaçırmak istememiş ve büyük itinayla hazırlattığı şahsi propaganda afişini göndertip kapıya astırtmıştı. Hareket bu neviden her hareket gibi gayet fena karşılandı ve bir çok C.H.P. liyi bu mesele üzerinde bir defa daha durmak lüzumuna inandırdı. Yok, artık hakikaten çok olunuyordu. Levhaya pek âlâ, hiç kimseyi güldürmiyecek şekilde "C.H. P. Araştırma Bürosu" denilebilirdi ve normali de bundan başka bir şey değildi.

Basın

Zam!

Bu haftanın başında pazartesi günü Babıâlide, Cumhuriyet ve Yeni Sabah gazetelerine giden asfalt yolun basındaki güzel, büyük binanın önünde bir "kalabalık peydahlandı. Kalabalığı teşkil edenler, gazetecilerin mahalledinde yadırganan kimseler değildi. Bunlar, müvezzilerdi. Fakat bu defa gazetelerin isimlerini bağırmıyorlardı. Bilâkis, yükselttikleri feryatlarda bir şikâyet edası seziliyordu. Müvezziler, kendi ifadelerine nazaran haklarını arıyorlardı. O sabahtan itibaren gündelik gazeteler fiyatlarım 15 kuruştan 25 kuruşa yükseltmişlerdi. Yani, yüzde 66 nisbetinde bir "ayarlama" yapmışlardı. Buna mukabil, müvezzilere bıraktıkları 3 kuruşu 4 kuruşa çıkarmışlardı. Halbuki, satış hissesi, aynı nisbette yükseltilmiş olsaydı müvezziler 5 kuruş alacaklarını hesaplıyorlardı.

Asfalt yolun (başındaki güzel, büyük bina İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ile İstanbul Gazeteciler Sendikasını barındıran binaydı. Binanın sakinleri kalabalığın arzusunu öğrenince gülümsediler. Kendileri de aynı gayenin peşindeydiler. Gazetelere zam yapıldığına göre gazetecilerin maaşları, ücretleri de ayarlanmalıydı. Müvezziler, Gazete Sahipleri Sendikası yerine, Gazeteciler Sendikasına gelmişlerdi. Güzel, büyük binada oturanlar müracaat sahiplerine iki isim verdiler: Sefa Kılıçlıoğlu ve Naşit Hakkı Uluğ. Bunlardan birincisi Babıali ile İktidarın arasındaki köprü

vazifesini görüyordu. Bir zamanların en müfrit C. H. P. lisi olan ikincisi işe, simdi birincisinin en yakın mesai arkadaşıydı. Gazetelere zam yapılması için Babıâlide uzun zamandır mevcut arzuyu onlar kanalize etmişler ve esasları onlar hazırlamışlardı. Müvezziler, hiddetli Babıâliden ayrıldılar.

Zaten müvezzilerin bir netice alabilmesi güçtü. Gazete sahipleri kendi aralarında hazırladıkları protokola iki madde eklemişlerdi. Fiyatı 29 kuruş olan bir gazete kendi rotatifinde fiyatı 15 kuruş olan bir gazeteyi basmayacaktı. İkincisi, bayilere verilen hisse pek cüzi şekilde arttırılacaktı Ve bütün gazeteler aynı nisbeti muhafaza edeceklerdi. Bunların müeyyidesi. 25 bin lira tazminattı. Ama gazete sahipleri ellerine geçecek fazla paranın bir muayyen nisbet dahilinde gazetelerde çalı şanların maaşlarına intikalini mecburi kılan bir maddeyi protokole dahil etmeye yanaşmamışlardı. Bu yüzden Babıâlide bir çok gazeteci "Tröst!" veya "Kartel!" diye haykırdı.

Haklı ve haksız taraf

Bu hafta içinde itiraz sesi, sadece müvezzilerden gelmedi. Fiyatlarını arttıran bütün gazeteler okuyucularından son derece sert mektuplar aldılar. Basın ki hükümetin yaptığı zamları o kadar tenkit ediyordu, şimdi nasıl olur da bizzat kendisi yüzde 66 nisbetinde bir "ayarlama"ya başvururdu. Hiddetli okuyucular gazetelerin başvurmak zorunda kaldıkları bu tedbirin o tenkit edilen zamların tabii bir neticesi olduğunu hatırlamak istememişlerdi. Maliyetler artarken satış fiyatlarının aynı kalmasına, elbette ki imkân yoktu.

Fakat okuyucular bir noktada haklıydılar. Gazete sahipleri nisbeti yüksek tutmuşlardı. Gazetelerin maliyetindeki artış yüzde 66'nın çok aşağısındaydı ve tabii bu, her gazeteye göre değişiyordu. Satış fiyatları 25 kuruş yerine 20 kuruş olarak tayin edilmiş bulunsaydı gazete sahiplerine söz söylemek haksızlık olacaktı. Zira 20 kuruş gazetelere Mam artan fiyatlar karşısında fazla ödeyecekleri parayı karşılamak, hem de makul bir kâr sağlamak imkânını pek âlâ verebilecekti.

Çalışanların hakkı

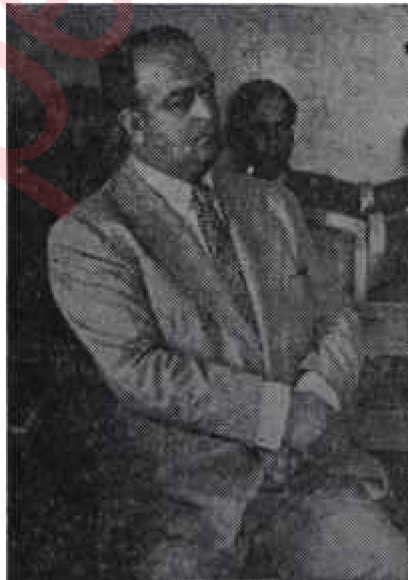
Gazete fiyatları ayarlanır ayarlanmaz, gazetelerde çalışanlar son derece haklı olarak seslerini yükselttiler. Cefayı onlar çekiyorlardı, gece gündüz didinen onlardı. Bir takım patronlar gazeteciliğin g' sinden bile anlamıyorlardı. Babıâliyi, dışarda muhtelif yollardan kazandıkları servet için iyi bir envestisman yeri addetmişler ve gelip orada yerleşmişlerdi. Aralarından bir çoğu, hakikaten şaşılacak kadar çok para -milyonlar- kazanıyordu. Buna

Sefa Kılıçlıoğlu
Bir köprü ki gelen geçer, giden geçer

mukabil, son zamanlarda mühim bir gelişme görülmekle beraber, çalışanlara ödenen Ücret tatminkâr olmaktan henüz uzaktı. Şimdi, madem ki 15 kuruşa satılan bir gazete 25 kuruşa satılacaktı, fazla kârın bir nisbet dahilinde çalışanların maaşlarına intikali şarttı. Nitekim Gazeteciler Sendikası toplandı ve bu yolda bir tebliğ neşretti.

Fakat Gazete sahipleri, müşavirleriyle birlikte bu istese hemen kulak asmadılar. Grev hakkı mevcut olmadığına göre çalışanlar haklarını ancak müzakere yoluyla alabileceklerdi. Gerçi Babıâlide bu hafta, Başbakan Menderesin kendisine ber-

Naşit Hakkı Uluğ
Devr-i Demokrasi geldi böyle oldu!

mutad Sefa Kılıçlıoğlu tarafından gazete sahiplerinin zam talepleri aksettirildiğinde çalışanlara da zam yapılmasını şart koştuğu yolunda haberler dolaştı ama, bunların da ne dereceye kadar aslı bulunduğu anlaşılamadı.

Oyun bozanlar

Fakat pazartesi günü, zam kararı veren ve bir de protokol imzalayan gazete sahipleri bir sürprizle karşılaştılar. D. P. nin İstanbuldaki organı Havadis, mutabakatını bildirmiş olduğu halde fiyatını arttırmadı. Hatta, aksine, radyolara ilân verek eskisi gibi gene 15 kuruşa satılacağını bildirdi. Doğrusu istenilirse bir D. P. organının satıştan sağladığı para üzerinde durulacak, bir şey değildir, bu organlar masraflarını daha ziyade reklâmdan sağlarlar, pek az satıldıkları için nüsha başına 10 kuruş onlar için bir şey ifade etmez. Ama buna rağmen fiyat ayarlaması yapan gazete sahipleri durumdan memnun kalmadılar. Demek ki D. P. bu ayarlamayı gazetelerin zam aleyhindeki neşriyatına mukabele edebilmek için silâh diye kullanmak niyetindeydi. Hakikaten, Havadisin İstanbuldaki temsilcilerinin kabul edip mutabakatlarını bildirdikleri protokolü gazetenin Ankaradaki büyük idarecileri geçen haftanın sonunda reddettiler. D. P. umumî efkâra dönüp "İşte, bizim zaruri zamları tenkit eden Basın!" diyebilmek imkânını elinde tutmak istiyordu

İstanbul

Paparalı telgraf

Geçen haftanın ortalarında bir gün, İstanbul Şehir Meclisinin D. P. Grubu Başkanı Avukat Cevdet Özgür, Ankaradan çekilmiş bir yıldırım telgrafı aldı. Telgrafın altında İçişleri Bakanı Namık Gedik imzası vardı ve telgraf mahiyet itibariyle son derece sertti. İçişleri Bakanı, İstanbul Şehir Meclisi D. P. Grubu Başkanına adeta"sen orada ne yaparsın, uyur musun?" mealinde bir sual soruyor ve Başkanı enikonu paylıyordu. Telgraftan anlaşılan, hafızalarda suratının asıklığı ve hiç gülmemesi ile yer etmiş olan İçişleri Bakanı küplere binmişti.

Namık Gediki bu kadar kızdıran hâdise bundan iki hafta kadar önce bir gün, süs haline getirilen İstanbul Şehir Meclisinde cereyan etmişti. Şehir Meclisinde muhalif hizbin liderliğim yapan -gene D. P. 1l- Hayri Erdoğdu ve 24 arkadaşı bir takrir vermişler ve takrir ittifakla kabul edilmişti. Gerçi ittifak karalından sonra azalardan yaşlı, orta boylu, süt gibi bembeyaz saclara sahip birisi itiraz sesini yükseltmiş, "Yahu ne oluyor? Adam Bakanlık emrinde, biz takdirname veriyoruz" demişti ama on numara miyop gözlüğü taşıyan bu azanın -Ahmet Hidayet Re-

el. şimdiye kadar herhangi bir mesele hakkında lehte veya aleyhte fikir beyan ettiği görülmediği için bu sözlerine de aldıran olmamıştı. Üyelerinin 81'i de istisnasız D. P. li olan süs Şehir Meclisinin "yaylacılar" grubu tarafından hazırlanan takrir, sabık vali Tarhan devrinde Bakanlık emrine alınan ve halen de Bakanlık emrinde bulunan İstanbul Belediyesi Hukuk İşleri Müdürü Avni Delsuya "fevkalâde dirayet ve gayretinden dolayı" takdirname verilmesine dâirdi! Aynı takrirde, Delsu hakkındaki Bakanlık emrine alınma kararının iptali için de İçişleri Bakanlığına müracaat edilmesi derpiş ediliyordu. Takrir alkışlar arasında kabul edilmişti.

İade edilen itibar

Avni Delsu Bakanlık emrine alındığı zaman yedi seneden beri İstanbulda Hukuk İşleri Müdürlüğü yapmaktaydı. Kanuna ve usulî hükümlere bağlı, vatandaş hak ve menfaatlerine halel gelmesine göz yummayan tur idareci olarak şöhret yapmıştı. Delsunun eski Vali ve Belediye Başkanlarından Ord. Prof. Dr. F. K. Gökay ile de zaman zaman arasında ihtilâf çıkmıştı. Ama herşeye rağmen Psikolog Gökay ile altı uzun yıl bir arada yuvarlanıp gitmişlerdi. Gerçi bir defasında -1957 Martında Delsu ile Gökay, Daimi Encümen huzurunda çok sert bir tartışma yapmışlardı. Müteakiben Delsu, altı yıldan beri hiç kullanmadığı izinlerine mahsuben iki aylık izin talep etmiş, Gökay da buna rıza göstermişti. İki ayın hitamında Delsu istifa etmişti. Ancak Gökay bu istifaya karşı "hayır" demiş, Belediye Meclisi üyeleri ve aralarında Sarol gibi bazı ileri gelen D. P. lilerin de bulunduğu heyetler Delsuya vazifesine dönmesi için ısrarlı telkin ve ricalarda bulunmuşlardı. Hattâ Gökay, Belediye Başkan Muavinlerinden şimdi Adıyaman Valisi- Ahmet Balkanı, "Delsu ile meşgul olmak ve işine dönmesini sağlamak" üzere vazifelendirmişti. Günlerin birinde, İstanbul Valisinin makam arabası 00001 plâkalı siyah Cadillac Delsunun Kadıköyde Kuşdilindeki evinin önünde durmuş ve arabadan çıkan Balkan, kapının zilini çalmıştı. Neticede Delsu görüş ve prensiplerinden feragat etmeksizin 00001 plaka sayılı siyah Cadillac ile vazifesine dönmüştü.

Bir hukukçunun günahı

Bu hâdisenin üzerinden aylar geçmiş, F. K. G. Bern Büyük Elçiliğine yolcu edilmiş ve 1057 Umumi seçimlerinin mağlûbu eski Bakan Mümtaz Tarhan, alâyiş ve tantana ile İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığa makamına oturtulmuştu. Fakat Tarhan henüz oturduğu koltuğu ısıtmadan, 1 Mart 1958 tarihinde uzunca boylu, zarif yapılı Delsuya otuz günlük mecburi izin verildi. Delsunun kabahati, Tarhan ile, mevzuata aykırı olmasına rağmen tahakkuku istenen bir mevzuda sert bir tartışma yapmasıydı. Esasen o zamanlar İktidarın gözbebeği olan Tarhan, Delsuya, "Ben senden daima mukavemet görüyorum" tarzında serzenişlerde bulunuyordu. Kibrit, çöpü ve izmarit avcısı, çocuksever Tarhanın mukavemet gördüğü aslında Delsu değil, mevzuattı.

Tarhanın Delsu ile uğraşması otuz günlük mecburi izne inhisar etmedi. Günün birinde Delsu, meşhur 6435 sayılı kanuna -daha önce Prof. Kubalıya tatbik edilmiştir- tevfikan Bakanlık emrine alındı- Sebep, o mahut "görülen lüzum üzerine" şeklindeki esrarengiz formüldü. Anayasaya aykırı ve antidemokratik 6435 sayılı kanun sayesinde- Galatasaray Lisesi ve Ankara Hukuk Fakültesi Mezunu Delsunun her türlü idarî ve adlî mercilere itiraz yolu da kapandı.

Hâdise, tabiî ki gazetecilerin gö-

Avni Delsu
Tarhanzede!

zünden kaçmadı. Mesele Tarhana götürüldü. Ama alınan cevaplar tatminkâr olmaktan ziyade merak ve şüpheleri tahrik edici mahiyette oldu. Tarhana göre Delsu, Kendisinin çalışma temposuna ayak uyduramıyordu. İsyankârdı, müteredditti. Üstelik aktivitesi yoktu, halbuki Tarhan süratli bir tempo içindeydi! Vali, aynı tempoyla yuvarlanıp gitti.

Bakanın hiddeti

Fakat geçen hafta İçişleri Bakanından gelen sert telgraf Tarhanın gitmesiyle hal yoluna girmişe benzeyen meseleyi yeniden karıştırdı. Bakanın hiddetinin sebebi şuydu: Bakanlık ile Tarhanın balayı yaşadıkları günlerde Delsu bizzat İçişleri Bakanı tarafından işinden uzaklaştırılmıştı. Hatta Tarhan, teamülün aksine, Delsuyu Bakanlık Emrine aldırır aldırmaz muavini Turhan Gürsuyu yerine asaleten tâ-

Okuyucu mektupları

Kıbrıs hakkında

Kıbrıs meselesinde son günlerde aleyhimizde gelişen cereyanlar her geçen gün durumu bir kat daha nazikleştirirken, iktidar ve muhalefete mensup büyüklerimizi bir an için, bugüne kadar devamedegelen zararlı parti kavgalarını unutup, milletimizin yüksek menfaatleri uğrunda bu haklı davamız - da bir arada yek vücut olarak görmek, milletçe şüphesiz hepimizi memnun edecektir.

Büyük işleri büyük insanlar yapar düsturuna dayanarak, milletimizin yegâne ümidi büyük insan sayın İnönüden, basit çekişmelere nihayet verecek, hepimizin arzuladığı son bir teşebbüste daha bulunmalarını heyecanla bekliyoruz.

Ahmet Karaman - Gelibolu

*

Pahalılık hakkında

Artık en mübrem ihtiyaç maddelerine de katmerli zamların yapılması herkesi, bilhassa sabit gelirlileri üzüntü ve ıstıraba garkediyor. Millete yazık oluyor. Üzülüyoruz. Bununla beraber sevinmiyor da değilim: Bu enflasyonist hareketler, milletin nahak yere çekmiş olduğu ıstırapların hesabını iktidarı pek yakında silip süpürmekle göreceği mesut günlerin müjdecileridir. Meydanlarda memleketi 6 ay içerisinde refaha kavuşturacaklarını, ucuzluk ve hürriyet bolluğu yaratacaklarını, adalet ve nizam getireceklerini vadederek iş - başına gelenlerin yeni yeni marifetlerine artık dur demenin zamanı geldi de geçiyor bile...

Emin K. Şövalye • Ankara

*

Politikacılar hakkında

1958 yılı Bütçe kanunu tasarısı müzakerelerini takip ettiğiniz günlerde Kasım Gülekin konuşmalarından bahsederken onun ocak kong relerinde konuşan hatipler seviyesinde bir konuşma yapmış olduğunu tarif etmekteydiniz. Şimdi Kasım Gülek konferanslar vermek üzere Amerikaya davet edilmiş olduğuna göre acaba Amerikada ocak kongreleri mi başladı dersinizi

Süleyman Özgentürk - Adana

*

Mecmua hakkında

Mecmuanızın son Sayılarında teknik imkânlar bakımından bir hayli gelişmeye şahit oluyoruz. Pek tabii ki bu, biz okuyucularınızı memnun ediyor. Ancak su resimleriniz -metin içindeki resimler- bir türlü düzelmedi. Neyin ne olduğunu bir türlü anlayamıyoruz. Acaba bunu da biraz düzeltmek imkânı yok mu?

Selim Sonay - Ankara

yin ettirmiş, böylece Delsunun muhtemel bir avdetini imkânsız hale sokmuştu. Şehir Meclisi böyle bir adama takdirname vermekle, doğrudan doğruya Bakana karşı baş kaldırmış oluyordu.

Ancak telgraf, Şehir Meclisi üzerinde fazla tesir bırakmadı. Zira haftanın sonunda Namık Gedikin pek kızdığı Şehir Meclisi, D. P Grubu Başkanına rağmen istimlâk yolsuzlukları mevzuunda bir tahkikat açılması yolundaki takriri kabul ederek ortalığı bir kere daha bulandırdı. Şehir Meclisinin Fatih temsilcisi Dr. Ömer Faruk Sargut istimlâk molozlarının kaldırılmasında bazı yolsuzluklar yapıldığı iddiasında bulundu. Gülhane Parkında Ve Temizlik işçileri mevzuunda da yolsuzluklar yapıldığı rivayetleri ortada dolaşıp durmaktadır. Bu şekildeki rivayetler ise, Dr. Gedikin, en çok kızdığı rivayetlerdir. Nasıl olur da bir Şehir Meclisi, kimseye danışmadan bu tip rivayetlerin yapılmasına sebep olur ve hele tahkikat taleplerinin kabulüne kalkışır?

Dr. Namık Gedikin bilmediği şudur: Bu gidiş devam ettiği takdirde bir daha Şehir Meclisine asla gelmeyeceklerinden Şehir Meclisinin 81 D. P.li üyesinin 81'i de tamamiyle emindir. Tek kurtuluş çaresi ise halkın dertlerini hiç kimseden çekinmeksizin, azimle, cesaretle ve hulûsla dile getirmekten ibarettir. Bu, aynı zamanda D. P. nin Büyük Meclisteki Grubuna da bir derstir ya!.

Politikacılar

Bahsedilmemenin ıstırabı

Son günlerde pek çok kimse, Hür. P. ye C. M. P. ileri gelenleriyle temas ettiklerinde yeni bir "politikacı hastalığı"nı teşhis fırsatını buldular. Hastalık, daha iddialı olduklarından Hür. P. nin apaydın liderlerinde hakikaten vahim belirtiler bırakıyor ve bunlar dertlerini bütün bütün saklayamaz hale, geliyorlardı. Dert, "bahsedilmemenin ıstırabı"dır. Geçen hafta içinde Hürriyetçilerle temas fırsatını bulan Fuad Köprülü veya Ahmet Emin Yalman gibi tarafsızlar, İstanbul gazetelerinin Ankaradaki muhabirleri, hatta partinin organı Yeni Günün okuyucuları, bu politikacıların Âdeta kompleks içinde bulunduklarını vehimlere kapıldıklarını ve her tarafta kendileri aleyhinde komplolar sezinlediklerini gördüler. "Bizden bahsetmiyorlar!" diyorlardı. Meselâ Ulus gazetesi Hür P. nin aylardan beri C. H. P. ye yönelttiği hücumların hiç birini ciddiye alıp ta cevap vermek lüzumunu hissetmemişti! Halbuki Hür. P. neler söylememiş, hattâ bazı aydın fikir adamları ne küfürler etmemişlerdi.. Buna rağmen, G. H. P. "tenezzül edip te" bir mukabelede bulunmaya yanaşmamıştı. Mukabelede bulunsaydı da, isterse o da küfretseydi. Ama hayır! Gazeteler, mecmualar da öyleydi. Hür. P. den bahsetmiyorlardı. Hür P. diğer talihsiz parti C. M. P. ile birleşip meşhur İşbirliğinin bozulma suçunu C. H. P. ye yüklemek için kampanya bile açmıştı. Fuad Arna ancak Yeni Günde akis bulan "mesuliyeti tâyin etmek için İşbirlikçiler gene aralarında toplanıp müzakereye başlasınlar" gibi parlağın parlağı bir teklif ortaya atmıştı. -Hiç kimsenin başka işi yokmuş gibi. Bütün bu gayretler hep aynı mukabeleyi görüyordu: Umursamamazlık C. H. P. umursamıyordu, D. P. umursamıyordu, basın 13-mursamıyordu, millet umursamıyordu. Hürriyetçiler geçen hafta temas ettikleri kimselere, derde koydukları teşhisi de ifade ettiler: Hür. P. ile alâkalı haberleri, bizzat İnönü sansür ediyordu! Doğrusu, tafranın bu kadarı da kolay görülmemişti.

Şekip İnal
Şaştı kaldı!

Bahse değer hareket kıtlığı

Halbuki Hür. P. den artık hiç kimsenin bahsetmemesi, hiç kimsenin bu teşekkülü ciddiye almaması bir sebep değil, bir neticedir. Hürriyetçiler, hemen parti olarak kuruluşlarından beri taktik hatası üstüne taktik hatası yapmışlardır. Kendilerinden bahsettirmek için sun'i şekide yarattıkları her fırsat sonda kendi aleyhlerine netice vermiş, yalnız politik kabiliyetlerinden değil, içlerinden bir kısmının iyiniyetlerinden bile şüphe edilmesine yol açmıştır. İlk işbirliği müzakereleri sonunda "İnönü Cumhurbaşkanı olmak istiyor" diye ortaya çıkmaları, ültimatom şeklinde notalar vermeleri, tehditler ileri sürmeleri, nihayet son "İstişari Kongre fiyaskosu'! beklemeye sabırları olmayan Hürriyetçileri bugün içinde bulundukları hazin duruma getirmiştir. Kendisinden bahsedilmemek, bir politikacı için elbette ki ölümden de beterdir. Ama kendisinden sadece istihfaf uyandıracak şekilde bahsettirecek tutumları takınmak, onların haricinde memlekette mâna ifade edecek bir kudreti taşımamak.. Sonra da, şikâyet etmek. Haksızlık değil midir?

Geçen hafta içinde "acelesi olan politikacı" sıfatım artık kati şekilde omuzlamış Hürriyetçilerle görüşen tarafsızlar kendilerine bu yolda nasihat verdiler ama, onların nasihati anlayıp anlamadıkları bu haftanın ortasına kadar belli olmadı. Her halde anlamamışlardı.

Son marifet

Nitekim, D. P. den "Tüzük rafta" diye ayrılan idealist politikacıların partisi olarak kurulan Hür. P. nin yeni liderler elinde ne hale geldiği son bir marifetle ortaya çıktı ve Hür. P. kendisinden böylece bahsettirdi! Partinin organı Partinin Umumî İdare Heyetine yeni giren bir üyenin ağzından beyanat uydurmuştu! Hâdisenin inanılacak tarafı yoktur ama doğrudur. Umumi İdare Heyetinde son istifalar üzerine boşalan yerleri yedeklerle doldurmak gerektiğinden sırada ilk bulunan Şekip İnal -eski Hatay milletvekili- çağırılmıştır. Bu vesileyle de Yeni Gün Şekip İnalın ağzından son derece cafcaflı bir beyanat yazmıştır. İnal bunda, Hür. P. nin Umumî İdare Heyetinde çalışmanın ne büyük memnunluk vesilesi olduğunu bildirmektedir!

Fakat bir hafta sonra Şekip İnal imzasıyla bir tekzip Yeni Günde çıktı. Zavallı Şekip İnal, ağzından uydurulan beyanatı izmir yolunda okumuş ve pek hayret etmişti. İnal, tekzibinde şöyle diyordu:

"Normal saydığım bu hizmetten dolayı büyük bahtiyarlık ve memnuniyet duymak ve bu vesileyle de bir takım mütalâalar ileri sürmek ve resmen beyanetmek gibi şahsi mizacımla kabili telif olmayan sözleri hafiflik ve hattâ küçültücü bir hareket sayarım."

Sekip İnal bu yüzden Umumî İdare Heyetindeki vazifesinden istifa etti. Hür. P. nin aydın liderler elinde aldığı bu hal karşısında -insaf. Umumî İdare Heyeti azasının ağzından da beyanat uydurulur-mu?- Partiden; de çekilirse hiç şaşmamak gerekecektir. Tabii o zaman aydın liderler feryadı basacaklardır: "Şekip İnala D. P. menfaat sağladı da, ondan ayrıldı. Korkak! Dönek! Menfaatperest!"

İşte 1958 modeli Hür. P. nin geçen haftaki "kendisinden bahsettirme vesilesi".

UNUTULAN ADAMLAR

Ratip Tabir Burak Adliye koridorlarında

Son yıllarda. hele son aylarda moda oldu. Gün geçmiyor k Ankaradan, İstanbuldan, Eskişehirden, Bursadan, Lüleburgazdan veya Türkiyenin her hangi bir şehrinde teşekkül eden Toplu Basın Mahkemelerinden bir ses, bir mahkûmiyet haberi gelmesin. AKİS'te hemen her hafta yazıp duruyoruz: Mahkûm gazeteciler zincirine bir yeni halka daha eklendi. Sonra? Sonrası çıkmıyor bu işin. Her geçen gün mahkûmiyetler zinciri uzayıp gidiyor. Memleketin orasında burasında gazeteciler hapishanelerde ömür tüketmeye mecbur kalıyorlar. Girenler ve gireceklerin sayısı akılda dahi kalmıyacak kadar çoğalıyor. Okuyucu olarak vatandaş bu mahkûmiyetleri dikkatle takip ediyor, üzülüyor ve şaşıyor. Evet şaşıyor. Şaşıyor, zira sırf gazeteci oldukları, sırf kalemleri ile yaşadıkları, doğru bildiklerini sırf yazdıkları için mahkûm olanlar gene kendi meslektaşları tarafından nisyana, unutulmaya terk ediliyorlar Okuyucunun havsalası işte bunu almıyor. Dünyanın hiç bir memleketinde basın mesleğinde çalışanlar bizdeki kadar gayri mütecanis bir manzara göstermez. Lübnanda, şu Orta Doğunun avuç. i ç i kadar ufak memleketinde millet bir iç harp içinde birbirini yerken bir muhalif gazetecinin suikaste kurban gitmesi, muhalif muvafık bütün gazetecileri birbirine yaklaştırmış, bu cinayet günlerce Lübnanda hiçbir gazetenin çıkmamasıyla protesto edilmiştir. İtalyada bir foto muhabirine yapılan haksızlık yüzünden ertesi gün bütün gün gazetelerin resimsiz çıktığı da daha birkaç ay evvel dünya basınında yer alan haberler arasındaydı. Dünyada Olup Bitenler sayfalarımızda okuyacaksınız. Avustralyada bir felsefe profesörüne yapılan bir haksızlık nasıl bütün Avustralya ve hattâ ingilizce öğretim yapan bütün dünya felsefe profesörlerini birleştirmiştir. Nasıl yek vücut olmuşlar ve bu hareketi protesto etmişlerdir. Bunlar dünyanın her tarafında görülen meslek tesanüdü örnekleridir. Ama memleketimizde bir değil, beş değil, on değil, sayıları bilinmeyecek kadar çok gazeteci aylarca, yıllarca süreli hapis cezalarına, bütün ömürleri boyunca ödeyemiyecekleri para cezalarına çarptırılırlar da kimsenin kılı bile kıpırdamaz. Bir takım muteber gazetelerimiz ilk gün haberi bir iki sütunluk başlık altında şöylece bir verirler ve geçerler. Hapse giren girer, geride kalanlar ise bugün onun başına gelen yarın benim de başıma gelebilir endişesinin kenarından bile geçmeden, meslek şuurunun, karşılıklı dayanışmanın rüzgârını bile duymadan susarlar ve arkadaşlarını, meslekdaşlarını unutulmaya terkederler. Hatta bizde bundan, mahkûmiyetlerden, hapislerden, para ve gazete kapatılma cezalarından sadistçe zevk alanlar, üzerlerine demir kapılar kapananların arkalarından kalem oynatanlar, oh diyenler, başkasının mahkûmiyetini kendi menfaatine kullananlar bile vardır. Meselâ günün bilinde bir gazete ortaya çıkar, hem de başyazısında kimbilir kime yaranmak endişesi ile "ee canım, bu gazeteciler de çok oluyorlar" mânasına lâflar geveler. Ve o gazete bunları yazarken hapishane köşelerinde yatan bir Nihat Subaşı, bir Hatip Tahir Burak, bir Şinasi Nahit Berker, bir Halim Büyükbulut, bir Feyyaz Arseven varmış, hatırlamaz bile. Bu kadar çok gazetenin hiç bir Demokraside hapse girmediğini de düşünmez. O sadece yaranmak için yazar. Bir gün böyle yazar, yarın başka türlü! Bir başkası çıkar, bir takım "küçük gazeteler"den bahseder ve doğruyu, hak bildiğini yazdığı için hapislere düşen meslekdaşlarını tezyif etmekten zevk alır.

Evet, millet Basın Hürriyetinin bekçisi olmalıdır; evet, siyasi partiler Basın Hürriyetinin üzerine titremelidir; evet, hâkimler Basın Hürriyetiyle ilgili kararlarında titizlik göstermelidirler. Ama insaf edilsin, Basın Hürriyetiyle Basın hiç mi alâkadar olmamalıdır?

Gazeteciler, öyle meseleler var ki, çalışanı ve çalıştıranı, üzerinde süratle ittifak ediveriyorlar, birliğin en güzel örneğini veriveriyorlar. İşte, çalıştıranlar pek âlâ bir araya geldiler ve gazetelere zam yapılması lüzumunu beraberce kararlaştırıp, aslında haklı olduğu saklanmayacak bu kararlarını beraberce, bir deklârasyonla ilân ettiler. Çalışanlar da arkadan hemen toplandılar ve bu zamdan hisselerine pay" ayrılmasını, gene haklı olarak, müştereken istediler. Demek ki, bir menfaat bahis mevzun olunca Basın da tek vücutmus gibi hareket edebiliyor. Yoksa, kanunlardan ve tatbikattan herkes şikâyetçidir de. bir Basın mı memnundur?

Küçük Lübnandan ders alabilseydik, bundan senelerce evvel sütunları elinden alınan Hüseyin Cahid Yalçına kendi sütunlarını fütursuzca açan ve haksızlığa uğrayan meslekdaşlarını celadetle savunan Yunus Nadi gibi bir kaç gazete sahibine sahip olsaydık bugün Basınımızın da hali, mevzuatımızın da hali başka olurdu. Zira o zaman biz, Basın olarak, istediklerimize layık bulunduğumuzu ispat ederdik.

Nihat Subaşı kızıyla vedalaşıyor

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

Enflâsyon

Zamlardan sonrası

Zamlar bu hafta da günün mevzuunu teşkil etmekte, Hükümetin aydınlatmak zahmetine katlanmadığı halk efkârının hayret ve öfkesi ise kolay kolay yatışacağa benzememektedir. Hükümetin hemen seçimlerden sonra hususi sektör fiyatlarının devlet sektörü fiyatları hizasına indirileceği hususundaki vadi henüz unutulmamıştır. Üstelik şimdi bunun tam aksi yapılmaktadır.

Zamların sosyal mahzurlarını unutup, durumu soğukkanlılıkla sırf İktisadî bakımdan incelemeye çalışan bitaraf mütehassıslar, zamların bir istikrar siyasetinin başlangıcı olabileceğini kabul etmekle beraber, perakende tedbirlerle hiçbir netice alınamıyacağını düşünmektedirler. Akla her ne kadar Fransada, 1948 de Rene Mayer'in muvaffakiyetle tatbik ettiği zamla enflâsyonu durdurma siyaseti gelmektedir ama Fransada o zamanki tatbikatla bizdeki arasındaki fark dağlar kadar büyüktür.

Zamla enflâsyon nasıl durduruldu?

Rene Mayer 1947 yılının son aylarında, Maliye Bakanlığına getirildiği zaman, Fransada da durum tıpkı bizim içinde bulunduğumuz gibiydi. Fiyatlar yıldırım hızıyla yükseliyordu. Bütün fiyatlar ve ücretler dondurulmuştu. Fakat buna rağmen fiyat artışları bir türlü durdurulamıyordu.

İşin zaptiye tedbirleriyle halledilemiyeceğini bilen Rene Mayer, enflâsyonu mutlaka durdurmak azmindeydi. Bunun için işe Devlet Sektörü fiyatlarına zam yaparak başladı. Kömür- çelik, elektrik ve nakliye fiyatları yüzde yüzü aşan bir nisbette arttırıldı. Dondurulan fiyatlar serbest bırakıldı. Yalnız, Rene Mayer Devlet Sektörü fiyatlarındaki artışın enflâsyon psikozunu körüklemesine vakit bırakmadan bir seri tedbiri de derhal sahneye koydu. Bütçe masraflarını büyük ölçüde kıstı, 150 milyar frank tutarında yeni bir vergi ihdas etti. Bu vergiden, ancak tahvil almak suretiyle kurtulmak mümkündü. Zengin köylülerin stok etmeyi sevdikleri beşbin franklık banknotlardan para değeri kaldırıldı. Tomarla beş bin franklık banknotlara sahip olanlar, beklemedikleri bir anda paralarının geçmediğini gördüler. Bu şekilde piyasadan 300 milyar frank çekilmiş oldu. Ancak enflâsyon tamamiyle durdurulduktan sonra, bu banknotlar yeniden para olarak sayıldılar.

Rene Mayer bu sert tedbirlerle de yetinmedi. Millî Kredi Konseyi vasıtasıyla, kredilerin sıkı bir şekilde kontrolüne girişti. Sadece kredi miktarı değil, kredinin hangi sahalara verileceği tesbit edildi. Bundan başka Frankın dış değeri yüzde seksen nisbetinde azaltıldı, böylece Dolar 119 Franktan 214 Franka geçti. Birbiri arkasından yıldırım hızıyla alınan bu tedbirler çabucak tesirini gösterdi. Harbin başından beri bir türlü durdurulamıyan fiyatlar sakinleştiler. Tecrübe muvaffak olmuştu. Maamafih o tarihlerde Marshall yardımının da sahneye konmasının, tecrübenin muvaffakiyetini kolaylaştırdığını unutmamak lâzımdır.

Mayer siyasetinin izahı gayet basittir: Fiyat dondurmalarının tam aksi neticeler verdiğini gören Fransız Maliye Bakanı, bir taraftan bütün fiyatların, serbest bir pazarda teşekkül edecek seviyeye gelmesine müsaade etmiş, diğer taraftan ener-

Rene Mayer

O yapar da biz yapamaz mıyız?

lik bir vergi, kredi ve bütçe siyasetiyle aşırı talebi ortadan kaldırmıştır. Bu sayede yekûn talep ve arz arasında bir muvazene tesisi mümkün olmuştur.

Mayer denemesi psikolojik balcımdan da mühimdir. Zira her seçen gün fiyatların yükseldiğini görenler, den kimse, Fransada fiyatların duracağına inanmıyordu. Müstahsiller zam yapmayı itiyat haline getirmişlerdi, nasıl olsa her şey satılıyordu. Yarın fiyatların daha fazla yükseleceğini düşünen müstehlik eline geçen parayı derhal mala yatırıyordu. İşte bu psikolojiyi değiştirmek lâzımdı. İktisadî bakımdan isabetli tedbirler almak, enflâsyon psikozunu yenmek için kâfi gelmiyecekti. Bunun dışında, hükümetin her ne pahasına olursa, olsun enflâsyonu durdurmaya azimli bulunduğuna halkı inandırmak gerekiyordu. Rene Mayer, bunun için bir tedbir şelâlesiyle ortaya çıkmış, bunun için beşbin franklık banknotları piyasadan kaldırarak psikolojik bir darbe yaratmaya çalışmıştı.

Gelgelelim, bizim iktidar, enflâsyonun hem kendisinin, hem psikozunun hüküm sürdüğü memleketimizde, tek bir perakende tedbirle hem de en kolayıyla - ortaya çıkmıştır. Bunun ardından belki diğer tedbirler teker teker gelecektir. Ne çare ki bu perakende tedbirler, enflâsyon psikolojisini değiştirmeğe muvaffak olamıyacaktır. Bu durumda en iyi niyetli iktisatçılar bile, İktidarın muhtemel bir dış yardım ümidiyle dostlar alışverişte görsün hesabı, bir iki jest yapmak zorunda kaldığım düşünmekten kendilerini alamamaktadırlar. Hele geçen haftanın fon gününü İstanbul Belediyesinin meşhur imara, 150 milyon lira daha tahsisat ayırdığını okuduktan sonra..

Kooperatifler

Bedava kazançlar

Görülmemiş kalkınmanın görülmemiş bir şekilde geliştirdiği el dokuma kooperatiflerindeki artış, bu hafta başında yavaşlamaya başlamıştır. 23 Kasım 1957 den Haziran başına kadar üye sayısı 32 binden 82 bine yükselen kooperatiflerin artış hızının azalması Sümerbank iplik fiyatlarına yapılan zammın neticesidir. Şöyle ki, son zamdan evvel husuSî sektör ve resmi sektör fiyatları arasında. 20 numaralı iplikte 13 lira kadar bir fark vardı. Sümerbank, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri geliştirilmesine çalışılan kooperatiflere piyasa fiyatı 45 lira olduğu halde 32 liradan iplik veriyordu. Bu avantajdan faydalanmak için, sözde istihsal yapması gereken bir sürü tezgâhsız kooperatif kurulmuştur. Bu sözde kooperatifler, Sümerbanktan ucuza aldıkları ipliği, derhal hakiki imalâtçılara devrederek, oturdukları yerde büyük kazançlar sağlamışlardır. Tabii ki bu kârlı meslek, kolay kazanç peşinde koşan birçok in--anı sinesinde toplamıştır. Bu arada Sümerbank, bu iplik satışlarından 70 milyon lira zarar etmiştir.

Vergiler

Varidat azalıyor

İktidarın bir iftihar vesilesi olarak ileri sürdüğü Devlet varidatındaki artış "mythe"i yıkılmak lazeredir. Zira Başbakanın 1958 bütçesi dolayısıyla yaptığı hesap doğru çıkmamıştır. Başbakan, 1956-1957 devresi arasında gelirlerin 800 milyon kadar arttığını bu sebeple 1958 bütçesini bir yıl evveline nazaran en az 800 milyon fazlayla kapamanın mümkün olacağım söylüyordu. Halbuki hükümet 400 milyon bir artışla yetinerek tasarufa dikkat etmişti. Ne yazık ki, Devlet gelirlerinin incelenmesi bu iyimser tahminlerin

Sümerbank
Nasreddin Hoca usulü ticaret

hakikatle bir ilerisi bulunmadığını, Devlet gelirlerindeki artışın yavaşladığını göstermektedir: Nitekim, 1956 da 183 milyon bira artan gelir vergisi, 1957'de ancak 133 milyon lira artmıştır. Gelir vergisinin yüzde 60'tan fazlasının gittikçe artan bir nisbette ücretliler tarafından ödenmesi de üzerinde ayrıca durulması gereken bir adaletsizlik örneğidir. Bütün vergilerde artış 1956'da 361 milyon lirayken 1957 de 848 milyona düşmüştür. Başbakanın bahsettiği 800 milyon artış ancak Hazine hissesi, damga resmine zam vs. gibi yeni vergiler sayesinde temin edilmiştir. 1958 de tekel zammı hariç yeni vergilere gidilmediğine ve istihsal faaliyetlerinde bir tuzlanma görülmediğine göre, Devlet gelirlerindeki artışın 400 milyondan az olacağı ve bütçenin 400 milyona yakın bir açıkla kapanabileceği düşünülmektedir. Kal. dı ki gelirlerdeki artış, hakiki olmaktan çok hayalidir. Yani fiyat yükselmelerinin neticesidir.. Fiyatların yılda yüzde 20 nisbetinde yükseldiği bir memlekette, bütçe gelirleri yüzde 10 kadar artarsa, aslında Devlet gelirleri azalıyor demektir.

Eğer iktidar iddia edildiği gibi. bir istikrar siyasetinin tatbikini ciddi olarak düşünüyorsa diğer tedbirler yanında, bütçe masraflarını kısmak ve yeni gelir kaynakları bulmak zorundadır.

İ. D. Teşekkülleri

Sümerbankın hovardalıkları

Geçen hafta Ulusta, Zaferin hiç de "ciddi" bulmıyacağı diğer bir yazı daha vardı. Sümerbank raporunun Murakabe Heyeti Genel Kurul Toplantılarında hızla geçirilmesi üzerine, Adana milletvekili Rıza Tekeli, orada söyliyemediklerini Ulusta yazıyordu.

Tekeliye göre Sümerbankın yurdun dört bir bucağına serpiştirmeye karar verdiği on fabrika teknik bakımdan bir israf nümunesidir. Bütün dünya kombineler kurarken, yani iplik, dokuma boya, basma, apre ameliyelerini bir çatı altında toplarken, bizim Sümerbank, siyasi düşüncelerle fabrikaları dağıtmaktadır. Rasyonel çalışan bir fabrikanın asgari 60 bin iğe sahip olması gerekirken, bu fabrikaların iğ sayısı 10 - 20 bin arasında değişmektedir. Tabii bu dağılma da "size fabrika yaptık" diyebilmek gayretinin neticesidir.

Sümerbankın rasyonel faaliyetleri bununla da bitmemektedir! Sümerbank, birçok D. P. linin katıldığı tesislere 00 milyon lirayla iştirak etmiştir. Müessesenin bu iştiraklerden kazancı 1,6 milyon liradan ibarettir. Yani 95 milyon lira ancak yüzde 1.5 nisbetinde bir kâr getirmiştir. Halbuki bu arada öz kaynakları kafi gelmiyen Sümerbank, diğer bankalardan kredi almış ve bu krediler için, yüzde 7 faiz ile 10 milyon lira ödemiştir.

Böyle hovardaca ticaret her yiğidin harcı değildir. Ama unutmamak lâzım ki, Devlet müesseseleri kar için değil, "hizmet" için kurulmuştur! Nitekim bu haftanın başında, her halde "hizmet" olsun diye Bankanın İdare Meclisi başkanlığına D. P. nin talihsiz Adana adayı eski C. H. P. li Cavit Oral getirildi. Hizmet ama, acaba kime hizmet?

Kalkınma

Tenkide tahammül

Geçen haftanın sonuna doğru Ulus gazetesi, dünyaca tanınmış The Economist dergisinin Türkiye hakkında bir yazının tercümesini yayınladı. Bu iktibas, meşhur Zaferin hücum bataryalarını Ulusa ve "safsata mecmuası" The Economist'e çevirmesi için kafi geldi. Zafere göre memleketimiz hakkında nadiren lehte yazan bu meşhur mecmuanın makalesi "bizdeki muayyen bâzı neşriyatı telhisen bir araya getiren aşağılık bir istihsal"dir. Ne yazık ki Zafer, meşhur mecmuaya, mûtadı üze re, ancak safsatayla mukabele etmektedir.

Zavallı mecmuanın suçu, pahalılığın artmakta, yokların çoğalmakta ve 400 milyon İngiliz lirasını aşan dış borçların yükselmekte olduğunu yazmaktan ibarettir. Economist hiç bir fren kabul etmiyen şaşılacak israftan bahsetmekte ve Türk ekonomisini düzene sokmadan dış yardım alınamıyacağını ve Moskovaya heyetler göndermenin bir işe yaramıyacağını söylemektedir. Economist nasılsa kahve lâfını da ağzına almış ve bu suretle Zafere, "ciddî bir adam kahvenin lâfını eder mi" demek fırsatını vermiştir. Zafer, Economist'in Türkiyenin Rusyaya heyetler göndermesini zikretmesine de içerlemiştir. Bunun için de İngilterenin Kızıl Çinle yaptığı yüz milyonlarca liralık ticaretin hesabını sorarak mukabele etmekte, Kıbrıstan niye lâf açmıyorsun diyerek şâhâne yazısını" bitirmektedir. Fakat aksilik bu ya, The Economist'teki bu makale bir iki ay evvel, yani Zaferin de Kıbrıstan bahsetmediği bir sırada yazılmıştır. Hem sanki Kıbrıs meselesi, Türkiyenin iktisadî durumu hakkında lâf söylemeyi yasak etmektedir. Herhalde yarın Zafer, Türk gazetelerine de niye sadece Kıbrıs meselesinden bahsetmiyorsunuz, neden zamları da mevzu yapıyorsunuz diye çatacaktır!

Rıza Tekeli
Söyletmezseniz yazarım!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Arş, Marş! Haydi arkadaş!

Geçen haftanın sonuna doğru Fransız halkı, ilk defa olarak kurtarıcılarını televizyonda seyretti. Jean d'Arc'a yaraşır bir vecd içinde konuşan De Gaulle koyu bir elbise giymiş, düz seyrek saclarını itinayla taramış ve kalın çerçeveli gözlüklerini takmıştı. Sesi ciddî ve heyecanlıydı. Şehadet parmağını havaya kaldırarak hücum emri veren bir kumandan gibi "ileriye" diye haykırdı.

Hakikaten, "Büyük Fransa"yı ilerde bekliyen birçok mesele vardır: Anayasa tâdili, Cezayir meselesi, Avrupa Birliği, malî buhran vs. bu meseleler arasındadır. Bilhassa malî buhranın beklemeye tahammülü yoktur. Bu sebeple General De Gaulle bir sürü vatanperverane söz arasında Fransızlara altın fiyatlarına göre ödenecek olan yeni tahvillerden bol bol almaya davet etti.

Beklemeye tahammülü olmıyan diğer bir iş, Cezayir meselesidir. Fakat "ileri" işaretini veren Generalin bu meseleyi bir arpa boyu ileri götürebileceğine inananların sayısı, zahiren muzaffer Cezayir seyahetinden sonra çok azalmıştır.

Şeref kurtuldu, ama...

Zira, partilere dayanan "eski sistem"in aczinden şikâyet **eden** General, tıpkı selefleri gibi, Cezayirdeki Fransızların ve ordunun istekleri karşısında, aciz kalmış ve onların siyasetini yapmaya karar vermiştir. Cezayirin Fransız olmadığım bildiği söylenen Generalin, Kuzey Afrikada yaptığı son konuşmada selefleri gibi meşhur "Cezayir Fransızdır"

Fransada Ordu, Hükümet ve Millet

Batı memleketlerindeki son olaylar Ordu - Hükümet - Millet münasebetlerinin etraflıca bir tetkikini faydalı kılmaktadır. Ancak biz bu incelemeyi bugün muayyen durumlar ve bazı şartlar içinde yapmak istiyoruz. Kesin bir hükme varmadan, sadece objektif bir müşahade içinde düşüncelerimizi aksettirmeğe çalışacağız. Demokratik rejimlerde Ordu . Hükümet - Millet münasebetleri hemen ayni inhinaları takip eder. Fakat rejim sözde demokrasi haline çelmeğe veya dejenere olmağa başladı mı, bu güç eleman çok tehlikeli bir grafik çizer. Devletin kaderi bu sacayak arasında bocalamağa ve sarsılmağa başlar. Fransada Dördüncü Cumhuriyetin akıbeti, bunun tipik bir misalidir.

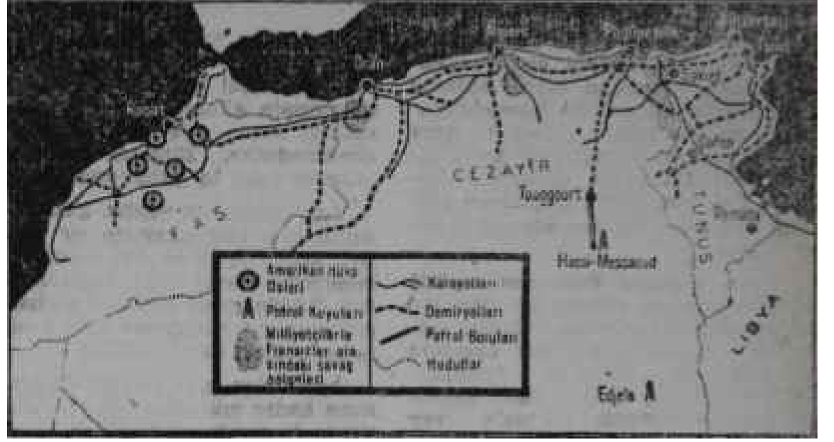
1 — *Fransada Ordu :* Hemen her memlekette askerlik bir mahrumiyet mesleğidir. Ancak bu mahrumiyetler, muayyen bir zümrenin menfaati uğruna olmağa başladı mı denge bozulur. Öyle bir ordu düşününüz ki yıllardır çetin sıkıntılar içindedir. Subayların, bu şerefli mesleğin gönüllülerinin hayati seviyeleri memleketin normal seviyesinin altına inmiştir. Savaşlar veya yeni hükümetlerin yeni icraatları yurtta enflâsyon yaratmakta, bu da muayyen bir zümreyi fevkalâde zengin etmektedir. Subaylar bunu acıyla görmektedirler. Ömürleri, temiz bir ideal uğruna didinmekle deniz aşırı memleketlerde mahrumiyet içinde geçerken, dün ne idüğü belirsiz bir takım fırsatçılar ve arrivist'ler vatan sathını doldurmuşlardır. Bunlar her fırsatta suyun yüzüne çıkmakta, her gün çetinleşen hayat şartları ise bu "yeni sınıf" a vız gelmektedir. Bu sınıf iş yollarıyla politika hayatına veya politika yollarıyla da iş hayatına atılır. Gittikçe nüfuzlu, gittikçe zengin olur Ordunun zaferleri, nice kan ve ter pahasına kazanılan gazaları, yine bu sınıf için mükemmel bir istismar konusudur. Meydan nutuklarında bu zaferler övülürken subaylar, bilhassa gençler bu adi gayretlerden tiksinirler..

Fransada Ordunun ıstırabı, zannedildiği gibi sadece maddi olmaktan çok uzaktır. Bir ideale ve Cumhuriyete gönül vermiş bu insanlar yeni türedi sınıfın doymak bilmez istinası karsısında bir şey yapamamanın acziyle kahrolurlar.. Zengin daha zengin, fakir daha fakir olmakta, devletin yüksek kademeleri teker teker politika cambazlarının eline geçmektedir. Ordu yine savaşlarda, yine mahrumiyet içersindedir. Bu durum karşısında nihayet bir an gelir ki ufuktan yaklaşan bir fırtına gibi ordunun korkunç homurtusu' duyulmağa başlar.

2 — *Fransada Hükümet :* Sisteme ayak uydurmuş olmakla beraber, Hükümet içinde uyanık kimseler yok değildir. Bunlar taviz veya oyalama yoluna gidip hoşnutsuzluğu basit şekillerle teskin etmek isteyenleri ikaz ederler. Asıl dâva sosyal eşitsizliğe ve manevi ıstıraba son vermektir. Ancak hükümet te bir fasit daire içindedir. Çünkü ya bu fırsatçı ve arrivist zümre tarafından işbaşına getirilmiştir veya sonradan onun esiri olmuştur. Netice aynıdır. Onun için maddî ve manevi istiraba son verecek tedbirleri almak, kendini tutan bu zümreyi kaybetmek demektir. Yüksek kademeli "corruption" üzerine kurulan bu şeriklik zannedildiğinden çok daha kuvvetlidir. Hükümet bu fırsatçı sınıfı terkedemez. İçlerinde "'Bay yüzde on" diye ismi çıkmış profesyonelleri dahi, bütün protestolara rağmen sinesinden atamaz. Bundan sonra, devir devir, icraat devam eder. Hükümet şefleri hazan pembe gözlüklerin veya etraflarının verdiği sarhoşluk içindedirler. Ufuktaki homurtu duyulmaz. Birkaç generale ve komutana fevkalâde unvanlar ve ikramiyeler bağışlanır böylelikle tehlike önlenmiş sayılır Yahut işler ciddileşti mi, polis rejimi Orduya da tatbik edilmeğe başlanır. Bütün bu tedbirler mukadder akıbeti geciktirir, fakat asla önliyemez. Ordu bütün politikacılardan ve parlâmentodan tiksinir olur. Gene subaylar 'harekete geçmezlerse de, bir savaş çıktığında bombalarını evvel bu fırsatçı sınıf üzerine atacaklarım söylemekten çekinmezler. Zahiri sükûnete rağmen Ordu ve Hükümet münasebetleri infilâk edici elemanlarla doludur. Bunu ancak tecrübeli devlet adamları ve sosyal cereyanları takip etmesini bilenler hissederler.. Fırtına yakındır.

3 — *Fransada Millet :* Bütün bu Ordu - Hükümet gerginliğinin Millet hiç bir zaman farkında olmaz. O ancak kendi geçim derdi vergileri ve yeni zamları ile uğraşmaktadır. O da huzursuzdur, ıstırap içindedir. Bu türedi sınıftan, fırsatçı zümreden en çok o zarar görmektedir. Onun ıstırabı da aydınları ve okumuşlarıyla hem maddi hem manevidir. Ancak tepkileri şuurlu değildir. Teşkilâtlı değildir. Ordu gibi ne silâhı, ne de kuvveti vardır. İşte o zaman mesele bu işin profesyonelleri, daha doğrusu teknisyenleri için - Milletin ve Ordunun hoşnutsuzluğunu "kanalize" edebilmektir. Fransada halen sol ve sağ cenaha mensup kimseler, bu memnuniyetsizlik havasını kendi lehlerine çevirmeye çalışmaktadırlar.

Sonra hayati önemi olan yeni bir safha gelir Bu safhada Millet parlâmentodan ve bütün politikacılardan yüz çevirmiş, kendi seçtiği rejime düşman olmuştur.. Geçmiş yıllar daki ilgisizliğini, hatalarını ve boynunu nasıl itaatle uzattığını unutmuştur. Bütün gazabı parlâmentoda veya meydan kürsülerinde konuşanlara çevrilir. Namuslu politikacıların gerisinde dahi karaborsacılar, istismarcılar görmeğe başlar. Bu devre bir Devletin ömründe en çetin en tehlikeli devredir. Hükümet dar-

Kuzey Afrikada Cezayirin durumu
Ne yardan geçilir, ne serden

sözünü kullanması bu aczin delilidir. İşin esasında, Cezayirdekilerin fikirlerini kabullenen mağrur ve disiplinsever asker, zahiren şerefi kurtarmaya çalışmıştır. Konuşurken "Soustelle, Soustelle" diye bağıranları azarlamış, Umumi Selamet Komitesi üyelerini çizmeden yukarı çıkmamaya çağırmıştır. Ama bir türlü devlet içinde devlet olmaya çalışan faşist Umumî Selâmet Komitelerini fesine yanaşmamıştır. Şimdiden bir ay sonra yapılacağı söylenen belediye seçimlerinin tabiri bahis konusu olmaktadır. Generalin Cezayirdeki vekili Salan da komitelerle iyi geçirilmeye çalışmaktadır. Fransada da faşist teşekkülleri çoğalmaktadır. Öldürmekten başka bir şey bilmiyen 170 bin sadık paraşütçü, yetmiş kadar klüp kurmuşlardır. Hava Generali Max Chassin, yaptığı bir basın toplantısında Fransada umumî selamet komiteleri kurulduğunu açıklamıştır. Bu adamlar, şimdiki sisteme ve Cumhuriyete son verilmesini ve siyasî partilerin feshini istemekte ama zahiren de Generale bağlı görünmektedirler, fakat yarın De Gaulle, onların hoşuna gitmeyen hareketlere giriştiği vakit başkaldırmaktan çekinmiyeceklerdir. Cezayirde asayişi teminle vazifeli paraşütçü Albay Godard "Necip kazanıyor, yaşasın Nasır" diye haykırarak kafasının içinden neler geçtiğini açıklamaktadır: Zararsız Necip De Gaulle- den sonra, Nasır General Massu gelecektir..

Kervan yürüyor

General De Gaulle, Umumî Selâmet Komitelerinin azılı liderleriyle uğraşırken Cezayir Kurtuluş Hareketi hak bellediği yolda, hiçbir şey olmamış gibi yürümektedir. Çarpışmalar bütün şiddetiyle devam etmektedir. Diğer taraftan Kurtuluş Hareketi, bir Cezayir Hükümeti kurmak teşebbüsünü daha fazla geciktirmemek niyetindedir. Bu cuma. Burgiba ve Fas Başbakanı, Tunusta Cezayirli liderlerle buluşacaklardır. İhtiyatlı Burgiba, sabırsızlanan Cezayirlilere biraz daha beklemelerini tavsiye edecektir. Fakat Kurtuluş Hareketinin pek uzun zaman beklemeye tahammülü kalmamıştır. Muhtemelen ağustos başlarında, Asya ve Afrika memleklerinin ve Komünist blokunun derhal tanıyacağı bir Cezayir Hükümeti kuracaklardır. Mücadeleyi eninde sonunda kazanacaklarından emindirler. De Gaulle ise treni kaçırmıştır. Hâlâ iyimser olmak istiyenlere göre de, treni kaçırmak üzeredir.

Aydemir BALKAN

beleri de, ihtilâller de bu devrede olar. Bu devre ne kadar sürer?.. Millete ve şartlara göre bazan bir, bazan üç bazan onbeş yıl devam eder.. Hükümet ile Millet oyları arasında mesafe açıldıkça açılır. Ordu kendine bir müttefik bulmuştur. Bilmektedir ki ilk teşebbüsünü Millet şevkle karşılıyacaktır. Milletin geniş hoşnutsuzluğu Ordunun kaynayan unsurları için en esaslı teminattır. Bundan sonra artık organize dahi olmağa lüzum yoktur. Ordu. Millet - Hükümet münasebetleri zamanla barut fıçısı haline gelmiştir. Bir kıvılcım kâfidir..

Bu kıvılcım nasıl olur?. Hattâ denizaşırı topraklarda bir tören, bir miting bu zehirli atmosfer içerisinde bir nümayişe ve kıyama dönüverir. Hükümet merkezi ve anavatanla bağlar birden pamuk ipliğine bağlı kalır. Bu bağların ne kadar çerden çöpten olduğuna herkes hayret eder. Bu umumî hayrat içinde bütün kontrol kaybolur. Kütle psikolojisi, bu garip ve sihirli kuvvet bir çığ gibi herşeyi ezer. Bu çığ en idealistleri, en temizleri bile süpürür.. Hayretin yerini dehşet, dehşetin yerini zulüm alır. Herkes birbirinden yılar.. Ordu dahi bu boşalan sel karşısında geriler. Artık ne zaman ne otorite mefhumu kalmıştır. Bütün putlar yerdedir... Kim, kimin emrinde; kim, kimin esiri belli değildir. Bir terör havası her yanı kaplar. Bu şartlar içerisinde herhangi biri, yine titreye titreye, yine korka korka hükümet darbesini yapıverir. Artık, düzenin geri gelmesi için yıllar, belki de nesiller lâzımdır..

*

Batının en ileri memleketinde, Fransada Ordu-Millet-Hükümet münasebetlerinin grafiği işte böyle çizilmiştir. Bu Sacayağının tehlikeli ve infilâktı durumlarına engel olabilmek muayyen bir andan sonra ancak gerçek kahramanların harcıdır. Onların da Robespierre veya Cromwell olmayacaklarını kimse temin edemez...

Portekiz

Anayasa değiştiriliyor

Bu haftanın başında, Portekizin 71 yaşındaki hâkimi Salazar, Anayasayı tadil etmeyi düşünmektedir. Zira sabık iktisat profesörü, son Cumhurbaşkanı seçimlerinden beri halktan korkmaktadır. Seçilirse. Salazarı Başbakanlıktan kovacağını söyliyen muhalefet adayının, alınan bütün tedbirlere rağmen reylerin yüzde 20 sinden fazlasını kazanması hakikaten büyük bir sürpriz olmuştur. Salazar ise sürprizleri sevmemektedir. Bu sebeple, halk artık Cumhur başkanım doğrudan doğruya seçemiyecektir. Bu işi 120 itaatkâr ve sadık adamdan teşekkül eden parlâmento yapacaktır. Diktatörün sadece bir usul meselesi, bir süs olarak kabullendiği seçim oyunu böylece son bulmaktadır.

Sefalet ve cehalet içinde yaşatılan Portekiz halkının sesini duyurabilmesi için, sadece "seçim dışı" yollar açık kalmaktadır.

Seçim komedisi

Anayasa tadilâtından tabii ki, oyunun kaidelerine riayet etmiyen aday Delgado mesuldür. Halbuki oyunun kaideleri gayet basittir: Her yedi senede bir Portekiz halkı sandık başına gider ve ertesi gün asık suratlı İçişleri Bakanı, Salazarın tâyin ettiği adayın seçildiğini bildirir. Bundan sonra Salazarın tâyin ettiği Cumhurbaşkanı, Salazarı Başbakanlığa getirir.

Bu tatsız senaryoya biraz renk ve biraz demokratik çeşni vermek için, seçimlere bir ay kala 1928 den beri yasak edilen siyasî partilerin kurulmasına imkân verilir. Halkın isimlerini bile unuttuğu parti liderleri, derhal hürriyetlerin iadesini isterler ve programlarını açıklarlar. Sonra Salazar hürriyetleri geri getirmeyi reddeder, asık suratlı İçişleri Bakana parti programlarını "muzır neşriyat" sayar. Bunun üzerine parti

liderleri adaylıklarını geri alır ve halkı seçimleri boykot etmeye çağırır. İşte 30 yıldan beri, Salazar demokrasisi bu şekilde işletmektedir ve bu şekilde işleyip gidecekti. Ama son seçimlerde teknik bir arıza oldu. Sivil Havacılık Direktörü General Delgado, bütün tehditlere, gözdağı vermelere rağmen adaylığını geri almadı.

Buna rağmen Salaların seçtiği adayın kolayca kazanacağından hiç kimse şüphe etmiyordu. Bütün tedbirler alınmış, hiçbir şey tesadüfe bırakılmamıştı. Şöyle ki, Anayasada umumi rey hakkı tanınmasına rağmen, Portekizde herkesin rey vermesi mümkün değildir. Kadınlar ve nüfusun yüzde 40 ını teşkil eden olcuma ve yazma bilmiyenler seçmen olamaz. Vergi ödemiyenler saf harici bırakılmıştır. Bu da yetmiyormuş gibi "Devletin menfaatlerine zararlı faaliyetlerde bulunan veya fikirlere sahip olanlar"' sandık başına gitmekten mahrum edilmiştir. Bu sayede, halkın yüzde 70 inden fazlasının ismi seçmen kütüklerine girememektedir. Tabii ki iş bununla da bitmemektedir: Adaylar şeçim bültenlerini bizzat bastırmak zorundadırlar. Cesur aday Delgado, otuz yıldan beri ilk defa olarak bülten bastırmayı denemiş ve bunun ne güç bir iş olduğunu tecrübeyle öğrenmiştir. Zira başvurduğu matbaacı, seçimlere iki gün kala "teknik arızalar" yüzünden ısmarlanan bültenlerin hepsini bitirememişti! Hazırlanan bültenlerin de yüz bin kadarı "muzır neşriyat" sayılarak müsadere edildi. 'Seçim listelerini kopya etmek de ayrı bir derttir. Bazı belediyeler seçim listelerini "mahrem

Salazar

Bir sıçrarsın çekirge...

evrak" gibi saklamaktadırlar. Bazıları seçim listelerinin görülebileceğini kabul etmekle beraber, fotokopisinin alınmasını "günah" saymakta, ancak elle yazılmasına razı olmaktadırlar. Binlerce ismi elle yazmak tabii ki imkânsızdır.

İşin dahası da vardır. Sandık başında, hükümet adayının oy pusulaları, astığı astık kestiği kestik polis memurları tarafından dağıtılmaktadır. Polisin gözü önünde muhalefet adayının oy pusulasını almak elbette her yiğidin harcı değildir.

İşte Delgado bu şartlar altında sonuna kadar mücadele etti ve reylerin yüzde 20 sini kazandı. Cesur aday bu şekilde hiç değilse, bütün dünyaya Salazar rejiminin hakiki çehresini göstermeye muvaffak oldu. Zira Portekiz kağıt üzerinde bir demokrasidir: Anayasa, umumi rey, basın, söz, toplantı ve din hürriyetlerini, diğer demokrasilerde olduğu gibi tanımaktadır. Yalnız, ismen demokrat diğer birçok memleketlerde görülen usul üzerine, kanunlar ve kararnamelerle Anayasanın tanıdığı haklar, birer birer geri alınmıştır. Ele güne karşı süs olsun diye tutulan tek demokrasi alâmeti, şu yedi senede bir tekrarlanan seçim komedisiydi. Gelgelelim mızıkçı Delgado, uslu uslu oynanan bu oyunun tadım kaçırmış ve Salazarı, bu sözüm ona demokratik piyesi sahneden kaldırmaya zorlamıştır.

Salazarın sahneden kaldıramıyacağı bir tek şey vardır: O da, Delgadonun cesaretinin çaresizlik içinde diktatöre boyun eğen halkta uyandırdığı ümittir. Portekiz halkı hâlen, "Salazar devrilebilir, Salazardan kurtulmak mümkündür.'' demektedir. En heybetli diktatörlerin devrilmesi için, bu ümidin uyanması kâfidir.

Lübnan

Bitmiyen mücadele

Lübnandaki iç harp bu hafta da devam etmektedir. Güvenlik Konseyinin aldığı karar, Cumhurbaşkanı Chamoun'a karşı ayaklanan muhaliflerin mücadele azmim zayıflatmamıştır. Chamoun istifasını vermeden silâhlarını bırakmıyacaklarını söylemektedirler.

Maamafih Güvenlik Konseyinin kararı, muhaliflerin Birleşik Arap Cumhuriyetinden yaldım görmesini güçleştirecektir. Zira Birleşmiş Milletler kuvvetleri, Mısır - İsrail hududunda olduğu gibi Suriye hududunu da nezaret altına alacaklar ve Suriyeden silâh kaçırılmasına mani olacaklardır. Müşahitler şimdiden Lübnana gelmişlerdir.

Karar, İsveçin teklifi üzerine alınmıştır. Rusyanın Lübnan, meselesini büyütmek istemediği anlaşılmaktadır. Bu sebeple vetosunu kullanma-

Camilie Chamoun

Su yolunda kırılacak su testisi

mış ve çekimser kalmıştır. Mısır, Lübnan hükümetinin avukatlığını üzerine alan Irakın meşhur Fazıl Cemalisinin ithamlarını cevaplandırmakla yetinmiştir..

Güvenlik Konseyinin kararı Lübnan hükümeti için bîr muvaffakiyettir. Fakat asıl mesele, yani iç harp önlenmiş değildir. Muhalefet lideri Saeb Salem, Güvenlik (Konseyi kararının mücadeleyi durdurmıyacağını söylemektedir. Saeb Salem'e göre, eğer bu karar, Lübnan buhranını önlemek gayesini güdüyorsa, Amerika, İngiltere, Fransa, Türkiye, ve Iraktan gelen silâh ve insan yardımına da müsaade edilmemelidir. Zira Lübnan hâdiselerinin asıl sebebi bu silâhlardır.

Muhalefetin mücadele azmi lâfta kalmamış, konsey kararından sonra çarpışmalar hızlanır gibi olmuştur. Anlaşılan mücadele, Chamoun'un yerine bütün Lübnanlıların sempatisini kazanmış biri gelmeden ve bu ufak memleket Eisenhower Doktrininden evvelki dış siyasetine dönmeden bitmiyecektir.

Macaristan

İdamlar

Kruçefin Malenkof, Bulganin ve Suslovun hayatta olduklarına dair Batılı gazetecilere teminat vermesinden bir kaç gün sonra, bu haftanın başında Moskova radyosu eski Macar Başbakanı İmre Nagy ve arkadaşlarının idam edildiklerini bildirdi. Stalin devrinin peyk memleketlerdeki seri halindeki idamları hatırlamamak imkânsızdır. Selefinin

amansız münekkidi Kruçef zamanında, hiç değilse siyasi idamların son bulduğunu düşünenler yanılmışlardır.

Nagy'nin idamı dünya halk efkarında son derece kötü bir tesir yaptı. Babacan tavırlı Kruçefin senelerdir yaratmaya çalıştığı "Nikita Amca" tipi de birdenbire yıkıldı. Herhalde Kruçef de, bu temizleme hareketinin Rusya aleyhinde son derece kötü tesir yaratacağını bilmektedir. Buna rağmen Nagy'in idamından çekinmemiştir Zira Rus Komünist Partisi Genel Sekreteri çatlakça sesler çıkartan peyklerin demir bir disiplin altında tutulmasını son derece mühim saymaktadır. Bu sebeble Rusya, peyklerdeki bazı kimseleri baştan çıkaran Yugoslavyayla merhabayı kesmiştir. Son siyasi idamlar da bu kimseleri "aklı selim"e davet etmek için yapılmıştır. Polonyanın Gomulkası herhalde "kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle" tarzındaki bu ihtarın manasını anlayacaktır.

Avustralya

Üniversite böyle olur

Geçen hafta, Avustralya ve Yeni Zelandada bulunan bütün felsefe profesörleri, Tasmanya Üniversitesinde açılan felsefe kürsüsünü asla kabul etmiyeceklerini bildiriyorlardı.

Kürsünün sahibi Profesör Sydney Sparkes Orr geçen sene Mart ayında bir kız talebeye karşı gerektiği gibi davranmadığı ileri sürülerek, siyasi sebeplerden değil -Senato tarafından- Millî Eğitim Bakanına söz düşmüyor-vazifesinden uzaklaştırılmıştı. Yalnız sonradan yapılan incelemeler, Profesör Orr'un bir haksızlığa kurban gittiği ihtimalini kuvvetlendirmiştir. Fakat Senato, meseleyi kapanmış sayarak, kürsüye yeni bir talip aramaya koyulmuştur. 31 Temmuza kadar müracaatlar kabul edilecektir.

İşte Avustralyalı ve yeni Zelandalı felsefe profesörleri bunun üzerine harekete geçmişler ve hiçbirinin bu kürsüyü kabule yanaşmıyacağını bildirmişlerdir. İş bununla da kalmamış, İngiliz dilini konuşan bütün profesörler boykota çağırılmıştır. Bu şartlar altında Tasmanya Üniversitesinin, boş kürsüsünü doldurması hemen hemen imkansızdır. Meslek haysiyetinin ve tesanüdünün çok kuvvetli olduğu Anglosakson memleketlerinde, hiçbir hoca, Avustralya ve Yeni Zelandadan yükselen sese aldırmamazlık edemiyecektir. O halde Tasmanya Üniversitesi Senatosuna ya ilelebet kürsüyü boş tutmak, ya da Profesör Orr'un dosyasını yeniden açmak şıkkı kalmaktadır. Üniversitenin ikinci şıkkı seçmek zorunda kalacağı şüphesizdir. Zira- hürriyetin fiyatını ve nasıl korunacağını çok iyi bilen bu memleketlerde bütün hocalar, değil Eğitim bakanlarından, kendi organlarından gelen bir haksızlık ihtimali karşısında bile tereddütsüz hep birlikte seslerini yükseltmekten çekinmemektedirler.

K İ T A P L A R

KARAPÜRÇEK

(Sunullah Arısoyun romanı, Varlık yayınları 591, Büyük cep kitapları seridi 73, İstanbul 1958, Ekin basımevi, 160 sayfa, 200 kuruş.)

Sunullah Arısoy bir şairdir. Yıllar yılıdır da edebiyatla uğraşır. Gerçi geçimini edebiyattan sağlamaz ama gene de edebiyatı kendisine dert edinmiştir. Şiir yazar, tenkit yazar, çeşitli sanat hareketlerini takip eder vs. vs. Günümüzde moda oldu. Hikayecilerin hemen yüzde doksan doku--u hikâyeden sonra romanı denemeğe, hatta bir çoğu romanda karar kılmağa başladılar. Şairler de öyle. Bakıyorsunuz dün şiir yazan birisi, bir gün sonra hikâye yazmağa, hikâye yazmaktan da roman yazmağa dönüveriyor. Sunullah Arısoy da böyle yapmış. Şiirden romana dönmüş. Günün bir modası da köy romanı yazmak olduğu için, tutmuş bir köy romanı yazmış. Adı Karapürçek.

Karapürçek Bursa civarında bir dağ köyünün adı. Haritada olup olmadığı malûm değil ama, yazarın muhayyelesinde iyiden iyiye teşekkül etmiş. Adeta dört başı mamur bir köy. İnsanları iyi canlandırılmış, teferruat iyi çizilmiş. Konu da fena seçilmemiş. Köye tâyin edilen bir öğretmenin hikâyesi. Genç, bekâr, idealist bir köy öğretmeni. Nereye yollasalar gidecek. Tutmuşlar Karapürçeke yollamışlar. Karapürçeke yollamışlar ama, Karapürçekin namı iyi değil Buraya öğretmen dayanmıyor. Giden ya üç gün durup kaçıyor, ya da hemen gidişi ile dönüşü bir oluyor. Üstelik uzak bir dağ köyü. Halkı vahşi, halkı mektebe düşman. Bütün bunlara rağmen Sunullah Arısoyun "Mallim bey"i kalkıp bu köye gidiyor. Kendi kendine de bu köyde öğretmenlerin neden barınamadıklarını, neden duramadıklarını araştırıyor. Neticede de bir takım hakikatlere varıyor. Karapürçekliler pek de öyle sanıldığı kadar yabani ürkütücü insanlar değil. Onlar da hemen Anadolunun her köyündeki insanlar gibi misafirsever, kendilerine yakın buldukları, benimsedikleri insanlara munis, dost ve ahbap canlısı. Bütün mesele, köye giden öğretmenin kendisim onlara benimsetebilmesi, kendisine yabancı bir insan muamelesi yaptırmamasında. İşte "Mailim bey" bunu başarır. Önce muhtarla dost olur. Kendini köylülerden yüksek tutmaz. Onların sohbetlerine karışır, meclislerine girer. İş zamanı çocuklarını mektebe göndermeyen babaları zorbalıkla değil tatlılıkla, dostlukla ikna eder. Köyün sarıklı hocası kendisine bir rakip türediği için "Mailim bey"e düşman, hiç değilse hasım gözü ile baktığı halde tutar Hocayla da dost olur. Ona ufak tefek, ama aşın olmayan tavizler verir. Hocaya kendisini sevdirir. Köyde yeni yeni çıkmaya başlayan particilik oyunlarından dikkatle kaçınır. Üzerine hiç bir şekilde söz gelmemesi için son derece müteyakkız hareket eder. Kız talebelerin dahi okula gelmesini sağlar. Kısa bir zamanda virane halindeki okul binasını onartır, bahçesine ağaçlar diker, talebeleri hale yola sokar. Nizam intizam temin eder. Karapürçek içinde adeta bir melaike rolündedir. Hemen bütün köylü ona candan bağlanmış

İşte Karapürçekte öylesine bir sempati yaratan "Mailim bey" sonuna kadar kızım okula göndermekte inat eden bir babayı da yola getirir ve kızını okula göndermeğe razı eder. Ama kız okula başlar başlamaz da o İdeal "Mailim bey"e bir şeyler olur. Genç, bekâr bir insan olarak daha ilk görüşte kıza vurulmuştur. Zira Zehra değil köyde, şehirlerde bile bulunamayacak kadar şahane bir kızdır. Ama "Mallim bey" kendini tutar. O idealisttir sonuna kadar idealist kalacaktır. Ancak Mailim beyin kendini tutması idealistliği para etmez. Kızın sözlü olduğu oğlanın babası kalkar köye gelir. Dedikodular, tehditler başlar. Köyün bütün düzeni bozulur. İftiralar, yalanlar birbirini kovalar. İşe zorbalık karışır. Gerçi köylünün büyük bir kısmı, hele sözü geçenler hâlâ "Mailim bey"den yanadır ama bu da bir şey ifade etmez. "Mailimi bey"i partici diye şehre jurnal ederler. Müfettiş gelir. İşte tam bu sırada da Mailim beye âşık olan Zehra onun evine gelmeğe kalkışır, görülür, dağa kaçırılır. Bütün tahkikat ve lehteki şahitler bile "Mailim bey" in aleyhine döner. İdealist Mailim bey de Karapürçeki terk eder gider.

Hikâye bu. Hayli bıkkınlık vermiş bir hikaye. Hemen yeni hiç bir tarafı yok. Roman bu haliyle aradan bir roman olmaktan ileri gidemiyor. Ne var ki, sağlam bir taraf romanı nisbeten kurtarıyor. Kara-

Sunullah Arısoy
Şiirden romana

pürçekin dili hayli ustaca kullanılmış bir dil. Sunullah Arısoy şairliğinden de gelme bir ustalıkla dilin en ince teferruatı üzerinde dahi durmuş. Kelimeler cümleler içinde âdeta bir çeki taşı gibi oturmuş. Hiç birini yerinden kıpırdatamazsınız. Ancak hemen şunu da ilâve etmek lâzım. Güçlü roman sadece kuvvetli bir dille, sadece beylik bir konu ile yazılmıyor. Romanın dört başı mamur roman olması için, daha başka şeyler de lâzım. Evet konu okuyucuyu sürükleyip götürüyor. Roman sıkılmadan baştan sona kadar okunuyor. Banlar hep doğru. Ama gene de Karapürçekte noksan olan bir taraf var. İsimlendirilemiyen ama hissedilen bir taraf 160 sayfayı okuyup bitiriyorsunuz- okurken de sıkılmıyor, hattâ zevk duyuyorsunuz. Ama kitabı bitirdiğiniz anda kafanızda kitaptan bir şey kalmıyor. Tıpkı alelade bir macera romanı okumuş, gününüzü gün etmiş gibi oluyorsunuz. Sonra kendinizi zorlayıp kitaptan kalıcı bir şeyler araştırmak da tehlikeli. Hatırınıza ister istemez konu geliyor. Konunun noksan, iyi işlenmemiş tarafları, niye ortaya çıkarıldıkları, niye kayboldukları belli olmayan tipleri geliyor. Tabii ki bunlar romancı lehinde notlar değil. Meselâ Karapürçekte sözü en çok geçen, saygıyla ve korkuyla karşılanan bir Süleyman ağa var. Başta dev bir şahsiyet olarak tanıtılıyor. Sonra bütün roman boyunca bir daha Süleyman ağaya rastlamıyorsunuz. Ta romanın son sayfalarında şöyle lâf olsun kabilinden bir defa daha boy gösteriyor. Hepsi o kadar. Daha buna benzer bir iki tip var ki, Karapürçekte iyice yerleşip oturmamışlar.

Noksanlıklarına ve aksaklıklarına rağmen Karapürçek bir ilk deneme olarak Sunullah Arısoyun lehine kaydedilecek bir eser. Okunmağa değer.

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Ya zam, ya grev hakkı!

Bu haftanın başında Türkiyenin hemen bütün gazetelerine ayni mahiyette mektuplar geldi. Bu mektuplar antetli bir kâğıda daktilo ile yazılarak teksir edilmişlerdi ve kâğıdın anteti "İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası" ibaresini taşıyordu. Mektubu imzalayan ise bu sendikanın Genel Sekreteriydi. Genel Sekreter mektubunda İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası İdare Heyeti ile Temsilciler Meclisinin müştereken yaptıkları bir toplantı sonunda kaleme aldıkları bir tebliğin neşredilmesini ve bu hususta sendikaya yardımcı olunmasını istiyordu. ,

Son günlerde peş peşine gelen zamlar işçileri dertli etmişti. Hemen herkes şaşkına dönmüş ve ne yapacağını bilemiyordu. Bu durum karşısında İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası İdare Heyeti olağanüstü bir toplantıya çağırılmış ve son zamlar karşısında tutulacak hattı hareketin kararlaştırılması istenmişti. İdare Heyeti ve Temsilciler Meclisi bu toplantı sonunda şu hususlarda karara varmışlardı:

İşçi ücretleri son derece, kifayetsizdir ve çalışan bir insana gerçek bir yaslama imkânı vermemektedir. Hal böyleyken, bir de son günlerde gelen "tepeden inme" zamlar karşısında işçilerin normalin altında dahi bir hayat yaşamasına imkân kalmamıştır. İş uyuşmazlıklarından bir netice çıkmadığı artık anlaşılmıştır. Bu durum karşısında işçi ücretlerine, yapılan zamlara muvazi olmak üzere ve işçinin eline geçen paranın iştira gücünü muhafaza edebilmek gayesiyle ayarlayıcı bir zam yapılması zarureti kendini hissettirmektedir. Ayrıca işçi ücretlerinin, yapılan veya yapılması muhtemel bulunan zamlar karşısında himayesini temin edebilmek için "oynak merdiven" sisteminin kabul edilmesi lâzımdır. Eğer bu iki önemli husus, içtimai bir zaruret olarak garanti edilmezse, bu takdirde, grev hakkinin bir an evvel kanunlaştırılması cihetine gidilmelidir.

Dert aynı dert

Yeni zamlar işçilere bir gerçeği bir kere daha kaçınılmaz şekilde anlatmıştır. Ücretlerinin arttırılmasını temin etmek hakkı işçilere tanınmamıştır. Geçim sıkıntısı içinde bunalan işçilerin, yapabilecekleri tek hareket vardır, o da il hakem kurullarına baş vurarak toplulukla iş uyuşmazlıkları çıkarmak. Buna karşılık böyle bir müracaat karşısında il hakem kurullarının kaç ay sonra toplanacakları ayrı bir davadır. Hakem Kurulları hemen toplansalar bile bu sefer de formalitelerin tamamlanması aradan ayların geçmesine sebeb olacaktır. Hakem kurulları mutat olduğu üzere önce işverenlerden böyle bir ücret zammı talebi karşısında ne dediklerini soracak, arkasından resmi rakamlara bakacak ve belki de neticede işçi ücretlerinin zamlardan müteessir olmadığı neticesine varacaktır. Esasen sadece İstanbulda, Tekstil iş kolunun, İl Hakem Kurulunda karar bekleyen onyedi iş uyuşmazlığı vardır. Üstelik bunların hemen hepsi de ücretlerin artırılması ile ilgilidir. Bunlar henüz karara bağlanmadan yeni yeni zamlar gelmiştir. Velev ki bu zamlardan sonra bir karara bağlanan ücretler artırılsa bile, aradan geçecek bir kaç ayın getireceği yeni zamların arttırılmış ücretleri de

Her türlü eşya ve gıda maddeleri fiyatlarındaki sürekli artıştan sonra şimdi de devlet sektörü tarafından istihsal edilen maddelerin fiyatlarına ve görülen hizmetlerin ücretlerine zamlar yapıldığına şahit olmaktayız.

Zamların milli ekonomiye faydadan ziyade zarar vereceği muhakkaktır. Fakat bu arada en fazla zarar görecek olan zümre işçilerdir.

Piyasada fiyatların kısa zamanda alabildiğine nasıl yükseldiğini bilmeyen, anlamayan kalmamıştır. Kiraların da fiyat artışlarına. Milli Korunma Kanununa rağmen kolayca ayak uydurabildikleri meydandadır. Hayat pahalılığına, fiyat artışlarına ayak uyduramayanlar sadece sabit gelirli vatandaşlardır. Bunlar arasında da fiyat artışlarından en fazla zarar göreni şüphesiz ki işçilerdir.

İşverenlerin bir çoğu ellerinde kârlarını arttırmaktan başka bir gayeye sahip olmadıklarından fiyatları mümkün mertebe yükseltmeğe çalışmakta ve devlet tarafından yapılan zamlardan faydalanmasını bilmektedirler. Buna karşılık işveren, işçinin ücretine yapılan zammı fiyatların maliyet sebebi ile yükseltildiğini ileri sürerek yapmaktadır. Esasen işveren ücreti düşük tuttuğu nisbette kârı arttırabildiğinden hiç bir zaman ücretlere zam yapılmasına taraftar olamaz. İşçiler ise geçinebilmek için çalışmak zorunda olup başka bir iş buluncaya kadar işlerini terkedemediklerinden kendilerine verilen ücreti kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Nüfusun gittikçe artması ve daima bir işsizler zümresinin varlığı karşısında işçiler kazandıklarını kaybetmemek için türlü kötü şartlar altında en düşük ücretlerle çalışmağa boyun eğmektedirler. Üstelik bizde işçiler iyice teşkilâtlanmamış ve emek piyasasını ayar-

geride bırakacağı ve yeni nisbetler doğuracağı bir vakıadır. Bu halde de il hakem kurullarına baş vurup, aylarca beklemek sonra da -o da yüzde bir ihtimâlle, pek cüzi bir zamla taltif edilip yeni yeni pahalılıklarla karşı karşıya bırakılmak elbette ki çıkar bir yol değildir.

Zamların hemen her cinsi işçi yaşayışı üzerinde yıkıcı bir tesir icra etmektedir; Bilhassa bunlar arasındaki taşıt vasıtaları zamları işçileri en fazla düşündüren zamlar arasındadır. İşçiler gıdalarından, üstlerinden başlarından kesmeğe alışmışlardır ama, bilhassa İstanbul gibi. İzmir gibi büyük şehirlerde şehrin bir ucundan öbür acuna yürüyerek gitmeğe imkân yoktur. Vakıa meselâ Demirköprü barajında çalışan işçiler şantiyeye gidip gelmek için günde dört saat yol yürümektedirler ama ayni şeyi Büyük şehirlerdeki işçilerin de yapması mümkün değildir. Hele araya deniz girerse!

Aksayan tatbikat

Son zamlar işçiler için gerçekten birer darbe oldu. Ama onların dertleri sadece bu değildir ki. Daha bu dertlerin yanında ne dertleri vardı. Mesela Yenikapıda bir kereste fabrikasında çalışan işçi Ahmet Zengin tam on yıl çalıştıktan sonra haftalık otuz liralık ücreti çıka çıka kırk liraya çıkmıştı. Kırk lira haftalık, ayda 160 lira eder. Çalışma Bakanı B. M. M. de istediği kadar **memleketimizde 8-10 liradan aşağı ücret yoktur desin, Ahmet Zenginin ayda eline geçen ücret 160 liradır ve bu hiç bir türlü de değişmemektedir. Buna mukabil Ahmet Zengin dört çocuğu ve karısı ile bir gecekondunun tek göz odasına sığınmıştır. Altmış lira kira ödemektedir. İşverenden bundan altı yıl önce kabul edilmiş bir kanun gereğince pazar yevmiyesini istedi diye haftalıkların-dan ve işinden olmuştur. İşveren pazar yevmiyesi vermemektedir. İsteyen çalışır, istemeyen çalışmaz demektedir. Kimseyi zorla çalıştırmıyorum demektedir. Ahmet Zengin, sözüm ona bir çalışma hürriyeti içinde bir başka iş aramaktadır.**

Zamlar ve Ücretler

Âdil AŞÇIOĞLU

layıp değerlendirecek tedbirler hakkında bir fikre varmamış olduklarından ücretler son derece iptidai şekillerde tesbit edilmektedir.

Bununla beraber kârlarla ücretler arasında ücretlerin aleyhine bir fark daima bulunmuştur.

Meselâ geçen yüzyılın ortalarına doğru Fransada kârlarla ücretler arasındaki farkların incelenmesi ücretlerin karlara nisbetle nekadar düşük kaldığını açıkça göstermektedir. 1850 yılında fiyatlar 100 ve ücretler de 100 olarak kabul edilecek olursa 1860 yılında kârların 220 ye çıktığı, ücretlerin ise sadece 113 e yükseldiği; 1870 yılında da kârların 386 olmasına karşılık ücretlerin ancak 145'e yükselebildiği görülmektedir. Böylece, zaman geçtikçe kârların yükseldiği ve ücretle kâr arasındaki nisbetin ücretler aleyhine arttığı anlaşılmaktadır. İşçi ücretlerinde yukarıda bildirilen devrede rastlanan yükselmeler ise görünüşte kalmaktadır. Çünkü para değerinin düşmesi ve fiyatların gittikçe artması işçi ücretlerinin satınalma kabiliyetini azaltmakta, yani reel ücreti düşürmektedir.

Karlarla ücretler arasındaki mesafenin gittikçe açılması son aylarda Amerika Birleşik Devletleri halkını bu konuda ciddi olarak düşünmeğe sevketmiştir. Bilhassa işsizliğin geniş ölçüde artması karsısında Amerikalıların şimdiki, gibi çok kazanıp endişeli ve ilerisi karanlık bir hayat sürmektense eskisi gibi az kazanıp güvenli ve rahat bir yaşama tarzını özledikleri anlaşılmaktadır.

Kısacası, bir kısım halkın kendi menfaatlerini sağlamak bakımından alabildiğine serbest bırakılması, fiyat yükselmelerinden faydalanarak gittikçe zenginleşmesi, bu gidişten zarar gören ve ellerine geçen paranın eskisine nisbetle çok birşey sağlamadığını gören geniş halk tabakalarını refah memleketi sayılan Amerikada bile düşündürmeğe başlamıştır.

Memleketimizde ücret istatistikleri bulunmadığı için ücretlerin nasıl bir seyir takib ettiğini ve bunların fiyatlar ve kârlar karşısındaki durumunu rakkamlarla ve sıhhatli olarak ifade etmeğe imkân yoktur. Bununla beraber gerçeğe yakın bazı kanaatlerin ileri sürülebilmesi için elimizde yeter malzeme de vardır. Nitekim geçim endeksleri incelenecek olursa, bunların hergün durmadan yükseldiği buna karşılık ücretlerin aynı seviyeyi muhafaza ettiği ve çok kerre düştüğü açıkça görülür Bilhassa büyük şehirlerde toplanmış olan endüstrilerde çalışan işçilerin durumu son derece kötüdür. Bunlar yalnız gıda maddeleri, giyim eşyası fiyatları vasıtasile değil, fakat taşıt araçları, kira ücretleri gibi masraf - lar için de giderlerinin büyük bir kısmını elden çıkarmaktadırlar.

Meselâ bir İngiliz gelirinin % 30'unu gıdaya, sadece % 10'unu kiraya sarfetmektedir. Halbuki bizde, bilhassa işçiler gelirlerinin yarısını ve bazen daha fazlasını kiraya ödemek zorunda kalmaktadırlar. Bugünkü fiyat artışları karşısında gelirin diğer yarısının beslenmeğe sarfedilip, giyinme vesair ihtiyaçların ancak borçlanma yolu ile giderilebildiği bir gerçektir. İngilterede gelirlerin sadece *% 30*'unun beslenmeye harcanmasının sebepleri, arasında şüphesiz devletin süt vs. gibi gıda maddeleri hususunda takip ettiği yardım politikasının da rolü olduğunu kabul etmek lâzımdır. Bizde ise işçilerin ve genel olarak vatandaşların gelirleri ile bütün ihtiyaçlarını giderebilmelerini sağlamak için devletin şu veya bu yolda herhangi bir yardımda bulunmadığı meydandadır. Aksine, son yapılan zamların devlet tarafından geldiği görülmektedir. Tabiatile devletin bazı maddelerle hizmetlere zamlar yapması hususi sektördeki eşya ve hizmetlere zamlar yapılması sonucunu doğuracaktır. Bu zamlar da elbette Devlet sektöründeki zamlar nisbetinde değil fakat **daha** yüksek ölçülerde aksettirilecektir.

Geniş işçi kütlelerinin ücretlerini arz ve talep kanununa göre serbestçe arttırmak imkânından mahram bulunduklarını herkes bilmektedir. Hayat pahalılığı ile Ücretlere de kendiliğinden zam yapılmasın) mümkün kılan "oynak merdiven" sistemi memleketimizde uygulanmamaktadır. Bu durum karşısında isçiler ya işverenlerin insafına sığınıp ücretlerinin artırılmasını isteyecekler, ya da İs Kanununa tabi olan işyerlerinde çalışanlar il hakem kurullarına başvurup ücretlerine zam isteyeceklerdir. Fakat il hakem kurullarının bilhassa son yıllarda iyi çalışmadığı ve işçiler lehine yaptığı zamların da mânâsız denecek kadar az olduğu bilinmektedir. Esasen il hakem kurulları hiçbir zaman asgari ücretin üstünde zamlar vermemektedir. Asgari ücretler ise, asgari geçim endeksine nadiren yaklaşmaktadır. Asgari ücret komisyonları tarafından tesbit ve kabul edilen ücretler ortalama olarak adinde 3 7 lira arasında oynamaktadır. Birçok işyerlerinde asgari ücretlerin dahi uygulanmadığı ve işçilere bunların altında ücretler ödendiği hergün yapılan şikâyetlerden anlaşılmaktadır.

İşçi ücretlerine herhangi bir zam yapılsa bile eşya fiatları ve hizmet ücretleri sabit kalmadıklarından işçilerin normal bir hayat sürmeleri bir türlü mümkün olamamaktadır. Bu durumun bir sonuca olarak ta işçilerin ekonomik ve sosyal seviyeleri hergün biraz daha kötüye doğru gitmektedir.

MİMARLIK

Betonarme

Betonarme estetiği

«Betonarme insanın bugüne kadar bulduğu en güzel malzeme; kendini her kalıba her ihtiyaca ve gerilmeye uydurmasını bilen canlı bir varlıktır." Bu sözlerin sahibi günümüzün en büyük inşaat mühendislerinden biri olarak bilinen Pier Luigi Nervi'dir.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru keşfedilip, yirminci yüzyılın başlarında yapıda kullanılmaya başlanan betonarme, milletlerarası mimarlık cereyanının bu malzemeyi benimsemesiyle köprülerin siloların yanında binalarda da görülmeğe başladı. Avrupalı genç mühendis ve mimarlar sınırsız imkânlar vaadeden betonarmeye dört elle sarıldılar. Avrupa şehirlerinin yüzleri her tarafta mantar gibi türeyen betonarme binalarla kaplandı. Ama büyük çapta kullanılmasına rağmen bu yeni yapı malzemesinin estetik kıymetini hisseden, ondan gerektiği şekilde istifade etmesini bilenlerin sayısı parmakla gösterilecek kadar azdı. Pek çok mühendis ve mimar betonarme binalarım diğer yapı malzemeleriyle kaplayıp onları geçmişteki binalara benzetmeğe çalışırken azim ve cesaretle betonarmenin sihirine vakıf olmaya uğraşan ileri görüşlü mühendislerden biri de Nervi olmuştur.

Pier Luigi Nervi ilk betonarme binasını 1927 yılında inşa etmiş ve o zamandan beri bu malzeme üzerinde araştırmalarına ara vermeden devam etmiştir. Bilhassa hafif çatı örtüleriyle tanınmış olan Nervi, betonarmenin hantal ve kaba bir estetiği olmadığını, bu malzemenin bir ipek kumaş gibi dokunabileceğini eserleriyle ortaya koymuştur. Nervi'nin çatı örtüleri konusundaki çalışmaları ona "büyük bir tavan dekoratörü" lâkabını kazandırmışsa da bu bir haksızlıktır. Nitekim Nervi de, "dekoratör" sıfatına itirazla eserlerinde güzelliğin dekoratif elemanlardan ziyade yapının bünyesinden doğduğuna işaret etmektedir.

Nervi ilk olarak 1930 yıllarında inşa ettiği uçak hangarlarıyla dikkati çekti. İkinci Dünya Harbinden sonra yaptığı depo, ambar ve teşhir salonları gibi büyük hacimleri örten çatı sistemleriyle sanatının kudretini ispat ederek Romada yapılacak olan 1960 Olimpiyat Oyunları için inşasına karar verilen spor sitesi işini üzerine aldı.

Roma Spor Sitesi 50,000 kişilik bir stadyum ile biri 15.000 diğeri 5.000 kişilik iki tane kapalı spor salonundan teşekkül etmektedir. Bugüne kadar bu binalardan bir tanesi, 5.000 kişilik spor sarayı bitmiştir. Diğerlerinin inşaatı hızla ilerlemekte olup yakında bunlar da tamamlanacaktır. Tabii söylemeğe . lüzum yoktur ki, Nervi'nin inşa ettiği spor sarayı sapsağlam yerinde durmaktadır.

Nervi'nin şimdiye kadar yapmış olduğu binaların muhakkak ki en güzeli olan kapalı spor salonu, betonarmenin usta ellerle nasıl bir ifade kazanacağının çok güzel bir örneğidir. Yerinde dökülmüş 36 adet "Y" şeklinde ünce ayaklar üzerine oturan zarif baklavalı bir kubbe bütün binayı örtmektedir. 60 metre çapındaki kubbe 1620 tane 25 santimetre derinliğinde prefabrike parçadan müteşekkildir. Betonarme baklavalar kalıp üzerine yerleştirilmiş ve 3 santimetre kalınlığında bir beton tabakasıyla yerine tesbit edilmiştir. Demek ki 60 metre çapında bir kubbe, 28 santimetre kalınlığında boşluklu bir kabuk ile örtülmüştür.

Binanın dikkati çeken taraflarından' bira de, inşaatın 40 gün gibi gayet kısa bir müddet içerisinde bitirilmiş olmasıdır. Malzemeden ve zamandan azami tasarruf Nervi'nin bütün hayatı boyunca üzerinde ısrarla durmuş olduğu hususlardır ve şu sözler önün görüşünü en iyi şekilde ifade etmektedir: "Ekonomi lâfı geçince mal sahibi en cüretli ve hattâ en güzel projeleri dahi kabul eder. Düşük maliyet fiyatları büyük estetik kıymeti haizdir".

Ankara Spor Sarayının ardından

Abdullah KURAN

İki hafta evvel ani olarak çöken Ankara Spor Sarayı, "Kıbrıs Türktür" mitinglerinin yarattığı ateşli hava içinde zihinleri pek fazla meşgul etmeden sönüp gitti. Tahkik heyeti buluşlarını bir rapor halinde hazırlayıp umumi efkâra açıklamamış olduğu için henüz olay hakkında kesin bir hüküm vermek imkânı yoktur Fakat facianın müsebbibi kim veya ne olursa olsun ortada kaçınılmaz bir hakikat vardır ki, ne şekilde tefsir edilirse edilsin Ortadan kalkamaz. Bu hakikat şudur: yurdumuzda inşaat faaliyetinin artmasıyla beraber mimar, mühendis ve inşaatçılarda apaçık bir şekilde görülmeğe başlayan mesleki kaygusuzluk ve kayıtsızlık Ankara Spor Sarayı çatısının çökmesiyle artık kritik bir safhaya girmiştir.

Meslek adamlarının ve maddi ihtiyaçlarını karşılama endişeleri yanında, gerek kendilerine gerekse mensubu bulundukları cemiyete karşı manevi borçları vardır: İşlerini severek yapmak, ortaya koydukları eserlerle cemiyetin zevk, ilim ve kültür seviyesini yükseltmek.. Yapı sahasında bu yolda alınan müsbet neticeler yanında menfi gelişmelerin mevcudiyetini içimiz sızlıyarak kaydetmek zorundayız.

Bugün içinde bulunduğumuz durumun can noktasını, yıkılan bir ' binanın kabahatlisinde değil daha gerilerde aramak lâzımdır. Son yirmi yıldır memleketimizde teknik elemana karşı ihtiyaç büyük çapta artmış, bu arada teknik eleman kazançları da ihtiyaç nisbetinde yükselmiştir. Öyle ki, bugün Türkiyede inşaat mühendisliği ve mimarlık en geçer meslek haline gelmiştir. Bunun neticesi olarak, liseleri pek iyi derece ile bitiren hemen her öğrenci hayatta ne yapmak istediğini düşünmeden, neye kabiliyeti olduğunu araştırmaya lüzum hissetmeden ya kendi arzusu, ya da aile ve akrabasının tazyikiyle kendini bir teknik okul veya üniversitenin eşiğinde bulmaktadır. Bu öğrencileri bütün hayatlarını vakfedecekleri bir mesleğin kucağına atan sebeplerin başında çoğu zaman diplomalarını ceplerine koydukları an kavuşacakları rahat bir hayat düşüncesi gelmektedir. Okul ve üniversitelerimizde hakikaten sevdiği mesleği seçmiş olanların yanında, maddi ve şahsî menfaatleri bütün hayatları boyunca mesleki faaliyetlerini gölgeleyecek öğrencilerin de yer aldığı ve bunların sayısının bir hayli kabarık olduğu bir hakikattir. Bu talebelerin tahsil hayatlarım takibeden yıllarda mesleklerine âdet yerini bulsun kabilinden bağlanacaklarını tahmin etmek herhalde yersiz olmaz.

Bir cemiyet muhtelif tipte ve kabiliyette insanlardan meydana gelir. Cemiyet içerisinde bazı kimseler düşünür, bazıları bu düşünceleri tatbik veya murakabe ederler, diğerleri bu faaliyetlerin ifasını mümkün kılarlar. Bu düzen içerisinde herkes üzerine düşen vazifeyi iktidarı derecesinde en iyi şekilde yapana cemiyetler kültür seviyelerine ulaşırlar. Ama düşünürü, çok vaktini alıyor diye düşünmekten kaçınır,. tatbikatçısı vazifesini angarya kabul eder, murakabecisi ise "neme lâzım; bu işlerle uğraşmak bana mı düştü" diye işinden sıyrılmaya kalkarsa içtimaî ahlâk seviyesi düşük kalmaya mahkûmdur, İçine düşmüş bulunduğumuz bu nazik durumu idrak ve takdir ile inşaatçılarımızın artık daha büyük bir anlayışla mesleklerine bağlanmaları, bütün mühendis ve mimarlarımızın çalışma şevkini daha derin manevî kıymetlerden alarak tevazuyla masaları başına oturmaları cemiyetin yüzünü güldürecek, şehirlerimizin yüzünü güldürecek, şehirlerimizin yüzünü aydınlatacaktır.

Kongreler

Mithatpaşa 47

Bu haftanın ortasında Çarşamba akşamı saat 20.30 da Ankara Tabib Odasının Mithatpaşa Caddesi 47 numaradaki merkezini yüzlerce hekim doldurdu. Profesörü, asistanı, milletvekili, umum müdürüyle hemen bütün Ankara hekimleri oradaydılar. Geçen sene çetin mücadelelerden sonra iş başına getirdikleri genç ve dinamik idare heyetinin davetine icabet ederek herkesin istirahate çekildiği gecenin o saatinde istişari mahiyetteki kongrelerini yapıyorlardı. Ankara Tabib Odası İdare Kurulu işbaşına geldiği günden beri mensuplarına rahat vermemişti. Dertler birikmiş olduğu için, türlü vesileler bularak meselelerin üzerine eğiliyor, dolayısıyla üyelerini çalışmaya zorluyordu. Türk. Tıbbının ana dâvalarını halletmeye gayret ediyorlârdı. Gazete çıkarılıyor, Banka Komisyonu, meslektaşları için önemli bir Sağlık Bankası kuruyor, Tıp Kulübü özlenen bir lokal haline getiriliyordu. Hülâsa üyelerinin maddi ve manevi acılarını dindirmek için ne mümkünse yapılıyordu.

Bu faaliyetlerde Odanın Genel Sekreteri Dr. Rüknettin Tanalpın büyük hissesi vardı. Arkadaşları için örnek bir gayretin içindeydi.

Çarşamba akşamı toplanan istişari kongre, 24 Haziran Salı günü İstanbulda yapılacak Genel Kongre için lüzumlu hazırlıklarla meşgul oldu. Teklif ve temennileri tesbit etti. Toplantıya Adananın genç mebusu Ankara Tabib Odasının Başkanı Dr. Suphi Baykam riyaset etmişti. Dr. Baykam, münakaşaların sonunda arkadaşlarına şöyle hitap etti: "Sağlık dâvamız sizlerin de işaret ettiğiniz, gibi maalesef hergün biraz daha çıkmaza doğru gidiyor. Onu kurtarmak, memlekete yapacağımız hizmetlerin en kıymetlisi olacaktır. Yüzlerce kasabamız doktorsuz, sağlık tesisimiz işlemez haldedir. Hergün biraz daha ağırlaşan şartlar altında, muzdarip vatandaşın feryadı, geçim sıkıntıları içinde bunalan hekiminkiyle karışmış bulunuyor; Bizler ve bütün vatandaşlar paylarımıza düşen fedakarlığı yapmazsak gelecek nesillere karşı mesul olacağımızı bilmeliyiz."

Genel Kongrenin işi

Herhalde Türkiyenin her tarafından aynı hislerle meşbu olarak gelecek delegeler bu defa önemli kadarlar almaya mecbur bulunuyorlardı. Cağaloğlunda yapılacak konsey toplantısında artık ziyafetler kokteyller bir yana bırakılmalı Genel. Merkezi çalışır hale getirmenin bir yolu bulunmalıydı. Çünkü bundan önce yapılan konsey kongrelerinde acı tenkitlere,, şiddetli tartışmalara rağmen, herşey gene olduğu gibi kalmıştı. Merkez Konseyi bir türlü yorgunluğu, mücadeleyi göze alamıyordu. Bundan önceki toplantılarda Dr. Suphi Baykam, Dr. Lebit Yurdoğlu Dr. Rüknettin Tüzünler, Dr. Fikret Pamir ve arkadaşlarının yaptıkları acı tenkitleri hatırlıyanlar kongrece alınan kararlara rağmen bir türlü dertler üzerine eğilinmemiş olduğunu göreceklerdi. Ama bu defa durum, hakikaten son derece vahim bir hal almıştı. Lakaydiyi daha fazla devam ettirmek, sadece dâvaya ihanet olacaktı.

Dörtler

Sağlık mevzuatı eskimiştir. Günün ihtiyaçlarına göre değiştirilmesi için ciddi çalışmalarla teklifler hazırlamak gerekmektedir.. Hekimin geçim gailesi mutlaka önlenmelidir. Otuz senelik bir gayret ve emekten sonra, bir doktoru 200-250 liraya mahkûm bırakmak müdafaa edilemez. Dışarda muhit yapmış ÇOK az sayıdaki doktor ve profesörün dışında geniş bir tıp ordusu kelimenin tam manasıyla hakikaten yokluk ve maddî sıkıntıyla pençeleşmektedir. Fahri asistanlık meselesine bir formül bulunmalıdır. Gece gündüz çalıştırılan genç- hekimlere ne aylık, . hattâ ne de yemek verilmektedir. Bunun ne demek olduğunu ancak bu hayatı yaşıyanlar bilebilirler. Turistik otellerin imkânlarından dahi mahrum edilen sağlık tesisleri bir türlü kurulamamaktadır. Husûsî hastanecilik gelişememektedir. Bunun tek sebebi mevzuatın kifayetsizliğidir. Hususi hastanede yemek dahil günde beş lira ücret ödendiği herkesçe bilinse, kimbilir belki de vatandaş ikinci sınıf otelde kalacağına doktor nezaretinde bir yerde, özel hastanede yatmayı -tasarruf zihniyetiyle- tercih edecektir. Fakülte klinikleri, Devlet hastaneleri binbir yokluk ve sıkıntı içindedir. Hülâsa, çok dar bir bütçeyle, cılız imkânlarla sağlık heyulasını üzerine alan Sağlık Bakanlığının sebep olduğu dertler ancak vatandaşı ezmekte, hekimi ezmekte ve memleketin sağlık dâvasını içinden çıkılmaz bir buhrana doğru sürüklemektedir.

Çareler

Hiç şüphe yok ki, alınacak tedbirlerin İlki bu mevzuun açıkça milletin gözleri önüne serilmesidir. Ne kadar acı olursa olsun hâdiseler, vakıalar ve neticeleri ortaya konmalıdır. Meselâ binlerce kadronun boş olmasına rağmen Sağlık Bakanlığının tâyin edecek doktor ve sağlık personeli bulamadığını; mütehassısı olmayan devlet hastanelerinin, sağlık merkezlerinin mevcudiyetim; ilâç, malzeme yokluğunun acı sonuçlarını hülâsa yaşadığımız veya memlekette yaşatılan "sıhhat alanındaki buhranı" herkes öğrenmelidir. Daha sonra sıra diğer, tedbirleri almaya gelecektir. Tabii bunda çok çeşitli organlar vazife görecektir. Cesur ve. direnebilecek bakanlar iş başına gelecek, doğruyu söyliyenler dokuz köy den kovulmayacaktır. O zaman B.M M. sindeki ekseriyet, partizanlık ölçülerinden kendini kurtararak, memleket sağlığı adına lüzumlu bütün kararları alacaktır.

Şüphe yok ki 24 Haziran Salı günü İstanbul da toplanacak bütün Türk doktor ve diş tabiblerini temsilen bir araya gelecek delegelerin vazife yapması en acil tedbirdir. Evvelâ derdin ıstırabıyla kıvrananlar, meselelerini teşrih etmek cesaretine ve vazife duygusuna ulaşmak zorundadırlar. Bu olmazsa, daha uzun seneler her gün artacak sıkıntı ve buhranlar sağlık dâvasını geri plânda bırakacaktır.

AKİS'in Müsabaka Şartları

* — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için mevzu sudur:

"MİLLETLERİN İKTİSADİ KALKINMASI NİÇİN HÜRRİYET İÇİNDE OLMALIDIR"

*— Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 28x80 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

*— Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

*— Yazılana neşrine 1 Temmuz 1958 de başlanacaktır. 30 Nisan 1959 dan sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

* — AKİS'te neşredilen yazılar 1959 Mayıs başında toplanacak, olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenerek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, ikinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1959 Mayısının ortasında çıkacak olan Altıncı yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

* — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Moda

Tipe göre giyim

Güzel giyinmek için herşeyden evvel bir kadının kendi kendisini tanıması lâzımdır, çünkü güzel giyimin başlıca gayesi şahsiyetin meydana çıkarak alâka çekmesidir. Başlıca dört tip kadın vardır. Birincisi sporcu tiptir, ikincisi her gittiği yerde kendisine baktıran tiptir, üçüncüsü klâsik, dördüncüsü çalışmayı daima ön plânda tutan tiptir.

Sporcu tip

Teşhisi kolaydır. Açık havayı, yürüyüşü, piknikleri, yüzmeyi seven, fâal ve dinamik olan, fizik gayretler sarfedip bu sahada mücadele etmekten çekinmiyen kadın, sporcu tip sınıfına dahildir. Bu tip terakkiye, gençliğe, yeni ve modern olan herşeye bağlıdır. Grup halinde arkadaşlığı, klüpleri sever. Tabiî, sıhhatli sade olanı takdir eder, fakat kusuru, kendisi gibi olmayanları anlamıya çalışmadan, kolayca tenkit edebilmesidir .Bu tip kadının biraz daha yumuşak olmaya çalışması ve spor giyime sadık kalmakla beraber buna biraz da fantezi katması şarttır. Bu tip kadın çok yüksek topuklu ayakkabı giymeye özendiği zaman hem rahatsız olur, hem de yürümesini şaşırır. Az topuklu giymesinde mahzur yoktur, ancak az topuklu ayakkabıları meselâ renk renk olabilir, biçim itibariyle hafifçe fanteziye kaçabilir. Düz spor mantosu hem hareketleri serbest bırakacak kadar geniş olmalı, hem de renk veyahut desen itibariyle, biraz orijinaliteye sahip bulunmalıdır.

Kendine **baktıran kadın**

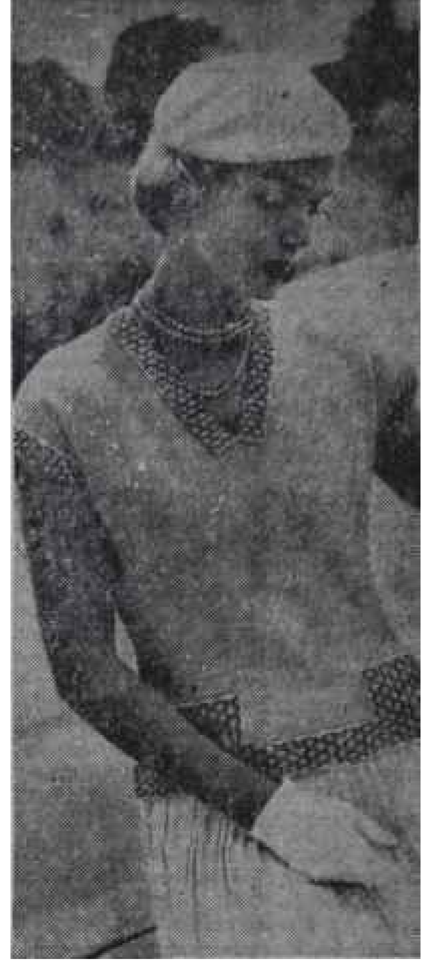
Göze batan!

Spor bir elbise

Birazcık da zerafet

Sporcu tipte bir genç kızın da dikkat edeceği başlıca hususlar ellerine ve tırnaklarına bakması, haftada bir defa saçlarım yıkayıp hiç olmazsa ayda bir defa berbere gitmesidir. Sporcu tipte bir genç kısan devamlı surette pantolonla, veyahut kılıksız dolaşması hayatına mal olacak bir hatadır. Hele erkek gibi yürümesini erkekler hiç affetmiyeceklerdir.

Klâsik tip

Tuzu biberi unutmayın,

Kendisine baktıran kadın

Kendisine baktırmaktan hoşlanan kadının başlıca gayesi hoşa gitmektir. Bunun için giyiminde de tavrı hareketinde de gayet cesurdur. Bu cesaret gülünç olmaya Kadar varmamalıdır. Bu tip kadın ve bu **tip** genç kız son modelleri rahatça tatbik edebilir. Çünkü ne giyinse rahatlıkla taşımasını bilmekte, giyindiğini kendisine yakıştırabilmektedir. Beğenilmek arzusu o derece büyüktür ki, herkes hakikaten ona bakar, onda beğenecek birşey bulur. Bu tip kadının sade bir orijinalite seçmesi mesela çok değişik bir elbiseyle tek bir süs eşyası, tek kolye, tek bir çiçek veyahut küpe takması, orijinal elbiselerinin daima en iyi modellerden seçilmesine, iyi malzemeye iyi işçiliğe dikkat etmesi lâzımdır. Değişiklik tek noktada tatbik edilmelidir.

Klâsik tip

Ananeye bağlı, konfora, huzura, sakin hayata düşkün olan **bu tipin**

Kabahat Kimde ?

Jale CANDAN

Tunus istiklaline kavuştuktan sonra bütün dünya Tunus inkılâpları ile ilgilenmeye başladı. Memleketini istiklâle kavuşturan, onu taassuptan ve gerilikten kurtaran Cumhurbaşkanı Habib Bourguiba hakkında makaleler, kitaplar yazıldı Tabii bütün bunlar İslâm alemine içtimai reformu sokmuş olan büyük adamın, Mustafa Kemalin tekrar tekrar anılmasına vesile oldu. Ancak, bu daima hakikatlere sadık kalınarak yapılmıştır ve birçok ecnebi mecmuada çıkan makalelerde, yeni bir fikrin yayılmasına gayret edilmiştir. Ana fikir şudur: "Vakıa İslâmda ilk reformu yapan Türklerdir, ancak Türkler bunu zor kullanarak kanunların sert hükümlerine dayanarak, inkilâpları halk kütlelerine yaymadan, sindirmeden yapmışlardır. Halbuki Tunusta bu daha yumuşak, daha tesirli şekilde yapılmaktadır."

Bundan bir müddet evvel Türk Kadınlar Birliğinin davetlisi olarak memleketimizi ziyarete gelen Tunus Kadınlar Birliğine mensup Saide Sasside de aynı kanaatin mevcut olduğunu gördüm ve böylece fikrin menşei meydana çıkmış oldu. Cumhurbaşkanı Habib Bourguibanın Atatürkün izinden yürüdüğü çok söylenmiştir, onun kendi memleketine getireceği inkilâplara şahsiyetinden kendinden birşeyler katması kendi şartlarını, imkânlarını göz önünde tutması gayet tabiidir ve yukarda bahsettiğim yanlış fikrin bir kıyaslamada kazanmak gayretine dayandığını iddia etmiyeceğim. Habib Bourguibanın yeğeni olan ve ona haklı bir hayranlık duyan Saide Sassi bana büyük bir samimiyet ve açık kalplilikle; "ana dilinizi neden terkettiniz?" diye sorunca ve bu ana dilden kastettiği şeyin arapça olduğunu anlayınca yanlışlığın nereden geldiğini anladım. Bizi dünyada hiçbir millet bize bu kadar yakın olan Tunuslular da dahil olmak üzere, hiçbir millet tanımamaktadır.

Saide Sassi, bir Türk dostu idi, eminim memleketimizden bu hissi daha da kuvvetlenerek gitti. Onu ve arkadaşlarını' İyi ağırladık, güzel yerlerimizi gezdirdik, şerefine çaylar, ziyafetler verdik ama Saide Sassi Türkiyeden dönerken Arap medeniyetinden çok daha eski bir Türk medeniyeti olduğuna hakikaten kanaat getirmiş miydi? Ana dilimizi değiştirmediğimizi yalnızca latin harflerini kabul ettiğimizi bunu okuma yazmayı kolaylaştırmak, okur yazar adedini çoğaltmak, inkılâplarımızı halk kütlelerine yaymak için yaptığımızı anlamış mıydı? Türkün arapça değil türkçe konuştuğunu öğrenmiş miydi?

O ecnebi mecmualarda yazıldığı gibi, Türk kadınının ansızın sokakta çarşafının yırtıldığı, peçesinin kaldırıldığı doğru değildir. Mustafa Kemal bütün yurdu karış karış dolaşmış, faziletin örtünmek, gizlenmek olmadığını anlatmış her tehlikeyi göze alarak konuşmuş ve işte bu sözleri, bu cesareti ile Türk kadınını ikna etmiş, Türk anasını karanlıktan aydınlığa çıkarmıştır. Kemal Atatürk ilerlemenin en evvelâ manevi sahada, bir zihniyet değişikliğinde mümkün olacağını görmüş, onun için muvaffak olmuştur! Ve ondan türk milletine kalan hu inançtır ki, bugün türk milletini insan haklarına, en ileri cemiyetlerdeki nizamlara hasret çeken bir siyasi mücadeleye götürmüştür.

Ama bizi kimse iyi tanımıyorsa kabahat bizdedir. Saide Sasside değil. O Saide Sassi ki, kendi memleketini tanımak, kendi sesini dünyaya duyurmak için bavullar dolusu kitap ve broşür taşımıştır ve kendisiyle konuşmaya giden gazeteciye memleketinin tarihini, siyasi ve içtimai hayatını anlatan sekiz çeşit kitap hediye etmiştir.

en büyük meziyeti sıhhatli bir muhakemeye sahip olmasıdır. Bu tip kadına arkadaşları kolaylıkla fikir sorarlar. Çünkü muvazeneli ve kendinden emindir. Bu tipin en büyük kusuru da, insanları içtimai mevkilerine göre kıymetlendirmektir ki bu bazen insanı yanıltabilir. Muhakeme mantık çok güzel şeylerdir ama buna biraz da tuz, biber katmak şarttır. Bu tip kadın tayyörleri, fisto bluzları, türban şapkaları, klâsik dekolteleri, düz klâsik ayakkabıları sever. Bu kıyafetlere de biraz tuz biber katmak şarttır.

Klâsik tipte bir genç kızın soluk renkli kibar elbiseler giymesi de gayet hoş durur ama bu kibar tavırlı genç kız son moda saç biçimini yapmaktan çekinmemeli ve klasik tayyörünü eğlenceli bir bere, eldiven, eşarp takıma ile değiştirmesini ihmal etmemelidir. Organzadan yapılmış bir küçük kapüşon *gece* saçların dağılmasına mani olabilir ve bir eşarptan çok daha sık durur. Klâsik tipte kadınlar ve genç kızlar düşündüklerini söylemekten çekinmemelidirler ve kibarlık mahcubiyete kadar gitmemelidir.

Çok ciddi kadın

Çok ciddi kadın tipi için çalışmak en ön plânda gelir. Dersler, vazife, meslek bu kadının hayatım doldurur eğlence ise pek az yer işgal eder. Bu tip kadın zekası, bilgisi ile parlar, daima öğrenmek ister ve ihtirassız değildir. Bu 'tip kadın zaman israfından nefret eder. Pratik ve çabuk netice veren şeyleri ister, teferruattan kaçar. Ekseri, fazlasıyla doğru sözlüdür. Bu tip kadının zekası ve bilgisi ile beraber biraz da kadınlığını içindeki yumuşak ve hassas tarafını da inkişaf ettirmesi bunları daima bastırmaması lâzımdır. Süse harcayacak vakti olmayan bu kadının can kurtaranı elbise tayyör kombinezonlarıdır. Ceket çıkınca, bir saniyede süslü bir elbise ile ortaya çıkmak ve vakit kaybetmeden böylece bir akşam yemeğinegitmek mümkün olur. Bu tip kadının koltuğunun altında daima çirkin bir dosya çantası taşıması da hatadır. Dosyaları dahi içine alabilecek çok şık, saplı muazzam, el çantaları vardır. Düz elbiseler de meselâ kabarık bir sırtla, küçük bir kolye ile son moda olabilirler. Öyle bereler vardır ki gece gündüz giyilebilir ve çantada hemen hemen hiç yer işgal etmez. Çalışmayı çok seven bir genç kız da bunun bütün bir hayat demek olmadığını bilmeli ve eğlenceye de yer ayırmalı, kambur durmamayı ve hayata kitapsız bakmayı da öğrenmelidir.

Çalışan kadınlar için

Can kurtaran

C E M İ Y E T

Posta idaresi Vatan gazetesini bu yakınlarda dâva etse yerinde olacak. Pul parasından kurtulmak isteyen soluğu Vatanın sütunlarında alıyor. İşin bir de kârlı tarafı var: Sütunlara sığınanlara üstelik, diş kirası kalbilinden telif ücreti de ödeniyor. İkinci sayfada Coşkun Kırca ile Orhan Köprülü mektuplaşıp duruyorlar. Aralarındaki ihtilâfı birincisi Fuat Köprülünün damadı, İkincisi oğlu olan bu enişte-kayınbirader oturup, konuşup halletseler ya.. Hayır. O yazıyor, öteki yazıyor. Yakında Coşkun Kırcanın mektupları "Annen, baban iyiler. Kardeşin selâm ediyor. Çocuk ellerinden öper", Orhan Köprülününkiler de "Annemin, babamın ellerinden öperim. Kerimeye selâm. Çocuğun gözlerinden öperim" diye biterse hiç kimse şaşmasın.

O. Köprülü - C. Kırca

Pul parasından tasarruf

Gazetenin üçüncü sayfasında ise nesli tükenen ateşli Hürriyetçilerden Emil Galip Sandalcı ile tarafsız olduğundan sinirlerine hakim Oktay Akbal karşılıklı münakaşa halindeler. Onlar da, fıkralarını yazdıkları üçüncü sayfa yerine gazetenin idarehanesinde görüşüp fikirlerini birbirlerine söyleseler olmaz mı? Olmuyor her halde.

Nihayet, bir mektuplaşma da ikinci sayfanın son sütunu ile üçüncü sayfanın ilk sütunu arasında devam ediyor. İkinci sayfanın son sütununda okuyucu mektupları yer alıyor, üçüncü sayfanın ilk sütununda ise Sandalcı yazıyor. Sandalcı hızını alamadı mı, Hür. P. yi hafife alan okuyuculara da cevap yetiştiriyor.

Tabii ne olursa, P. T. T. ile Vatan okuyucularına oluyor!

Sadece kuvvetli bir muhayyeleye değil, aynı zamanda bizde alışılmamış bir üslûlba ve yazı tarzına sahip olan Türk Saganı Suzan Sözenin Akşam gazetelsindeki Sanera romanı devam ediyor. Ama hayret! Koca hafta içinde kahramanın koynuna topu topu iki erkek girdi. Okuyucular endişede: Sanera mı yoruldu, roman şehvetengizliğini mi kaybediyor?

İstanbul sosyetesi havalardan şikâyet ededursun, Ankara sosyetesi -herkes şaşacak ama- pazar günleri tatlı tatlı banyosunu alıyor. Geçen hafta sonundaki güneşli pazardan istifade eden monden Ankaralılar suya daldılar. Tabii bu, havuz suyu oldu. Golf Klübündeki pisinin etrafı -ve içi- pek güzel hanımlarla doldu. Büyük sükseyi balıkçı pantalonuyla bir sarışın fırtına, Leylâ Urul yaptı.

İstanbul bu yaz rahat edecek. Şımarık ve açıkgöz arap "turist"ler şehrin en mutena yerlerini dolduramayacaklar. Bilhassa Hiltonun o canan banyolarında yemek kapları yıkanmayacak, şık Seli halıları siyah, çıplak ayaklarla kirlenmeyecek. Zira hükümet, Türkiyeye gelecek yabancıların otel ücretlerinin Türk parasıyla değil, dövizle ödenmesini şart koştu. Şimdiye kadar oradan buradan 18-20 kuruşa Türk lirası toplayan "turist'ler yüzde seksen ucuzuna keyif çatıyorlardı.

Tabii bu işin iyisi hükümetin Türk lirasını 18 kuruşa satın alınmaz hale getirmesiydi ama, tedbirden yana koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler de...

Havalar ısındı ya, kız kaçırma nisbetinde mühim bir artış oldu. Her yiğidin bir yoğurt yiyişi olduğu gibi, bizim yiğitlerin de sıcak havalar karşısında bir reaksiyon gösterme şekli var. Yazın geldiğini hiç bir meteoroloji istasyonu gazetelerin zabıta sütunlarından daha açık şekilde haber veremiyor.

*

Enflâsyonun ortalığı kasıp kavurmaya başlaması ve hele paranın hemen hiç kimse tarafından elde tutulmamak istenmesi son zamanlarda cidden garip hadiselerin tezahürüne yol açıyor. Elindeki parayı gayrı menkule ve altına yatıranların sayısının pek çoğaldığı şu günlerde, Giresundaki futbol takımlarından birine mensup Özcan adında bir futbolcu da dünyanın en acaip transferini yapmıştır. Giresundan Sivastaki bir futbol takımına transfer edilen Özcan, transfer ücreti olarak klüp idarecilerinden para yerine bir çift öküz talep etmiş Sivaslılar da bu isteği yerinde bularak bir çift semiz öküz vererek Özcanı transfer etmişlerdir.

Festivaller

Menotti'nin rüyası

Yıllardır, Gian Carlo Menotti'nin rüyası, kendi başına, kendi gönlüne göre bir festival tertiplemekti. "Konsolos", "Medyum", "Telefon" gibi ünlü operaların yaratıcısı olan ve belki besteciliğinden daha da fazla, bir tiyatro adamı meziyetlerine sahip bulunan Menotti'nin hazırlıyacağı festivalde operanın yanında, onun kadar önemli olmak üzere, musikisiz tiyatronun da yer alacağı tahmin edilebilir. Çocukluğundan beri Amerikada yaşıyan genç sanat adamı, festivali, ana vatanı İtalyada hazırlamak istiyordu. Defalarca İtalyaya gitti, imkânları araştırdı ve nihayet plânlarını yaptı. Festivalin, Spoleto adlı bir İtalyan kasabasında yapılmasını istiyordu. Festivalin adı "İki Dünya Festivali" olacaktı. Bu iki dünyâ, İtalyanın ve Amerikanın sanat dünyalarıydı.

Spoleto, 14.000 nüfuslu bir dağbaşı kasabasıdır. Spoleto sakinleri, Menotti'nin tasarısını öğrenince ona hemen bir isim taktılar: İl Matto. Bu kelime, İtalyancada "deli" manasına gelir. Gerçi kasabada iki tane gayet güzel tiyatro salonu vardı ama, bu mütevazi kasabanın basit otelleri festival ziyaretçilerini nasıl ağırlıyabilirdi ? Hem, civardaki başlıca şehirler olan Romaya 120 kilometre, Perugia'ya 60 kilometre, Assisi'ye 40 kilometre mesafedeki bu taşra kasabasına kim tiyatro ve opera seyretmiye gelirdi?

Bugün, Spoleto'lular olsun, festivalin organizasyonunda Menotti'yle birlikte çalışanlar olsun, "Deli"nin bu işi nasıl başardığına akıl erdiremiyorlar. Fakat hepsi onun enerjisine, imkânsızlıklardan yılmayışına, bir şeyi yoktan var edişine, hele karşısına çıkan son dakika zorluklarının azmini ve hevesini bilhassa arttırışına hayran kalıyorlar. Geçen hafta "İki Dünya Festivali", Verdinin "Macbeth" operasıyla açıldığı zaman Spoleto kasabası İtalyan münevverleriyle, hem de memleketin başlıca zenginleriyle dolup taşıyordu. Bir kasabalı şöyle dedi: "Etrafta o kadar çok prens, dük ve marki var ki, kontları avamdan sayıyoruz."

Menotti, "Macbeth" temsili için ünlü sanatçıların gayretlerinden faydalanmıştır. Orkestrayı, Metropolitan operası maestrolarından, genç Amerikalı orkestra şefi ve Menotti'nin yakın dostu Thomas Schippers idare ediyordu. Eseri, tanınmış İtalyan tiyatro ve sinema rejisörü Luchino Visconti sahneye koymuştur. Gerek Amerikalı ve gerek İtalyan tenkitçiler, temsili en parlak sözlerle övdüler. Festivalde, "Macbeth"den başka Amerikalı koregraf Jerome Robbins'in hazırladığı baleleri, Eugene O'Neill'den ve genç İtalyan yazarı Giuseppe Griffi'den birer piyes, Onsekizinci yüzyıl İtalyan bestecilerinden Pergolesi'nin bir operası vs. vardı.

Bu temsiller ve daha birçoğu, Menotti'ye 350.000 dolara patlıyacaktı ve sanatçı, sermayeyi tedarik etmeden bu işe girişmişti. Maceracı bir ruhla işe başlayan Menotti, kasabada bir de otel satın almış, binayı tamir ve yeniden tefriş etmiş, oteline bir de yeni isim takmıştır: "Albergo del Matto"-yani, "Delinin Oteli". Binayı taksitle satın alan Menotti, ilk taksidi ancak, henüz bitirmediği "Maria Golovin" operasına karşılık, naşiri Ricordi'den aldığı avansla ödiyebilmiştir. Maria Golovin" in Ağustos sonunda, Brüksel Panayırında temsil edilmesi için hazırlıklar başlamıştır bile.

Kasabanın delisi, bütün bu borçların altından kalkabilecek midir?

Barber, Menotti ve Steber
Dostluk uğruna fedakârlık

Festivalin ilk günlerinin başarısı, masrafların çıkacağım göstermektedir. Ama işler kötü giderse ve sermaye kediye yüklenmiş olursa ne olacaktır? Menotti'nin buna aldırdığı yoktu. "Daha olmazsa hapse girerim. Ama, hiç olmazsa, istediğini yapmış bir insan olarak memnun mesut, hapishane penceresinden dışarıyı seyrederim" diyordu.

Bir fedakârlık

Sanat çevrelerinin merakla beklediği "Maria Golovin" operasından önce Menotti'nin son çalışması, "Vanessa" adlı operaydı. Eserlerinin musikilerini yazmakla kalmayıp, librettolarım da kaleme alan Menotti, "Vanessa" da yalnız edebiyatla yetinmiş, Samuel Barber'in bestelediği bu operanın sadece metnini yazmıştı. Barber, Menotti'nin en yakın dostlanndandı. Ünlü bir bestecinin, opera afişlerinde İkinci plâna düşmeyi *göze* alması ancak, çok sıkı bir dostluktan doğan fedakârlık duygusu sayesinde mümkün olabilirdi.

"Vanessa"nın biten mevsimde, New Yorkun, klâsik repertuara aşırı derecede bağlı ve lirik tiyatronun çağdaş gelişmelerine yan çizen Metropolitan operasında temsil edilmesi, üstünde durulması gereken bir hâdiseydi. Metropolitan, on yıl var ki bir Amerikan operasını oynamamıştı. Eser büyük ilgiyle, hattâ takdirle karşılandı. Bu ilgi ve takdir, Barber ve Menotti gibi isimlere gösterilmesi gereken saygıdan, ya da Metropolitan'ın çağdaş bir operayı sahneye çıkarmak suretiyle gösterdiği anlayış ve geniş fikirliliğin teşvike layık görülmesinden ileri gelmiyordu. "Vanessa" gerçekten, hem tenkitçilerin, hem de halkın hoşuna gitmişti. Üstelik, eserin bizzat Menotti tarafından sahneye konuşu olsun, başta orkestra şefi Dimitri Mitropulos, soprano Eleanor Steber ve tenor Nicolai Gedda olmak üzere ünlü sanatçılardan meydana gelen bir kadro tarafından icrası olsun, birinci sınıftı.

"Vanessa", ondokuzuncu yüzyıl geleneğinde bir opera sayılabilir. Vak'a bir şimal memleketinde, bir baronun evinde geçer. Orta yaşlı bir kadın olan Vannessa, dünya ile alâkası kalmamış ve âdeta zamanın ilerlemediği bu evde, sevgilisi Anatol'un günün birinde döneceği ümidiyle yaşamaktadır. Bir gün eve, genç bir adam gelir; adı Anatol'dur ve Vanessa'nın artık ölmüş olan sevgilisinin oğludur. Bu uçarı genç, babasının hep sözünü ettiği kadını görmek için gelmiştir, ama yerine Vanessa'nın yeğeni Erika'yı iğfal eder. Zamanla Vanessa ile Anotal, birbirlerine yakınlaşırlar ve nihayet evlenirler. Artık inzivaya çekilmek ve sevgilinin günün birinde döneceği ümidiyle beklemek sırası Erika'dadır.

Bu psikolojik dramda bütün tipler, Çehofların, İbsenlerin çağını hatırlatan özellikler taşımaktaydılar. Metnini hazırlarken Menotti, bütün sahne ustalığını göstermiş, birkaç çizgiyle, birkaç kelimeyle karakterleri kesin olarak çizmeye muvaffak olmuş, üstelik -eski operalarında olduğu gibi- rahatça teganni edilebilecek satırlar yazmış böylece dostu besteci Samuel Barber'in işini çok kolaylaştırmıştır.

Samuel Barber, anlaşılan opera dinleyicilerinin itiyatlarını düşünerek, kulağa hoş gelen, aşırı "modern" olmıya ve hiç kimseye benzememiye çalışmıyan, ustalıkla, hatta hünerle bestelenmiş bir musiki ortaya koymuştu. Üslûp bakımından Barber'in Puccini'ye, Debussy'ye, Richard Strauss'a, hatta Wagner'e dayandığı görülmektedir. Fakat bu tesirlerin hiçbiri "Vanessa" da, Samuel Barber'i basit ve bayağı bir taklitçi seviyesine düşürecek kadar aşikar değildir.

Armağanlar

Oscarlar

Bu sene de, sinema mevsiminin kapanmasıyla beraber yarışmalar ve festivaller birbirini takibe başladı. Hem sinema için ölü mevsim olan yaz aylarında faaliyet göstermek hem de sinemanın bir nevi ticaretini yapmak için bu yarışma ve festivaller birer vesile teşkil etmektedir. Hemen her yıl olduğu gibi bu yıl da "Acâdemy of Motion Picture arts and Sciences'in Oscar armağanları, festivaller ve armağan dağıtma faaliyetlerine öncülük etti. Daha önce New York'lu film tenkitçilerinin ve İngiliz Film Akademisinin özel armağanlarına kazanmış olan, David Lean'ın "The Bridge on the River Kwai - Kwai Nehri Köprüsü" filmi, en iyi film armağınını aldı. "Kwai Nehri Köprüsü", film olarak Oscar kazanırken, diğer taraftan da, en başarılı reji - David Lean - en başarılı aktör - Alec Guinnes -en başarılı senarist - Pierre Boulle - en başarılı film müziği - Malcomb Arnold -ve en başarılı fotoğraf - Jack Hildyard -armağanlarını da almıştır. Bu arada "Kwai Nehri Köprüsü" ile yarışma halinde olan bir film de Joshua Logan"ın "Sayanora - Allahaısmarladık" idi. En usta yardımcı aktörle Red Buttong en usta yardımcı aktrisle Miyoshi Umeki ve en başarılı sanat realizasyonuyla Ed. Haworth, "Sayanora"ya üç ayrı Oscar kazandırmışlardır.

Cannes

Oscar armağanları daha önceki tahminlere aşağı yukarı uygun olarak dağıtıldıktan sonra, akisleri ve dedikodusu henüz tükenmemişti ki yeni bir festival başladı. Cannes Film Festivali. Bu festival bir sene önce çok sönük ve başarısız geçmiş, adeta bir fiyasko olmuştu. Bu defa da aynı şekilde neticelendi. Hem festivale yollanan filmler doyurucu olmaktan çok uzaktı hem de jüri istenilen jüri değildi. Cannes Film Festivali, ancak magazin meraklılarını tatmin edebilecek bir kalitede başladı ve bitti. En iyi film olarak Rus rejisörü Mikhail Kalatozov'un "Quand Passent Les Cıgognes - Leylekler Geçerken"i seçildi. Fransanın genç "filmcisi" "Pacques Tatı"nin bu seçimde hakkı yenmişti. Bir çok haksız değerlendirmeler yapıldığı halde Jacques Tatı'nin "Mon Oncle et Moi - Amcam ve Ben" filmine biç bir resmi paye verilmemişti. Sadece yarım elma gönül alma kabilinden, jüri Özel Armağanını hediye ettiler. En başarılı reji genç İsveç rejisörü İngmar Bergman'ın "Hayatın Eşiğinde" adlı filmine verildi. Bu film üç kadın aktristi ile eh başarılı aktrist armağanını kazandı. Bu aktristler, Dahlbeck, İngrid Thulin, Bibi Anderson'du... Festivale gayriresmi olarak katılan Amerikan Filmi "Long Hot Summer - Uzun Sıcak Yaz" daki oyunundan dolayı da Paul Newman'a en başarılı aktör armağanı yakıştırılıverdi. Bu arada kapı komşusu İtalya da unutulmadı. İtalyanlara da "Gıovani Marıtı - Genç Kocalar" adlı filmlerinin üç senaristi Passolini Massimo- Franciosa Pasquale, Festa Camoanilo" için en başarılı senaryo armağanı verildi. Bu arada Amerikanın büyük ümidi "The Brothers Karamazof - Karamazof Kardeşler" filmi kargaşalığa gelmiş unutulmuştu. Buna festivalin sonunda Amerikalılar da jüri üyeleri de şaştılar kaldılar.

Alec Guinness
Oscar Birincisi

Dünya Film Festivali

Bir yanda yapılan festivaller fiyaskoyla neticelenirken, diğer tarafta da yeni yeni festivaller tertiplenmektedir. Ekime kadar bu, devam edip gidecektir. Meselâ 20 Mayısta Brükselde bir filmi festivali tertip edildi. Festivalin jürisi Fransız yazarı Georges Sımenon'un başkanlığında Johan Daisne, Olivier Delville, Louis de Meester, Theedore Louis-Maria Rosseels, Suzanne Lilar, Paul Meyer, Charles Spaak, Henri Storek ve Jose Liemp'ten müteşekkildir. Ne dendir bilinmez, bu festivale katılan devletler, -daha önce Cannes Film' Festivaline de katıldıkları halde- daha iddialı olan filmlerini yollamışlardır. Almanlar "Nasser Asphalt - Kaygan Yollar"ı, Fransızlar "Montparnasse 19", İtalyanlar "Fortunella"yı, Amerikalılar "The Old Man and the Sea-İhtiyar Adam ve Deniz'i, İngilizler "The Key - Anahtar"ı hep birer favori olarak bu festivale yollamışlardı. Ruslar da, Cannes'dan sonra bir başarı daha kazanabilmek ümidiyle iki meşhur rejisörleri Koulidi Janov, ve Seghel'in beraber hazırladıkları "Dom va Kotorom ia Jivou - Oturduğum Ev" adlı filmi bu festivale saklamışlardı. Şimdi bütün gözler jürinin seçeceği filme dönmüştür. İddialı ve sahiplerine bel bağlatan filmlere rağmen jürinin bir sürpriz yapması beklenebilir. Fakat jüri Başkanının Fransalı bir yazar olması, bu sürprizin, Doğu değil de Batı lehine olacağı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Fortunella
"Isıtılan yemek"

Futbol

Şampiyonluğa doğru

(Stockholm - Haziran)

Geçen haftanın sonunda Cuma günü Stockholmda 1958 Dünya Kupası elemelerinin üçüncü maçı oynandı ve Macaristan İsveçe yenildi. Gene geçen haftanın içinde ilk turda hayli enteresan maçlar oynatıldı. Brezilya, İngiltere, Rusya ve Avusturyalım bulunduğu dördüncü grubu Seçenler iki büyük maç gördüler ve turnuvanın üç favori ekibinin mücadelesine şahit oldular. Dördüncü gruptaki ilk maç İngiltere ile Rusya arasındaydı. Munich'deki feci uçak kazasından sonra kuvvetinden çok kaybeden İngiltere kuvvetinin derecesi ne olduğu bilinmeyen favori Rusya ile oynadı. İki ekip (henüz üç hafta önce Moskovada karşılaşmışlar, yenişememişler, İngiltere daha iyi oynamış ve Ruslar beraberlik golünü son dakikada yapmışlardı. Göteborg'un Ullevi stadında ve 50.000 kişi önünde yapılan revanşta futbol meraklıları bu oyunun bütün inceliklerini, modern futbolun zıt tipte iki ekipte yerleşmesini ve tatbikatını gördüler Maç bir defa daha berabere Ditti. İngiltere, Rusya ile. bu defa 2-2 berabere kalıyor ve forvet hattının ilk yarıda oynadığı inanılmayacak kadar kötü oyun yüzünden Dünya Kupasındaki durumunu tehlikeye sokuyordu. Bu kadar kaliteli bir maçta İngiliz forvetleri ilk devrede gol sahası içinde o kadar tesirsizdiler ki, bütün stad iyiden iyiye Adalıların maçı kaybedeceklerine inanmış görünüyordu. Fakat İngilizler ikinci yarıda Rusları sahadan silerek futbolun, tam "bir buçuk saat" olduğunu gösterdiler, 0-2 yenilgiden 2-2 lik skoru kaparak beğenilen oyunlarını iki gol ile süslemeyi başardılar. Ekiplerin kuruluşları şöyleydi:

İngiltere; Mc Donald Howe, Banks-Clamp, Wright, Slater - Douglas, Robson, Kevan, Haynes, Finney,

Rusya: Yachine - Kessarjev, Kouznetsov - Tsarev- Krigevski, Voinov - A. İvahov. V. İvanov, Simonijan, Salnikov, İljine.

Her iki takımın da yerden kısa paslı, Rusların defansta sert, hücumda bol deplasmanlı ve süratli. İngilizlerin sağ haf Clamp'ın da iştiraki ile altılı hücum oyunları ve defansta çabuk ve kontrollü stilleri kaliteyi yükseltmişti. Fakat o ilk devre!... Sanki bütün İngiliz forfedi uyuyordu. Kaleci Mc Donald. Wright ve Clamp'ın Ruslardan Krierevski ve İljine'in başarı kazandıkları oyunun gollerini Simonijan, A. İvanof ile Kevan ve penaltıdan Finney yaptılar. Bu mühim maç oynanırken Uddevalla'da, Brezilya, Mazzola (2) ve Nilton'un golleri ile, Avusturyayı surkla se etmiş, hafta arasında İngiltere karşısına gelmiştir. Aynı anda Rusya da Boras'da iki İtalyanların golleriyle Avusturyayı kupadan eledi. Fakat Brezilya - İngiltere maçı çok daha mühimdi. İngilizler bu maçı kaybettikleri takdirde kupadan çıkmış olacaklardı. Tam hazır görünen fakat oyun içinde bir tek oyuncusunun beceriksiz hareketleri yüzünden gol yapamayan Brezilya, fevkalâde defansının kudretiyle gol yemiyerek İngiltere ile 0-0 berabere kaldı.

Meksika - Gal maçı

Devler çarpışıyor

Artık bütün problem Brezilya - Rusya maçında çözülecektir. İngiltere, Brezilya karşısına hafif bir arıza geçiren Finney'in yerine A. Coart'u alarak, Brezilya ise Avusturya karşısında başarı kazanamayan Dida'nın yerine soliçe Vava'yı koyarak sahaya şu tertipte çıkmışlardı: Gilmar - De Sordi, Nilton Santos , Dino, Bellini, Orlando - Joel, Didi, Mazzola, Vava, Zagallo. Bu oyunun kilidi 18 numaralı Brezilyalı Mazzola'ydı. Diagonal'in icab ettirdiği şekilde tam ileri forvet oynayarak bütün pasları alan Mazzola, dört kere Mc Donald'-la karşı karşıya kaldığı halde golü yapamamış, sadece dördüncü grubun değil muhtemelen kupanın mukadderatında rol oynamıştır.

İngiltere için "Rusya maçından daha iyiydi" demek yerindedir. Ancak, kadrolarında Charlton gibi bir forved varken ısrarla Kevan veya Robson'u oynatan Adalılar, gol yapmakta elbet müşkülât çekeceklerdi. Kadrolarında ne İngiliz solhafı Slater'i defalarca yere serecek kudrette bir Didi, ne de pas tevzi kabiliyetiyle âdeta bütün sahaya hakim olan bir Dino vardı. Onlar, emektar Wright'ın gerideki sigortalı oyunuyla, Haynesin ustalığına güveniyorlardı. Fakat Mazzola olmayacak şeyler yanıyor, İngiltereyi ağır bir yenilgiden kurtarıyordu.

Maç golsüz berabere kapandıktan sonra bütün gözler Brezilya - Rusya karşılaşmasına çevrilmiştir. Bu hayati bir maçtır. Brezilya kazanırsa Rusya elenecek, aksi halde Brezilya turnuva harici kalacaktır. Beraberlikte Brezilya grup şampiyonu olarak ikinci tura geçecek, Rusya ve İngiltere ikincilik için extra maç oynıyacaklardır.

Dördüncü gruptaki kavga olanca hızıyla devam ederken diğer gruplarda ne oluyor? Neticeler hayli enteresandır. Almanya Arjantini net yenmiş ve Çekoslovakyaya 0-2 lik bir mağlûbiyetten sonra bir puan kaptırmıştır. Arjantin ikinci maçında İrlandayı 3-1 yenerek grubun talihini Arjantin - ÇCek maçına bağlamıştır. Fransa, Paraguayı 7-3 yendikten sonra Yugoslavyaya 2-3 yenilirken, Paraguay son dakikaları kavgalı geçen bir maçta İskoçyayı 3-1 yenmiştir. Bu grubun kilit maçı Yugoslavya . Paraguay arasında olacak

Üçüncü gruptaki Macarlar, bu kupaya genç bir ekiple katılmışlar ve daha çok vakite ihtiyaçları var. İsveç - Macaristan maçı Stockholmde, bütün gün yağmurdan kaygan bir hale gelen Rasunda stadında oynan ve İsvçcin 2-1 galibiyetiyle bitti. Ev sahiplerinin çok daha iyi oynadıkları bu maçta İsveçin iki golünü de İtalyanın Padoa klübünde oynayan Kurt Hamrin yaptı. İlk gol solbek Sarosi- ikincisi şöhretli kaleci Grosics'nin hatalarından okra. Fakat İsveçin bu müsabakayı daha farklı kazanması gerekirdi. Liedholm'un kaçırdığı penaltı ve solhaf Parling'in sayılmayan nizami golü, mühim fırsatlardı. Bu maçta sahanın yıldızı bir penaltı kaçırmasına rağmen İsveçli kaptan Liedholm'du. Bu arada solacık Nacka Skoglund'un fevkalâde futbolu ile tribünler için oynadığı komedi ve bu kurt futbolcunun Sandor ve Matrai'ye yaptıkları bazan üzülerek seyredildi. Macaristanın tek golünü Tichy, otuz pastan şahane bir şutla yaptı ve çok alkışlandı. Macarların en iyisi

gene Bozsik'ti.

Pazar günü yapılan maçlarda Brezilya Rusyayı 2-0 yenerek umulmadık bir netice elde etti. Bövlece de Brezilya, Almanya, İsveç. Fransa ve Yugoslavya finale kaldılar.

Kalburun üstündekiler

Elene elene iki Ankara altı da İstanbul takımının finale kaldığı Federasyon kupası maçlarının en mühimlerinden biri geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Fenerbahçe ile Galatasaray arasında yapıldı. Grup şampiyonunun galibinin tesbitinde mühim bir rol oynayacak olan bu maça Galatasaraylılar da Fenerliler de büyük bir hırsla hazırlanmışlardı. Galatasaray bir hafta önce Fener karşısında uğradığı 3-2 lik mağlûbiyetin acısını çıkarmak için hazırlanırken, Fener de pek yaklaştığı şampiyonluğu garantilemek azmiyle sahaya çıktı. Ancak Fenerbahçenin gözde kalecisi, Şükrünün sakat bulunması Fener taraftarlarını hayli ümit kırıklığına uğratmıştı. Mithatpaşa stadında o gün Şükrünün yerine Mehmet oynıyacaktı. Gerçi Mehmet de kalite bakımından Şükrüden aşağı bir oyuncu değildi ama, aşağı yukarı bir yıldır hep yedek kadroda kalması ve birinci sınıf maçlarda oynamaması elbette ki Fenerlileri düşündürecek bir durumdu. Nitekim Dolmabahçe stadını dolduran onbinlerce meraklının gözleri önünde daha maçın onyedinci dakikasında Mehmedin yediği bir gol, neticeden korkan Fener taraftarlarını iyiden iyiye ümitsizliğe düşürdü. Daha bu golün şaşkınlığı geçmeden de Mehmedin iki ayağının arasından bir ikinci gol yemesi Fenerlileri iyice sindirdi. Bu iki golden sonra Mehmet açıldı ve hakikaten güzel bir oyun çıkardı ama, bu artık Fenerin mağlûbiyetini değiştirecek bir oyun olamazdı. Fenerliler ancak oyunun son yarısında Şerefin ayağıyla bir şeref sayısı çıkararak büsbütün münhezim bir şekilde sahadan ayrılmak tehlikesinden kurtuldular.

Seyirci terbiyesi

Federasyon kupasının bu iddialı maçı sırasında stadı dolduranlar bir kere daha gördüler ki seyirci kütlesinin maalesef büyük bir çoğunluğu spor terbiyesinden mahrumdur ve hemen her mağlûbiyetin peşinden en çirkin hareketleri yapmaktan kendini alamamaktadır. Nitekim 2-1 sona eren maçtan sonra tribünlerden yüzlerce ve yüzlerce gazoz şişesi Galatasaraylıların üzerine yağdı. Buna karşılık da sahada asayiş ve emniyeti teminle mükellef polisler hiç bir şey yapmadılar. Hâdiseyi sadece seyrettiler. Bu arada Sarı Kırmızı takımı tutan seyirciler de bir fenerli oyuncuya en galiz şekilde bağırıyorlardı..

Hâdise hakikaten çok üzücüydü. Türkiyenin en gözde iki takımı oyuncularına reva görülmek istenen bu muamele spor dünyamızı harekete geçirmeli, hemen her maçta tevali edip giden bu gibi hareketleri önleyici tedbirler alınmalıydı. Ama maalesef gene hemen her sefer olduğu gibi bu sefer de buna aldıran olmadı.

Maçtan sonra milli takım kalecisi, Galatasarayın kaptanı Turgay Seren şöyle diyordu: "Yunanistanda bile böyle bir muamele ile karşılaşmadık". Durum cidden acı ve utanç vericiydi.

Diğer takımlar

Galatasarayın Feneri yenerek Kırmızı. Grup şampiyonasında Vefa ile karşı karşıya kalması şampiyonun aşağı yukarı Galatasaray olacağı yolundaki kanaati kuvvetlendirmektedir. Bu haftanın ortasında bu satırların yazıldığı saatlerde Vefa ile Galatasaray karşılaşacaklar ve Kırmızı Grup liderliğindeki kozlarını paylaşacaklardır. Kırmızı grubun şampiyonunun böylece belli olduğu sırada, Beyaz Grupta da Beşiktaş Grup şampiyonluğunu garantilemiştir. Simdi bu iki dev 1958 Türkiye Federasyon kupası için karşılaşacaklar ve şampiyonluk için çarpışacaklardır.

Diğer takımların durumları da aşağı yukarı şöyledir: Her sene bir kaç takım değiştirmekle, şöhret yapan antrenör Szekelly'nin antrene ettiği son takımı Vefa bu yıl her yılkine nazaran hayli başarılı oyunlar çıkararak adeta şampiyonluk üzerinde hak iddia edebilecek bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak Ankaralı rakiplerine karşı şansının yaver gitmemesi bu takımı biraz hırpalamıştır. Demirspor ve Güneşspora gelince, bu iki Ankaralı takım maalesef bir türlü tam formlarında oyun çıkaramamışlar ve şampiyonanın en zayıf takımları olarak hemen Beykozun yanında yer almışlardır. Fenerin ise serencamı malûmdur.

Mehmet, Galatasaraylı Metinin bir akınını kesiyor

Neye yarar?